

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2565

Vol. 5 No. 3 July - September 2022

SASAJ

School of Administrative Studies
Academic Journal

ISSN : 2673 - 0758 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2565)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความของวารสาร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ์ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพยารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะขำ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศราภา ศุภรินทร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทร์ส่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ออกแบบปก

นางสาวสุไรรัตน์ มั่นคง

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ (Peer Review)
ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมย์ สีดาคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์ สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธรักษา	มหาวิทยาลัยบูรพา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระอุดมเกียรติ วิสุทธาจาโร (ทองปิ่น)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ ผั่นสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันสถา โรจนตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. อาจารย์ ดร.จันทนา สุทธิจารีย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. อาจารย์ ดร.ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร	มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
16. อาจารย์ ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
17. อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกาะกลาง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
18. อาจารย์ ดร.วัฒนา นนทชิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม – กันยายน 2565 วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2565 และเผยแพร่วารสารออนไลน์ในระบบวารสารของ ThaiJo2.0 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์จำนวน 10 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่เพื่อมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคมสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่าน กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้พิมพ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ การบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ : ภาณุ เจริญสุข, และ ธรรมพร ตันตรา	1
■ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ : พัฒนพงษ์ อินทนนท์, สถาพร แสงสุโพธิ์, และ ธรรมพร ตันตรา	14
■ การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน : ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช, บุญทวรรณ วิงวอน, อัจฉรา เมฆสุวรรณ, และ เนตรดาว ไทรัตน์	30
■ การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสบ้าย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 : ทวนธง ครุฑจ้อน, และ ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ	47
■ แนวทางการจัดการต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากระยะทางอาหาร กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่ : ลิทธิชน ดีแสน, วิทยา ดวงธิดา, และ นิกร มหาวาน	63
■ การพัฒนาระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน: กรณีการจัดการผลผลิตจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวันโรงเรียน : สถาพร แสงสุโพธิ์, ขจรเกียรติ ศรีนวลสม, อินสม สารินจา, อัครเดช วรหาญ, และ นพวรรณ บุญธรรม	82
■ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี : วัฒนา แดงประเทศ, ธรณินทร์ เสนานิมิตร, สิทธิพร ชูลีธรรม, อนิรุต หนูปลอด, และ ชุมพล อังคณานนท์	102

■ การเสริมแรงผู้นำสตรีในการพัฒนาสังคมชุมชนของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	121
: ธรรมพร ดันตรา	
■ แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา : รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย	137
: พระครูศรีปรียัติวิสุทธิ	
■ การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนวิถีพุทธต้นแบบในจังหวัดนครราชสีมา	155
: พระเทพสิมาภรณ์	

ภาคผนวก:

■ กระบวนการพิจารณาบทความ	172
■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	173

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ
เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Local Administrative Organization Management
Leading to Excellence for Elevating Quality of Life of
People in Sansai District, Chiang Mai Province

พานู เจริญสุข, และ ธรรมพร ตันตรา
Panu Jaroensuk, and Thammaporn Tantra

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: notepanuj123@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน 3) เพื่อศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่มย่อย มีหน่วยวิเคราะห์คือเทศบาลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 11 เทศบาลตำบล และ 1 เทศบาลเมือง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภา ฝ่ายข้าราชการส่วนท้องถิ่นของเทศบาล ผู้แทนท้องถิ่นอำเภอ และผู้แทนภาคประชาชน

* ได้รับบทความ: 17 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2565

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เทศบาลในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่มีการบริหารจัดการโดยใช้หลัก 4 M ได้แก่ 1) Man : การบริหารจัดการด้านบุคลากร 2) Money : ด้านการจัดสรรงบประมาณ 3) Material : ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ 4) Management: มีการนำหลักธรรมาภิบาล การบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง และการบริหารจัดการความขัดแย้งมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบวิธีคิดและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และข้าราชการเจ้าหน้าที่เทศบาล การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล การทำงานเต็มศักยภาพของข้าราชการเจ้าหน้าที่ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์และการสร้างภาพลักษณ์องค์กรเทศบาล ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการคือการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในองค์กรเทศบาลในส่วนของบุคลากรทั้งสามฝ่ายของเทศบาลโดยการพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการทำงานตามบทบาทหน้าที่การจาดหารายได้ด้วยการจัดเก็บภาษีอย่างเป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาอย่างเหมาะสม การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรกล อาคารสถานที่ และเทคโนโลยีตามความจำเป็นเพื่อให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ในส่วนการบริหารจัดการความขัดแย้งนั้นเทศบาลผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลควรเป็นกลุ่มคนหลักในการจัดกระบวนการหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันเทศบาลควรสนับสนุนให้เกิดหมู่บ้านหรือชุมชนต้นแบบทางด้านการพัฒนาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วยเพื่อยกระดับสู่การเป็นชุมชนแห่งการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ความเป็นเลิศ; คุณภาพชีวิต

Abstract

This study was qualitative research included three purposes that consisted the following: 1) to study the management of the local government organization 2) to examine the factors supporting the management of local government organizations 3) to investigate the process of the management of local government

organizations. The research used semi-structured interviews and focus groups for the key informants who were Administrative representatives, council departments, local government officials of the municipality, Local representatives and people's sector representatives which analytical unit was the municipalities in Sansai District, Chiang Mai Province

The results of the study found that the first purpose is to study the management of the local government organization, the result showed that they apply the 4Ms (Man, Machine, Material, Method) to manage that include personnel, revenue procurement, budget allocation, technology, materials, machinery, facility and service provision, good governance, situational management, change management, and conflict management.

Secondly, the result presented that the factors were a system of thinking and vision, leadership, potential, working as a team, public participation, public relations, image creation of municipal organizations.

Thirdly, the form of the municipality towards excellence to enhance the quality of life was the municipality should increase the management efficiency within the municipal organization for the three departments of the municipality and to procure of equipment, machines, buildings, and technology as necessary and sufficient for the operation and sufficiently through management for the benefit of the people and the community. Modern management techniques and tools were applied to manage and develop them. At the same time, municipalities should encourage the formation of villages or communities in concrete development models in the area to upgrade them to be a community of change.

Keywords: management; excellence; quality of life

1. บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพยายามที่จะแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนให้ได้แม้ว่าการบริหารจัดการขององค์กรจะมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านก็ตาม แต่การบริหารภายใต้ข้อจำกัดนั้นก็สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนได้ อาทิเช่น คณะผู้บริหารขององค์กรที่ใส่ใจปัญหาของประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างบูรณาการ ทั้งยังมีการบริหารองค์กรที่ดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลและการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นก็ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (อรทัย ก๊กผล, 2547, น. 11) หลายเทศบาลมีการนำเอานวัตกรรมการบริหารองค์กรรูปแบบใหม่มาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการบริหารที่มีอยู่แล้วเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมชุมชนในท้องถิ่นให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่การบริหารงานนั้นก็ไม่ได้ประสบผลสำเร็จทุกองค์กรเนื่องจากนวัตกรรมที่เกิดขึ้นปัจจุบันมีความแตกต่างกันด้วยบริบททางสังคมและเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในภายนอกองค์กร ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางการบริหารที่มีส่วนสำคัญในการส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ สำหรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจหลัก 6 ภารกิจ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชนและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีภูมิปัญญา ท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นภารกิจที่ต้องบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจแต่กระนั้นการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีทั้งการบริหารที่ประสบความสำเร็จและการบริหารที่ล้มเหลวภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารด้วยเทคนิคการบริหารใหม่หรือเรียกว่า “นวัตกรรม” และในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความล้มเหลวอันเกิดจากการบริหารตามกรอบระเบียบที่ทางราชการกำหนดอย่างเดียวโดยไม่มีการคิดค้นเทคนิคใหม่ ๆ ประกอบกับการไม่ได้รับความร่วมมือจากข้าราชการและประชาชนในท้องถิ่นรวมถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้บริหารขององค์กรเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาถึงผลของการวิจัยว่าสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการบริหาร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
2. เพื่อศึกษาหาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ได้จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและข้อมูลทางด้านเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล นอกจากนี้ยังใช้การจัดอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

จากผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการตามหลัก 4 M ในด้านบุคลากร (Man) พบว่าภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลทั้ง 12 แห่ง มี 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภาและฝ่ายข้าราชการพนักงานและเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดสรรงบประมาณ (Money) พบว่า

มีการจัดการกับงบประมาณตามระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ งบประมาณในการบริหารจัดการส่วนใหญ่มาจากงบอุดหนุนประจำและงบอุดหนุนเฉพาะกาลและรายได้จากการจัดเก็บภาษีในรูปแบบต่างๆ ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ (Material) พบว่ามีประสิทธิภาพ มีความมั่นคง แข็งแรงและกว้างขวางเพียงพอสำหรับการทำงานและการจัดบริการให้กับประชาชนทั้งยังมีการจัดบริการภายในองค์กรแบบ One stop service ด้านการบริหารจัดการ (Management) พบว่าเทศบาลมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง และการบริหารจัดการความขัดแย้ง

2. เจื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า เจื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วย 1) วิธีคิดและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเทศบาลที่มีวิธีคิดแบบสร้างสรรค์เชิงการพัฒนาและนำองค์ความรู้ ประสบการณ์ ระบบวิธีคิดสร้างวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชุมชน 2) การมีภาวะผู้นำของฝ่ายบริหารเทศบาลส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบผสมผสานทั้งพระเดชและพระคุณร่วมกันตามหลักประชาธิปไตย ภาวะเผด็จการ การบริหารจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนถือทั้งระเบียบกฎหมายและมติของที่ประชุม 3) การมีภาวะผู้นำของฝ่ายเทศบาล เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีวิสัยทัศน์ในเชิงการบริหารจัดการและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 4) การทำงานเต็มศักยภาพของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ พบว่าข้าราชการส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลหนุ่มมากที่อยู่ในเทศบาล มีทั้งความรู้ความสามารถในการทำงาน มีศักยภาพการทำงานค่อนข้างสูง มีคุณธรรมจริยธรรม 5) การทำงานเป็นทีมในลักษณะทำงานร่วมกันทั้ง 3 ฝ่ายได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภา ฝ่ายข้าราชการและเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีการการตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาเพื่อทำภารกิจหรือกิจกรรมที่เร่งด่วนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย 6) การมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าทุกเทศบาลได้ให้ความสำคัญในเทคนิค วิธีการ กลยุทธ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ที่อยู่ในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ใน 2 ลักษณะคือ

การเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เทศบาลได้แต่งตั้งขึ้นมาตามระเบียบกฎหมายหรือภารกิจของเทศบาลและในลักษณะของการร่วมกันทำกิจกรรมโครงการด้านการพัฒนาร่วมกัน 7) มีการสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ของอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น line group, facebook, website ของเทศบาล การนำเสนอผลงานทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ ตลอดจนการส่งโครงการที่ดีเด่นและเป็นประโยชน์ในการทำร่วมกันกับชุมชน 8) รายได้และการจัดสรรงบประมาณ พบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของเทศบาลคือรายได้จากรัฐอุดหนุนตามปีงบประมาณและต่อหัวของประชากร รายได้จากการจัดเก็บภาษีค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รายได้จากการขายทรัพย์สิน เงินบริจาค และรายได้จากโรงรับจำนำของเทศบาลเมือง

3. แนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอที่เป็นแนวทางที่เหมาะสมและรูปธรรมความสำเร็จ ดังนี้ 1) ฝ่ายบริหาร ฝ่ายสมาชิกสภาเทศบาล และฝ่ายข้าราชการเจ้าหน้าที่ต้องเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีอุดมการณ์ และมีระบบวิธีคิดเชิงบวก นอกจากนี้ในด้านการบริหารจัดการด้านรายได้และการจัดสรรงบประมาณควรเป็นไปอย่างเหมาะสม อีกทั้งด้านการจัดหาจัดสร้างวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรกล เทคโนโลยี และอาคารสถานที่ควรบริหารจัดการตามความจำเป็นในการปฏิบัติงาน 2) การบริหารจัดการโดยใช้เทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ ในลักษณะของการบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ที่สอดคล้องกับการมีทรัพยากรของเทศบาลที่มีอยู่อย่างเหมาะสม ในส่วนผู้บริหารเองควรมีการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นบวกต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการประยุกต์การทำงานเป็นทีมของเทศบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งนี้เทศบาลเองต้องสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและสร้างคุณค่าของความดีงามให้เกิดขึ้นภายในองค์กร 3) การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในเชิงพื้นที่โดยเทศบาลต้องเป็นแกนหลักในการเปิดเวทีชุมชนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาพูดคุยสร้างความเข้าใจเพื่อร่วมกันหารูปแบบ แนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหาเชิงรูปธรรม โดยผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

ร่วมในการแก้ไขอย่างจริงจัง 4) เทศบาลต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดชุมชนต้นแบบเชิงการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งหรือพัฒนาพร้อมกันหลาย ๆ ด้าน ตามศักยภาพของเทศบาลและชุมชนโดยอาศัยฐานคิดการบริหารจัดการและการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ทั้งฐานทุนของพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ฐานทุนด้านสังคมในชุมชน ฐานทุนด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานทุนด้านเครือข่ายความร่วมมือ ในการพัฒนาทั้งในและนอกชุมชน ภายใต้การบูรณาการและการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์การในสังคมได้รับรู้อย่างเป็นระบบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 4 M สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง คือ เทศบาลมีการบริหารจัดการตามหลัก 4 M ได้แก่ด้านบุคลากร (Man) การบริหารด้านงบประมาณ (Money) การบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) และการบริหารจัดการองค์กรเทศบาล (Management) โดยมีการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในองค์กรสาธารณะที่ประกอบด้วย การกำหนดภารกิจขององค์การ การกำหนดปรัชญานโยบายขององค์การสาธารณะ การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ การกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ การดำเนินกลยุทธ์ขององค์การและการควบคุมกลยุทธ์ขององค์การ ภายใต้การประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ของ Patrick & Ramond (1996)

ในส่วนของการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลนั้นทุกเทศบาลได้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นไปตามหลักของระเบียบกฎหมายและภารกิจของเทศบาลด้วยความตระหนักในเรื่องของการบริหารจัดการในเชิงคุณธรรมจริยธรรมและบริหารจัดการตามหลักความโปร่งใสรวมถึงการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติงานและร่วมรับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาล ในสมัยของเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) และถูกพัฒนาผสมผสานแนวคิดกับความรู้เป็นวัฒนธรรมใน

การอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองอย่างมีความรู้ มีความสามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งได้โดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2543) สำหรับการนำเอาแนวคิดและหลักการบริหารเชิงสถานการณ์และการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการภายในองค์กรเทศบาลนั้นผู้บริหารเทศบาลได้นำแนวทางนี้มาใช้เพื่อให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของนักวิชาการชาวต่างประเทศ คือ George & Jones (George & Jones, 2002)

สำหรับการบริหารจัดการความขัดแย้งภายในองค์กรเทศบาลนั้นแม้ว่าจะยังคงมีความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นปรากฏอยู่แต่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จอย่างแท้จริงด้วยองค์ความรู้และประสบการณ์ในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งของ ธรรมพร ตันตรา (ธรรมพร ตันตรา, 2561, น. 511) ที่กล่าวว่าต้องมีการสร้างแรงจูงใจในลักษณะของการเสริมแรงบวก มีการจัดระบบการให้รางวัลที่แตกต่างไปจากเดิมรวมถึงมีการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่แข็งแกร่งเพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นบุคลากรให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าพูด กล้าแสดงออกทั้งในเชิงความคิดและพฤติกรรม

2. การศึกษาเงื่อนไขปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
รูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย ระบบวิธีคิด วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ภาวะผู้นำของฝ่ายบริหาร ฝ่ายสมาชิกสภาเทศบาล การทำงานเต็มศักยภาพของข้าราชการเจ้าหน้าที่ของเทศบาล การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมของประชาชน การประชาสัมพันธ์และการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรเทศบาลล้วนมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์กรเทศบาลและการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่การมีภาวะผู้นำของฝ่ายบริหารและฝ่ายสมาชิกสภาเทศบาลที่ทำให้เทศบาลหลายแห่งประสบผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการองค์กรเทศบาลสู่ความเป็นเลิศ ทำให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเข้มแข็ง สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้นำมีระบบวิธีคิดที่เป็นระบบคิดเชิงสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ ข้าราชการเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มศักยภาพ และมีการทำงานเป็นทีมจนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านการมีภาวะผู้นำตามทัศนะของ นิติพล ภูตะโชติ (2557) รวมถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีมที่สมาชิกมีการผูกพันต่อเป้าหมาย และภารกิจขององค์การอย่างเต็มที่ที่มีจิต

วิญญานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการเชื่อมโยงและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของเทศบาลซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุพานี สกฤษฎ์วานิช (2549)

3. แนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสู่ความเป็นเลิศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ได้แก่ แนวทางการบริหารจัดการภายในองค์กรเทศบาล การบริหารจัดการโดยใช้เทคนิคเครื่องมือสมัยใหม่ในการสร้างองค์กรเทศบาลและชุมชนแห่งการเรียนรู้ นับว่าเป็นปัจจัยหนุนเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการองค์กรเทศบาลให้มีความเป็นเลิศทั้งเชิงการบริหารจัดการภาพรวมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งทางด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในประเด็นด้านการสร้างค่านิยมอันเป็นความเชื่อมั่นพื้นฐานของบุคคลและใช้เป็นแบบอย่างในการทำงานและปฏิบัติตนของคนในสังคมเป็นรูปแบบด้านความคิดของบุคคลในสังคมที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจและประเมินว่าสิ่งใดมีคุณค่ามีประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างค่านิยม (Robbins, 2013) ส่วนประเด็นด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรของเทศบาลที่ทุกเทศบาลมุ่งมั่นพยายามสร้างให้เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะวัฒนธรรมองค์กรคือ กาวยึดเหนี่ยวองค์กรให้บุคลากรอยู่ร่วมกันได้ ด้วยอาศัยความหมายที่มีร่วมกัน วัฒนธรรมจะมุ่งเน้นที่ค่านิยมความเชื่อและความคาดหวังของสมาชิกที่มีร่วมกัน (Caren & Jonne, 1984) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดวัฒนธรรมองค์กรของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2542) รวมถึงการสร้างเทศบาลให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้คนในองค์กรและร่วมกันสร้างค่านิยมในทางบวก สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งจนทำให้องค์กรเทศบาลเกิดการพัฒนาระดับขึ้นเป็นเทศบาลแห่งการเรียนรู้ อันเป็นปัจจัยหนุนเสริมสำคัญประการหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านการเรียนรู้ของ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2557) ว่า องค์กรในปัจจุบันต้องก้าวล้ำไปกว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ธรรมดาแต่ก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งสติปัญญาหรือองค์กรอัจฉริยะที่สามารถประยุกต์ใช้ทางด้านข้อมูลและความรู้ที่รอบด้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ว่า ในการบริหารจัดการองค์กร และการพัฒนาองค์กรนั้นผู้นำองค์กรจะต้องมีการนำเทคนิคเครื่องมือการบริหารจัดการสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น ใน ขณะเดียวกันผู้นำยุคใหม่จะต้องเป็น “ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง” อีกด้วยจึงจะนำพาให้องค์กร นั้นได้บรรลุผลสำเร็จ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 รัฐบาลควรมีการทบทวนและปรับปรุงระเบียบกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการ บริหารจัดการองค์กรภายในเทศบาลรวมถึงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ในปัจจุบัน

1.2 ควรมีการทบทวนระบบการจัดสรรงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ มากเพียงพอและควรจัดสรรงบประมาณให้เป็นไปตามระยะเวลา

1.3 ควรมีนโยบายจัดให้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) มาประจำที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับหรือเพิ่มกรอบอัตรากำลังที่เป็น (สตง.) ประจำท้องถิ่นเข้า มาเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการทำผิดระเบียบ กฎหมาย บทบาทหน้าที่ และภารกิจขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

1.4 ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำเอาแนวทางหลักการทางเทคนิค เครื่องมือทางการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการองค์กรเทศบาลและการ พัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ในเขตความรับผิดชอบอย่างจริงจังและคณะบริหารควรมีระบบวิธี คิดและวิสัยทัศน์เชิงการบริหารจัดการและการพัฒนาแบบนอกรอบมาผสมผสานกับการบริหาร จัดการและการปฏิบัติภายในกรอบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นให้ครบทุกมิติโดยเฉพาะ การบริหารจัดการด้านรายได้และงบประมาณ รวมถึงการบริหารจัดการ

1.5 เทศบาลควรมีการจัดบริการด้านต่าง ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสมพร้อมกับ หันมาทบทวนกับหลักการให้บริการสาธารณะตามความเหมาะสม

1.6 ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของชุมชน กิจกรรมที่เป็นประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมเชื่อมคนในสังคมให้มาอยู่ร่วมกันโดยใช้ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.7 ทุกเทศบาลควรจัดให้มีพื้นที่นาร่องด้านการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละชุมชน เพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้และยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ที่ดีงามอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยทั้งรูปแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือแบบผสม โดยขยายพื้นที่วิจัยไปในระดับจังหวัด ระดับประเทศเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในประเทศมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์ รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นรวมถึงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกรูปแบบหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำองค์ความรู้การบริหารการพัฒนาไปประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เพื่อให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมพร ดันตรา. (2561). *พฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์การสาธารณะ*. เชียงใหม่: สากลพริ้นติ้ง.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2557). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, และ ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). (2543). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance)*. รายงานประจำปี 2541-2543. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สุพานิ สฤกษ์วานิช. (2549). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่แนวทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรรถัย กักพล. (2547). *Best practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

Caren, S., & Joanne, M. (1983). Organizational Culture and Counterculture: An Uneasy Symbiosis. Retrieved from <https://gmdconsulting.eu/nykerk/wp-content/uploads/2020/02/Org-culture-and-counterculture.pdf>

Gareth, R. J., & Jennifer, M. G. (2012). *Understanding and Managing Organizational Behavior*. (6th ed.). New Jersey, NJ: Prentice-Hall.

Patrick, M. W., & Ramond, A. N. (1996). *Management of Organization*. Homewood, IL: Richard D. Irwin, Inc.

Robbin, S. P. (2013). *Organization Behavior*. (15th ed.). Kendallville, IN: Pearson Hall.

เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงาน
แบบวิถีชีวิตแบบใหม่ เทศบาลตำบลสันทรายหลวง
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Information Technology Used in the Management of New
Normal, Sansai Luang Subdistrict Municipality,
Sansai District, Chiang Mai Province

พัฒน์พงษ์ อินทนนท์, สถาพร แสงสุโพธิ์, และ ธรรมพร ตันตรา
Phatthanapong Inthanon, Sathaphorn Sangsupho, and Thammaporn Tantra
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: basphatthanapong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน ศึกษาปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการพัฒนาการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ และการพัฒนารูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้ใช้บริการ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

* ได้รับความเห็นชอบ: 8 เมษายน 2565; แก้ไขบทความ: 23 พฤษภาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 24 พฤษภาคม 2565

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ใช้โปรแกรม Microsoft office และเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน คือ 1) ฮาร์ดแวร์ใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2) ซอฟต์แวร์เป็นระบบการติดต่อประสานงาน ผ่านสื่อออนไลน์ 3) เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมใช้ระบบสื่อออนไลน์ตามลักษณะการใช้งาน และ 4) โครงสร้างของระบบสารสนเทศมีการจัดการระบบฐานข้อมูลไม่ซับซ้อนง่ายต่อการนำไปใช้ ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถในการจัดการข้อมูล มีผลต่อการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ร้อยละ 71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ คือ 1) นโยบาย คือ การพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณ และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยพิจารณารูปแบบในการใช้งาน 2) การบริหาร คือ การจัดการระบบและการวางแผนกลยุทธ์เพื่อจัดกระบวนการทำงานใหม่ 3) ฮาร์ดแวร์ คือ การเปลี่ยนอุปกรณ์ เช่น เครื่องเสียง ห้องประชุม Video Conference ระบบไมค์ประชุมออนไลน์ เครื่องสแกนใบหน้า 4) ซอฟต์แวร์ คือ สร้างแอปพลิเคชัน, พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสาร, อินเทอร์เน็ตระบบ 5G, QR code, เก็บข้อมูลด้วย cloud storage และตรวจสอบข้อมูลด้วยระบบบล็อกเชน (Blockchain) 5) บุคลากร คือ พัฒนาความรู้ของบุคลากรด้วยการอบรม ให้ปฏิบัติงานผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสามารถแก้ไขตรวจสอบ เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ; การบริหาร; วิถีชีวิตแบบใหม่; เทศบาลตำบลสันทรายหลวง

Abstract

The purpose of this research was to study the current state of information technology for administration. Study the factors of information technology systems affecting the development of management in a new normal and the development of an appropriate information technology system model used in the management of the new normal of Sansai Luang Subdistrict Municipality, Sansai District,

Chiang Mai Province. Collection of information from operators, service users and key informants by using a questionnaire Interview and focus group. Data analysis using basic statistics frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and using inferential statistics to test the hypothesis by using Multiple regression analysis.

The results showed that, the current state of information technology is the use of Microsoft office programs and information technology in administration, namely 1) Hardware makes the best use of technology devices. 2) The software is a communication system through online media 3) Telecommunication technology uses online media systems according to usage characteristics; and 4) The structure of the information system is managed, the database system is not redundant, easy to implement. Information technology system factors on the benefits of information technology and the ability to manage information it affects the administration of the new normal of the Sansai Luang Subdistrict Municipality 71 percent statistically significant.

1) Policy is personnel development allocate a budget and develop information technology systems by considering usage patterns. 2) Management is the acquisition of systems and strategic planning to organize new work processes. 3) Hardware is the replacement of equipment such as audio equipment, video conference rooms, online meeting mic systems face scanner 4) Software is to create applications, develop communication channels, 5G internet, QR code, store data with cloud storage and verify data with Blockchain 5) Personnel is to develop the knowledge of personnel through training to operate through the information technology system and has specialists in information technology systems in order to be able to correct and inspect when there is a problem in the operation.

Keywords: information technology; administration; new normal; San Sai Luang Municipality

1. บทนำ

ช่วงของการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์วิกฤติไวรัสโคโรนา ที่ทำให้เศรษฐกิจชะลอตัว จนถึงวิกฤติในหลายประเทศที่มีการ Shut down ประเทศ ส่งผลให้มีคนตกงานและว่างงาน เป็นจำนวนมาก และส่งผลให้การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยลดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจนเกิดเป็นความปกติในรูปแบบใหม่ ซึ่งหลังจากโควิด การเปลี่ยนแปลงอย่างคาดการณ์ไม่ถึงนี้ ได้เกิดขึ้นทั้งแง่บวกและแง่ลบ และยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งเหล่านี้ถูกเรียกว่า ความเป็นปกติในรูปแบบใหม่ หรือ The New Normal สถานการณ์วิกฤติไวรัสโคโรนา ส่งผลให้ประชาชน ตระหนักถึงความปลอดภัย และป้องกันตนเองไม่ให้ติดเชื้อจากการแพร่ระบาด ลดการพบปะติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล รวมถึงการทำงานในองค์กร ต่างมีมาตรการป้องกันบุคลากรในองค์กรด้วยวิธีการต่าง ๆ หาแนวทางการบริหารและการดำเนินงานในรูปแบบใหม่เพื่อสอดคล้องกับมาตรการป้องกันของทางรัฐบาลที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานสามารถดำเนินต่อไปได้ และป้องกันความปลอดภัยของพนักงานในหน่วยงานหรือองค์กรด้วย (ศศิมา สุขสว่าง, 2563)

ความปกติใหม่ (New normal) หรือ รูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่หลังจากที่มีสิ่งรุนแรงมากระทบจนคนในสังคมต้องเปลี่ยนวิถีของการดำรงชีวิต กลายเป็นคำที่คนเริ่มพูดถึงกันว่าหลังจากการสิ้นสุดของโรคระบาดโควิด-19 แล้ว ชีวิตของผู้คนในสังคมจะเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการใช้ชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกันในสังคม ไปถึงการประกอบธุรกิจการทำงาน การเว้นระยะห่าง ทางสังคมที่มีเพิ่มขึ้น ทำให้การทำงานต้องเปลี่ยนเป็นการให้พนักงานทำงานที่บ้าน (Work from Home) การศึกษาเป็นการศึกษาทางไกลออนไลน์ รวมถึงระบบราชการที่ต้องปรับตัวหลังวิกฤติโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นสองหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในเรื่องนี้เพราะเป็นหน่วยงานหลักที่ต้องหาวิธีการว่าระบบราชการจะดำเนินงานอย่างไรหลังจากโลกเปลี่ยนไปและไม่เพียงแคหาวิธีการ แต่ยังต้องเตรียมการผลักดันผ่านทางมติ ครม. เพื่อบังคับใช้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ ด้วย ซึ่งงานของราชการเป็นงานบริการสาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องในการบริการประชาชนจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็ต้องมีข้าราชการหรือพนักงานของรัฐเป็นผู้รับบริการจำนวนมากเช่นกันในสถานการณ์ หลังการแพร่ระบาดของโรค ราชการควรใช้เป็นโอกาสในการแบ่งแยกประเภทงานบริการประชาชน สำหรับงานที่ประชาชนจำเป็นต้องมาพบเพื่อรับบริการ ต้องแปรสภาพงานที่ประชาชนจำเป็นต้องมาพบให้กลายเป็นงานที่สามารถ

ขอรับบริการออนไลน์ให้มากที่สุดแต่หากงานใดที่ไม่สามารถเปลี่ยนได้ให้จัดระบบการเตรียมเอกสารและตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ ล่วงหน้าออนไลน์ การมีระบบการจองเวลานัดหมายและใช้เวลาในการติดต่อเมื่ออยู่ในสถานที่ราชการให้น้อยที่สุด มีหน่วยวัดความสำเร็จเป็นนาทิจ (สมชัย ศรีสุทธิยากร, 2563)

เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คำนึงถึงผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อพนักงานและครอบครัวของพนักงาน ความเครียดจากการทำงานที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและยังไม่มีระบบรองรับที่คงที่ และการทำงานที่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของพนักงาน รวมถึงผลการปฏิบัติงานได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้อง ทำให้พนักงานมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติงานสามารถเข้าถึงหรือติดต่อกับเพื่อนร่วมงานได้และมีส่วนร่วมกับการทำงาน รวมถึงมีแรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพในช่วงสถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องใช้เครื่องมือดิจิทัลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Application และระบบสารสนเทศ ที่พนักงานสามารถเข้าถึงได้ การสื่อสารจากฝ่ายบริหารถึงพนักงานโดยรวมก็เป็นเรื่องสำคัญ รวมถึงการเปิดช่องทางการสื่อสารให้พนักงานสามารถสื่อสารได้ง่าย เช่น อีเมล อินทราเน็ต ห้องสนทนา จะสามารถทำให้พนักงานคลายความกังวลและเข้าใจถึงสถานการณ์ขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะคำนึงและให้ความสำคัญต่อสถานการณ์ดังกล่าว แต่การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทำให้มีรูปแบบในการบริหารงานเดิม ที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานอยู่แล้ว จำเป็นต้องได้รับพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวงสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดต่อพนักงานในองค์กร และประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ (เทศบาลตำบลสันทรายหลวง, 2563)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ได้กล่าวมาข้างต้น หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่างต้องปรับเปลี่ยนองค์กรกันอย่างเร่งด่วน จากข้อกำหนดของรัฐบาล และนโยบายของหน่วยงาน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เทศบาลตำบลสันทรายหลวง เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีการปรับเปลี่ยนองค์กรตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา ในรูปแบบการบริหารงานในองค์กร เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ สิ่งสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงองค์กรใน

ครั้งนี้ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศคือระบบที่สำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบการทำงาน การบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ย่อมเกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ขององค์กร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทราบถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ทราบถึงปัจจัยเทคโนโลยีที่มีผลต่อการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) และรูปแบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุง และพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

- 1.1 บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ทั้งหมด 47 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารงานเทศบาล จำนวน 2 คน หัวหน้างาน 2 คน และผู้ปฏิบัติงาน 2 คน เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่

2. การรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

ผู้วิจัยเตรียมเอกสาร เข้าติดต่อด้วยตนเอง เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ตอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานปัจจุบัน ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) ใช้เสนอแนะแนวทางรูปแบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษา

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาจากการอ่านหนังสือ บทความ เอกสารอ้างอิง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เป็นการสรุปประเด็นเนื้อหาโดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การบันทึกเสียงและจดบันทึกนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ดำเนินการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และการตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการวิเคราะห์ผลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (Percentage) เลขคณิตค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการใช้สถิติเชิงอนุมาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าประชากรและกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 66.00 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 34.00 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี ร้อยละ 55.32 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 65.96 มีสถานภาพเป็น ลูกจ้างชั่วคราว ร้อยละ 65.96 ส่วนใหญ่สังกัดหน่วยงาน สำนักงานปลัดเทศบาล ร้อยละ 23.40 กองคลัง ร้อยละ 23.40 และกองช่าง ร้อยละ 23.40 และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน คือ ใช้โปรแกรม Microsoft office (Word, Excel, Power point, Access) ร้อยละ 100.00

เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน มีผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน

เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงาน	(n=47)		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ฮาร์ดแวร์ (Hardware) ที่ใช้ในองค์กร	4.24	0.64	มากที่สุด
2. ซอฟต์แวร์ (Software) ที่ใช้ในองค์กร	4.24	0.63	มากที่สุด
3. เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมหรือการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.07	0.53	มาก
4. โครงสร้างของระบบสารสนเทศหรือการจัดการระบบฐานข้อมูลขององค์กร	4.06	0.54	มาก
รวม	4.15	0.52	มาก

จากตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ฮาร์ดแวร์ (Hardware) ที่ใช้ในองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.24 ซอฟต์แวร์ (Software) ที่ใช้ในองค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.24 รองลงมาคือ เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมหรือการ

จัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ย 4.07 และ โครงสร้างของระบบสารสนเทศหรือการจัดการระบบฐานข้อมูลขององค์กร มีค่าเฉลี่ย 4.06 ตามลำดับ

ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการศึกษาดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน แบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal)	(n=47)		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านความสามารถในการจัดการข้อมูล	4.10	0.57	มาก
2. ด้านความปลอดภัยของข้อมูล	4.06	0.53	มาก
3. ด้านความยืดหยุ่น	4.02	0.52	มาก
4. ด้านประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.01	0.51	มาก
5. ด้านการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.13	0.63	มาก
รวม	4.06	0.47	มาก

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการจัดการข้อมูล มีค่าเฉลี่ย 4.10 ด้านความปลอดภัยของข้อมูล มีค่าเฉลี่ย 4.06 ด้านความยืดหยุ่น มีค่าเฉลี่ย 4.02 และด้านประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ย 4.01 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีผลการศึกษาดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	B	SE	β (Std.)	t	P-value
ค่าคงที่ (Constant)	0.206	0.404		0.509	0.614
1. ความสามารถในการจัดการข้อมูล (X1)	0.269	0.119	0.292	2.265	0.029*
2. ความปลอดภัยของข้อมูล (X2)	0.164	0.120	0.166	1.366	0.180
3. ความยืดหยุ่น (X3)	0.219	0.149	0.217	1.473	0.148
4. ประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ (X4)	0.366	0.153	0.358	2.391	0.021*
5. การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ(X5)	-0.041	0.134	-0.049	-0.306	0.761
R = 0.843 R ² = 0.710 Adjusted R = 0.675 SE = 0.299 F = 20.074					

หมายเหตุ * P < 0.05, ** P < 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรต้นที่สามารถพยากรณ์ระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่มากที่สุด คือปัจจัยด้านประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถในการจัดการข้อมูล ซึ่งมีผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 71 ในขณะที่ปัจจัยด้านความปลอดภัยของข้อมูล ด้านความยืดหยุ่น และด้านการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ส่งผลต่อระบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ ประกอบด้วย

1. นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งมีนโยบายด้านบุคลากร คือ การพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนให้มีความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยการส่งเสริมให้ได้รับการฝึกอบรม นโยบายด้านงบประมาณ คือ จัดสรรงบประมาณและจัดหางบประมาณสนับสนุนโครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ และนโยบายด้านการจัดการ คือ พัฒนาปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยพิจารณาถึงการปฏิบัติงานของบุคลากร

2. การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ ด้วยการการตัดสินใจจัดหาระบบและการวางแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ช่วยลดปัญหาและสร้างภาพรวมของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ขององค์กรขึ้นมา โดยการวิเคราะห์ในเรื่องของความคุ้มค่าความเป็นไปได้ และโครงการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจัดกระบวนการทำงานใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิรภรณ์ ธีรธรรมย์, รัฐพล เย็นใจมา, และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของเทศบาลเมืองไผ่ฉ่าง จังหวัดนครปฐม ได้ระบุว่า การบริหารจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะเทคโนโลยีกับการดำเนินงานนั้นควรมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3. ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ การเปลี่ยนวัสดุ อุปกรณ์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ และใช้ Tablet หรือโทรศัพท์ เป็นอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน การมีห้องประชุมที่ทันสมัย หรือห้องประชุม Video Conference คือการติดตั้งระบบเครื่องเสียงห้องประชุม ติดตั้งระบบไม้ประชุมออนไลน์

4. ซอฟต์แวร์ (Software) คือ สร้างแอปพลิเคชันในการทำงาน สร้างแอปพลิเคชันในการให้บริการ พัฒนาระบบที่ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรและระบบในการให้บริการ ใช้การติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ พัฒนาศักยภาพของระบบอินเทอร์เน็ต โดยเปลี่ยน เป็นระบบ 5G

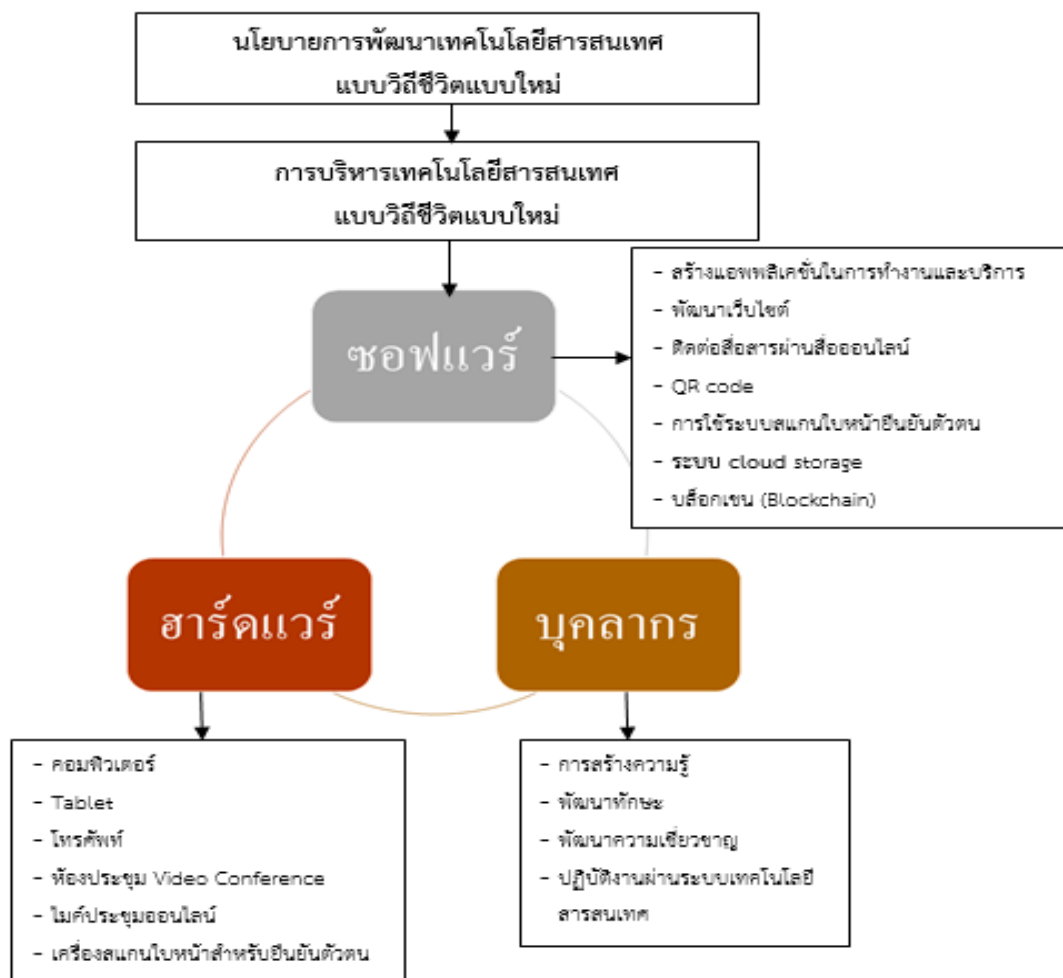

ระบบ QR code การจัดเก็บข้อมูลด้วยระบบ cloud storage และการนำระบบบล็อกเชน (Blockchain) มาปรับใช้เพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูล สอดคล้องกับการศึกษาของ Herath & Herath (2020) ศึกษาเรื่อง การรับมือกับความปกติใหม่ที่กำหนดโดยการระบาดใหญ่ของ COVID-19: บทเรียนสำหรับการจัดการเทคโนโลยีและการกำกับดูแล จากการศึกษาพบว่า การใช้ระบบใหม่สำหรับการสื่อสารและแนวทางปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดการเว้นระยะห่างทางสังคมและรูปแบบการทำงานที่ปรับเปลี่ยน การให้บริการผ่าน การใช้แอปพลิเคชัน เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานบน cloud และสำหรับส่วนที่

5. บุคลากร คือ พัฒนาความรู้ด้วยการอบรม ส่งเสริมบุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองให้สามารถใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาในการทำงาน บุคลากรทุกคนในองค์กรปฏิบัติงานผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชลพิณท์ ชลธิ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นของข้าราชการสำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สังกัด กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในองค์กร งบประมาณที่สนับสนุนเทคโนโลยี การฝึกอบรมความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นแนวทางการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของแต่ละส่วนราชการอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับการศึกษาของ อาวุธ รื่นภาคพจน์ (2554) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการสารสนเทศเพื่อการวางแผน : กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะในการจัดการสารสนเทศคือ การฝึกอบรมการใช้งานขั้นพื้นฐานที่จำเป็นและสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน และมีการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพภายในหน่วยงาน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานในช่วงสถานการณ์วิกฤตของโรคระบาดไวรัส COVID-19 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. รูปแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน
แบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal)

แนวทางในการพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1. นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ ประกอบด้วย นโยบายด้านบุคลากร คือ การพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนให้มีความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยการส่งเสริมให้ได้รับการฝึกอบรม ให้มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญสำหรับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในองค์กร นโยบายด้านงบประมาณ คือ จัดสรรงบประมาณและจัดหางบประมาณสนับสนุน

โครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ และงบประมาณสำหรับสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และนโยบายด้านการจัดการ คือ พัฒนาปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยพิจารณาถึงการปฏิบัติงานของบุคลากร และความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นหลัก สำหรับการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่

2. การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งในการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ด้วยการการตัดสินใจจัดหาระบบ และการวางแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีส่วนในการช่วยลดปัญหาและสร้างภาพรวมของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่ขององค์กรขึ้นมา โดยการวิเคราะห์ในเรื่องของความคุ้มค่าความเป็นไปได้ และโครงการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจัดกระบวนการทำงานใหม่ จะเป็นการสร้างประโยชน์ให้หน่วยงานสามารถนำระบบสารสนเทศไปใช้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศแบบวิถีชีวิตใหม่นั้นเน้นการบริหารเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ประสบผลสำเร็จ โดยให้บุคลากรทุกคนในองค์กรให้ความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบ และให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

3. ฮาร์ดแวร์ (Hardware) คือ การเปลี่ยนวัสดุ อุปกรณ์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ และใช้ Tablet หรือโทรศัพท์ เป็นอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร ทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกองค์กร ห้องประชุม Video Conference ระบบเครื่องเสียงห้องประชุม ติดตั้งระบบไมค์ประชุมออนไลน์ การใช้เครื่องสแกนใบหน้าเป็นอุปกรณ์สำหรับการยืนยันตัวตน

4. ซอฟต์แวร์ (Software) คือ สร้างแอปพลิเคชันในการทำงาน สร้างแอปพลิเคชันในการให้บริการ พัฒนาระบบที่ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรและระบบในการให้บริการ ใช้การติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ พัฒนาศักยภาพของระบบอินเทอร์เน็ต โดยเปลี่ยนจากระบบ 4G เป็นระบบ 5G นำระบบ QR code การจัดเก็บข้อมูลด้วยระบบ ระบบ cloud storage และการนำระบบบล็อกเชน (Blockchain) มาปรับใช้เพื่อช่วยในการตรวจสอบข้อมูล

5. บุคลากร คือ พัฒนาความรู้ด้วยการอบรม ส่งเสริมบุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองให้สามารถใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสามารถแก้ไข ปัญหาในการทำงาน บุคลากรทุกคนในองค์กรปฏิบัติงานผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal) สำหรับประชาชน
2. ควรมีการขยายขอบเขตพื้นที่ในการวิจัยเพื่อสามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างในบริบทของสถานกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารงานแบบวิถีชีวิตแบบใหม่ (New normal)

เอกสารอ้างอิง

- ชลพินท์ ชลธิ์. (2560). ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นของข้าราชการสำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 7(1), 25-38.
- เทศบาลตำบลสันทรายหลวง. (2563). การดำเนินงานในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. สืบค้นจาก <http://sansailuang.go.th/home.php>
- พิรภัฒน์ วรรณรัมย์, รัฐพล เย็นใจมา, และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2562). การบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของเทศบาลเมืองไผ่เชิง จังหวัดนครปฐม. *มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 1(1), 1-12.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2563). The New Normal กับการปรับตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลงในยุค Digital Transformation. สืบค้นจาก <https://www.sasimasuk.com/17203943/the-new-normal-กับการปรับตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลง ในยุคDigital Transformation>
- สมชัย ศรีสุทธิยากร. (2563). New Normal กับระบบราชการไทย. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_307573
- อาวุธ ธีรภาคพจน์. (2554). ความรู้ ทักษะ และทัศนคติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการสารสนเทศเพื่อการวางแผน : กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. *วารสารอินฟอร์เมชั่น*, 18(1), 17-27.

Herath, T., & Herath, H. (2020). Coping with the New Normal Imposed by the COVID-19 Pandemic: Lessons for Technology Management and Governance. *Information Systems Management*, 37(4), 277-283.
<https://doi.org/10.1080/10580530.2020.1818902>

การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ
ด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลริมปิง
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน *

Social Capital Management to Create Economic
Opportunities Through Tourism Guidelines of
Rimping Subdistrict Community,
Muang District, Lamphun Province

ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช, บุญทวรรณ วิงวอน, อัจฉรา เมฆสุวรรณ, และ เนตรดาว โทธรัตน์
Kajohnsak Wongvirach, Boonthawna Wingwon,
Atchara Meksuwan and Neddeaw Totharat
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Faculty of Management Sciences, Lamphun Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: Aj.koorpai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และ 2) เชื่อมโยงทุนทางสังคมในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลตำบลริมปิง ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชนผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ

* ได้รับความเห็นชอบ: 19 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 6 กันยายน 2565

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ตำบลริมปิง เลือกการสุ่มตัวอย่างแบบสโนบอล เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจากการแนะนำของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สำหรับการนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนตำบลริมปิงมีทุนทางทรัพยากรที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ทางภูมิปัญญา พื้นที่ทางพุทธสถานและความศรัทธา พื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม และสิ่งปลูกสร้างและพื้นที่ทางการเรียนรู้ซึ่งล้วนแล้วแต่มีศักยภาพและสามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทาง กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และ 2) การจัดการทุนทางสังคมที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวทำได้โดยการสร้างการรับรู้ การเข้าถึง และรูปแบบการนำเสนอทุนทางสังคมให้แก่ชุมชนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสนใจและเข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ และเกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในชุมชนตามบทบาทของแต่ละภาคส่วน

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม; ศักยภาพ; การท่องเที่ยว; เศรษฐกิจ

Abstract

The objectives of this research were: 1) To present social capital linked to tourism in Rimping Subdistrict Community, Muang District, Lamphun Province. And 2) To present social capital management that leads to economic opportunity creation through the tourism approach of Rimping Sub-district Community, Muang District, Lamphun Province. Qualitative research, a semi-structured interview was used as a tool, the research targets were: Rimping Subdistrict Municipality Administrators, community leaders, people, senior citizens clubs, occupational groups, community enterprise groups, and entrepreneurs in Rimping Subdistrict. Snowball sampling is selected to obtain the desired target audience from the sample's recommendations. analyzed content-oriented data for presenting research results.

The results showed that 1) The Rimping sub-district community has resource capital that facilitates tourism and creates economic opportunities from tourism activities of tourists which were divided into areas of wisdom, Buddhist sites and faith, agricultural area, architectural and building areas, and learning areas. All of which have potential and can be linked as a route for tourism activities. 2) The management of social capital that can create economic opportunities through tourism can be achieved by creating awareness, access, and offering models of social capital to communities, agencies, as well as tourists to generate interest and join various activities and create the circulation of the economy within the community according to the roles of each sector.

Keywords: social capital; potential; tourism; economic.

1. บทนำ

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชนหรือเศรษฐกิจฐานราก เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจภายในชุมชนที่สามารถกระจายรายได้ไปยังกลุ่มคนชั้นรากหญ้าหรือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ และจะสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจในระดับมหภาคและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้เพิ่มมากขึ้น (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2559; ธนชาติ โชติธนาวัฒน์ และ กฤษวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, 2562) ทั้งนี้การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนนอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนแล้วนั้น ยังมีกลไกที่สำคัญต่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอีกหลายกลไก อาทิ กลไกด้านผู้นำ กลไกด้านเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน และกลไกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (แสน กิรตินวนันท์ และ เพชร รอดอารีย์, 2562) ซึ่งแต่ละกลไกล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบกับการนำทรัพยากรหรือทุนทางสังคมภายในชุมชนนั้น ๆ มานำเสนอหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชนภายใต้ฐานทุนทางสังคมที่ประกอบด้วยทุนทางทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางปัญญา เป็นต้น (วิภาดา ญาณสาร และศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน, 2564)

ดังนั้น ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่มีฐานทุนทางสังคมทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน มีดินที่มีสภาพเหมาะสมแก่การเพาะปลูก เช่น ลำไยเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของตำบลและจังหวัด ทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม อาทิ เป็นพื้นที่ตำนานเรื่องราวการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปิงของครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นสิ่งปลูกสร้างสุดท้ายที่ท่านมีส่วนสำคัญในการสร้าง กู่ วัดหรือสิ่งปลูกสร้างทางพุทธศาสนา ลานครูบาศรีวิชัย และทุนทางด้านสังคมและวิถีชีวิต อาทิ ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน การประดิษฐ์และผลิตโคลมลอย โคมบูชาซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชน เป็นต้น (อาคม อธิวรรณา, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2564) ซึ่งทุนทางสังคมดังกล่าวของชุมชนสามารถนำไปสู่การเชื่อมโยงและสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผ่านหลักการเศรษฐกิจฐานรากทำให้คนในชุมชนมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (เกวณีน หนูสุทธิ และ วราภรณ์ ดวงแสง, 2562) ดังนั้นเพื่อให้เกิดการรักษา สืบสานต่อยอดทุนทางสังคม และสร้างโอกาสจากการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ภายในชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน
2. เพื่อเชื่อมโยงทุนทางสังคมในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชน กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ จำนวน 15 คน 3) สมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลริมปิง จำนวน 20 คน และ 4) นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีกรอบการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ใช้ในการศึกษาและแนวคิดทฤษฎี โดยอยู่ภายใต้ประเด็นการวิจัยดังนี้คือ 1) สภาพการณ์ทุนทางสังคม 2) การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และ 3) แนวทางการจัดการและเชื่อมโยงทุนทางสังคม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูลคือการใช้เวทีเสวนา การสัมภาษณ์/พูดคุย การใช้เทคนิคบัตรคำเพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (document research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งปรากฏข้อมูลของชุมชนหรือที่เกี่ยวข้องจากเว็บไซต์ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์แยกแยะเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษาและตามกรอบแนวคิด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่รวบรวมประเด็นได้อย่างมีระบบการเพื่อนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ทุนทางกายภาพและบริบททางสังคมของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรมและประเพณี และทุนทางวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 สภาพการณ์ทุนทางสังคมของตำบลริมปิง

1.1.1 ทุนทางกายภาพและบริบททางสังคมของชุมชน

พื้นที่ตำบลริมปิงในอดีตเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งสำคัญในการปลูกข้าวของจังหวัดลำพูนถูกเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำปิง มีพื้นที่ทั้งหมด 8,837.50 ไร่ ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นพื้นที่ใช้สำหรับการเกษตรกรรม และเป็นพื้นที่เก็บ ส่งสินค้าผลิตผลทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ผล (ลำไย) จำนวน 3,942 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 75.03 ของพื้นที่ทางการเกษตร หรือร้อยละ 44.60 ของพื้นที่ทั้งหมด (เทศบาลตำบลริมปิง, 2564) ในพื้นที่ของตำบลริมปิงมีสถานที่หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ที่โดดเด่นและได้รับความสนใจจากคนทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ ประกอบด้วย ฝายพญาอุต ซึ่งเป็นโครงการชลประทานขนาดเล็กที่กั้นแม่น้ำปิง เตาชวนหลง เป็นโรงงานผลิตเครื่องปั้น ของหจก.เตาชวนหลง ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของตำบลริมปิงที่มีความสวยงาม ประณีตวิจิตรบรรจง สวนไม้ไทยพ้อเลี้ยงหมื่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นโดยเอกชนในพื้นที่ตำบลริมปิงซึ่งมีชื่อเสียงในด้านผลิตเครื่องปั้นดินเผาตลอดสายโบราณตามสมัยต่างๆ ตลอดจนเป็นสถานที่รวบรวมพันธุ์ไม้ที่หายากและไม้หอมในวรรณคดี และปัจจุบันสร้างเป็นร้านอาหารและร้านกาแฟในอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ หนองผำ เป็นหนองน้ำขนาดกลางที่มีตำนานว่าเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่และมีเรื่องราวเชื่อมโยงเมื่อสมัยเจ้าแม่จามเทวีเสด็จขึ้นมาครองราชย์ ณ เมืองลำพูน ได้ขึ้นฝั่ง ณ ตำบลริมปิง และแควประทับแรมริมหนองน้ำนี้เป็นแห่งแรก

1.1.2 ทุนทางวัฒนธรรมและประเพณี

ชุมชนในตำบลริมปิงนับถือศาสนาพุทธ โดยมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ประกอบด้วย วัดเจติยขาว อยู่ในหมู่ที่ 5 ตำบลริมปิง กู่ล่อง กู่แดง กู่สี่แจ่ง ซึ่งเป็นสถานที่โบราณสำคัญ และยังคงเป็นสถานที่ที่ใช้ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามกิจของสงฆ์อยู่ แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับลานอนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยและสะพานศรีวิชัย ซึ่งเป็นสะพานแห่งสุดท้ายที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้ริเริ่มสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนจังหวัดลำพูนข้ามไปยังจังหวัดเชียงใหม่ผ่านลำน้ำแม่ปิง เมื่อ พ.ศ. 2480 โดยมีตำนานเรื่องเล่าว่าครูบาศรีวิชัยได้มรณภาพก่อนที่จะสร้างเสร็จ จึงเกิดเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ “จอบสุดท้าย” ขึ้น อีกทั้งเป็นลานวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การสืบสานภูมิปัญญาการฟ้อนเล็บการทำโคมแขวนบูชา การทำขนมพื้นบ้าน การเล่นดนตรีพื้นเมือง การสานไม้กวาดทางมะพร้าว การออกกำลังกาย

และกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในตำบลริมปิง (เทศบาลตำบลริมปิง, 2564; อาคม ธีรรรณ, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2564)

1.1.3 ทูทางวิถีชีวิตและความเป็นอยู่

การดำรงชีวิตของประชาชนตำบลริมปิงเป็นชุมชนที่มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ที่โดดเด่น ประกอบด้วย ประเพณีสลากภัตต์/สลากย้อม ประเพณีงานปอยหลวง ซึ่งมักจัดขึ้นช่วงเดือน 5 จนถึงเดือน 7 เหนือ (ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนหรือเดือนพฤษภาคมของทุกปี) (อาคม ธีรรรณ, สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2564; ระพีพรรณ กาญจนกุลดิษฐ์, สัมภาษณ์ 20 กันยายน 2564) ด้านศิลปะและการแสดงของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย การฟ้อนเล็บ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของ "คนเมือง" การตีกลองสะบัดชัย การแสดงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง การฟ้อนเจิง การฟ้อนผีปู่ย่า เป็นประเพณีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่บ่งบอกว่ามีที่มาจากความเชื่อความศรัทธาต่อผีบรรพบุรุษแบบดั้งเดิม การใช้ภาษาไทยถิ่น ภาษายอง และภาษาเมืองในการสื่อสารระหว่างกันชุมชน

ชุมชนตำบลริมปิงมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ โดยใช้ฐานความรู้และความเชี่ยวชาญที่ได้สืบทอดกันต่อมาจากบรรพบุรุษ นำไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย ด้านหัตถกรรม ได้แก่ การจักสานจากไม้ไผ่ กระจ้าสานจากพลาสติก จักสานจากใบลาน สาดแห่จากต้นแห่ ไม้กวาดทางมะพร้าว การทำยอ แห และอุปกรณ์หาปลา งานปั้นรูปเหมือนจากปูนซิเมนต์หรือดินเหนียว ดอกไม้ประดิษฐ์ ตุ๊ก และโคมไฟแขวน กระถางบายศรี และสวดดอกจากใบตอง งานปั้นจากดินน้ำมัน ดินวิทยาศาสตร์ การทำเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า ด้านการเกษตร การปลูกผักพื้นบ้าน การตอนกิ่งขยายกล้าพันธุ์ลำไย การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรผสมผสาน ซึ่งแต่ละด้านมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชมรมผู้สูงอายุของตำบลริมปิง และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของตำบล (เทศบาลตำบลริมปิง, 2564)

ภาพที่ 1. การรวบรวมทุนทางสังคมในพื้นที่เพื่อนำเสนอเป็นสื่อ E-book
ที่มา : เว็บไซต์ทุนทางสังคมสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตำบลริมปิง

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

การดำเนินการในการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมและการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้ข้อมูลจากการจัดเวทีเสวนา และการสัมภาษณ์ในพื้นที่ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – กันยายน 2564 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ภายใต้หลักการจัดการทรัพยากร 4M ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

1.2.1 ทรัพยากรมนุษย์ (Man) ประชาชนในพื้นที่ ทั้งในส่วนของบุคลากรส่วนราชการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปมีความต้องการในการสร้างความร่วมมือ และให้ความสำคัญในการพัฒนาความรู้ทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการวางแผนการเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรหรือทุนทางสังคมภายในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน การพัฒนาเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าชุมชน หรือกิจกรรมทางธุรกิจทุกรูปแบบโดยอาศัยโอกาสของทุนทางสังคมที่มีอยู่

1.2.2 วิธีปฏิบัติงาน (Method) มุ่งเน้นการสร้างความมีส่วนร่วมจากความต้องการของชุมชน โดยวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว วางแผนสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ใช้การจัดการภายในชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามและควบคุมการดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงบำรุงรักษา และพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางสังคมที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเทศบาลตำบลริมปิงให้การสนับสนุนทุกกระบวนการ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนการนำเอาความรู้เทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

1.2.3.เงินทุน (Money) ภายใต้แผนการปฏิบัติราชการประจำปีของเทศบาลตำบลริมปิงมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งการรวมตัวของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ลานครูบาเจ้าศรีวิชัยที่สามารถสร้างรายได้หมุนเวียนสำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

1.2.4 เครื่องจักร (Machine) การสนับสนุนของผู้นำชุมชน ท้องถิ่น และประชาชน ในการนำเครื่องจักรมาพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชน รวมทั้งการจัดหาและติดตั้งเครื่องมือสื่อสารภายในชุมชนสำหรับใช้สำหรับการประสานงาน และการอุปกรณ์สนับสนุนด้านการรักษาความปลอดภัยและความสะอาดภายในชุมชน และการจัดการรถรางนำเที่ยวภายในชุมชนของเทศบาลตำบลริมปิง ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

2. การเชื่อมโยงทุนทางสังคมในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย การเชื่อมโยงทุนทางสังคมกับการจัดการทรัพยากรของชุมชน และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 แนวทางการจัดการและเชื่อมโยงทุนทางสังคม

จากการวิเคราะห์ประเด็นการสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานรากด้วยแนวทางการท่องเที่ยวชุมชน ผ่านการจัดเวทีเสวนาเพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าในภายในชุมชนอันจะนำไปสู่การเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนภายใต้หลักการและแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 4Ps แบบเดิมอาจไม่เพียงพอ ซึ่งหลายธุรกิจเริ่มต่อยอดกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้มากขึ้น ผู้บริโภคใช้โซเชียลมีเดียและ

แอปพลิเคชันแซท เป็นช่องทางหลักรับข่าวสารมากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้สามารถแข่งขันได้มากขึ้น ควรนำแนวคิด 4Es มาปรับใช้ด้วยเช่นกัน ปรับเป็น 4P to 4Es ซึ่งสามารถเชื่อมโยงโดยชี้ให้เห็นถึงการประยุกต์ส่วนประสมทางการตลาด 4Ps เป็นส่วนประสมทางการตลาด 4Es โดยมีรายละเอียดที่สามารถนำไปบูรณาการกับการดำเนินโครงการดังนี้

2.1.1 ประสบการณ์ของผู้ซื้อ (Product to Experience) โดยมีการนำสินค้าของชาวบ้านมาพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าของตัวสินค้าและยกระดับตัวผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานของผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีการร่วมมือระหว่างชาวบ้านในพื้นที่บุคลากรทั้งจากภายในและภายนอกส่วนราชการท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาและสร้างเสริมอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นการสร้าง ผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างกับผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ไม่ว่าจะเป็นด้านบรรจุภัณฑ์ ความเป็นมาของสินค้า เป็นต้น

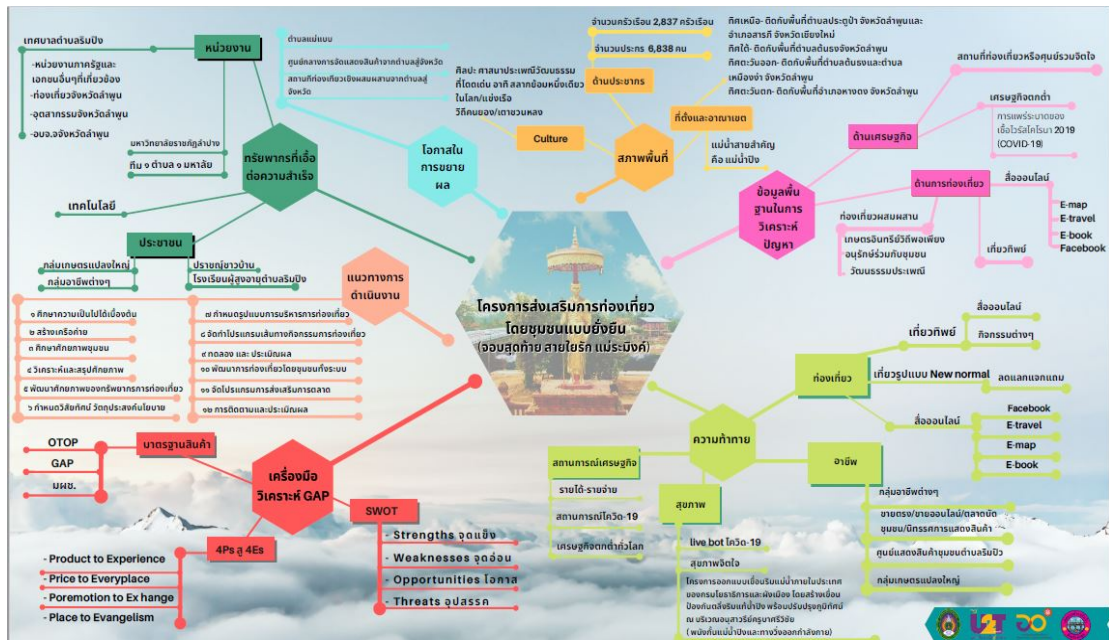
2.1.2 การนำเสนอผลิตภัณฑ์ไปยังทุกตลาด (Place to Everyplace) จากการร่วมกันวิเคราะห์ชี้ให้เห็นแนวทางการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือสินค้า ควรนำเสนอในพื้นที่ที่ถูกค้าสามารถรับรู้และเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งกระบวนการในการจำหน่ายและจัดส่งให้แก่ผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย การเลือกสรรที่เหมาะสมรวมการคิดค้นช่องทางการจัดจำหน่ายผ่าน online marketplace เช่น Shopee Lazada Facebook Instagram Line shopping เมื่อมีการสั่งซื้อสินค้าเสร็จสิ้นจะทำการจัดส่งผ่านช่องทางการขนส่งต่าง ๆ ทั้งเอกชนและรัฐวิสาหกิจ และสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือ ทางเลือกในการชำระเงิน

2.1.3 พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป (Price to Exchange) นำไปสู่ประเด็นของการวิเคราะห์ถึงราคาของสินค้าและบริการให้เป็นตัวกำหนดว่าผู้ประกอบการจะสามารถขายสินค้าและบริการให้ผู้บริโภครู้สึกถึง ความ “คุ้มค่า” ที่จะซื้อสินค้าและบริการ รู้สึกว่าสินค้านั้นมีคุณภาพเหมาะสมกับราคาที่จ่ายไปเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำธุรกิจในยุคนี้

2.1.4 การสื่อสารการตลาดที่เน้นตัวสินค้า (Promotion to Evangelism) การสื่อสารการตลาดที่เน้นตัวสินค้า ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันนำเสนอถึงแนวทางในการส่งเสริมการขาย เพื่อเพิ่มยอดขาย เพิ่มยอดซื้อ เพื่อคืนกำไรแก่ลูกค้าที่มาซึ่งการสร้างฐานลูกค้าที่ยั่งยืน เน้นให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายมีประสบการณ์ร่วม เช่น การนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวและสามารถเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ที่ตนเองประดิษฐ์ขึ้น หรือการจัดทำกิจกรรมการส่งเสริมการตลาดซื้อหนึ่งแถมหนึ่ง ลดราคาตามเทศกาลต่าง ๆ รวมถึงสิทธิพิเศษ ให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมตามเส้นทางหรือ

กิจกรรมที่กำหนดครบถ้วน ทุกพื้นที่หรือทุกกิจกรรมนำไปสู่ความรู้สึกชื่นชอบและอยากเข้ามาทดลองหรือใช้บริการ และกลายเป็นการบอกปากต่อปาก ชักชวนเพื่อนมาใช้ด้วยกันจะมีประสิทธิภาพในโลกยุคใหม่

ภาพที่ 2. รูปแบบการจัดการทุนทางสังคมตำบลริมปิงเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวชุมชน

ที่มา : เวทีเสวนาทุนทางสังคมสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตำบลริมปิง

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการทุนทางสังคมของตำบลริมปิงเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งมีฐานจากการใช้ทุนทางสังคมทั้งทรัพยากรที่เอื้อต่อความสำเร็จ ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ พื้นฐานทางด้านการเกษตรและอาชีพภายในชุมชนความท้าทายที่เกิดขึ้นก่อน ระหว่าง และหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิดและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อนำเสนอทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชนการของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการนำเสนอทุนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่ตำบลริมปิงพบว่า ประกอบด้วยทุนทางวัฒนธรรมทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวิถีชีวิต ทุนมนุษย์ และทุนทางกายภาพ ซึ่งแต่ละทุนสามารถพัฒนาให้เกิดความโดดเด่นและเชื่อมโยงให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวซึ่งชุมชนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และวางแผนเพื่อการจัดการทุนทางสังคมที่มีอยู่เพื่อใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละด้านหรือในแต่ละมิติ รวมทั้งการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชนต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการตัวตนของชุมชนที่เชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ของชุมชนและจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชน (ศศิธร ทองเปรมจิตต์ และศิริรณภา พรหมมาแบน, 2562) นอกจากนี้องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ทรัพยากรบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในชุมชนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และสร้างแนวทางในการจัดการทุนทางสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างโอกาสและพัฒนาชุมชนภายใต้ฐานทุนทางสังคมของชุมชน (สายไหม ไชยศิรินทร, 2561)

ในขณะเดียวกันจากข้อค้นพบของการวิจัยซึ่งได้นำเสนอความโดดเด่นของชุมชนในตำบลริมปิงที่เป็นชุมชนทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับตำนานความเชื่อของพระนักพัฒนาที่ประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือหรือพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความเคารพศรัทธาคือครูบาเจ้าศรีวิชัย และยังมีตำนานเรื่องราวการสร้างสะพานซึ่งเป็นถาวรวัตถุชิ้นสุดท้ายของครูบาเจ้าศรีวิชัย จนเป็นตำนาน “จบสุดท้าย แม่ระมิงค์” ของพื้นที่ตำบลริมปิง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในเชิงความเชื่อและความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่สามารถนำไปสู่การกำหนดรูปแบบและแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ใช้แนวคิดการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมที่นำไปสู่การสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจจากตำนาน เรื่องเล่าในพื้นที่กับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (นภสร

โศรกศรี, 2562) รวมทั้งในการสร้างโอกาสของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้หลักการหรือแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น มักจะมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการ อาทิ ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว หัตถกรรมพื้นบ้าน ปรากฏชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ เป็นต้น (Pimenta, Ribeiro, & Remoaldo, 2021)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเชื่อมโยงทุนทางสังคมในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทาง การท่องเที่ยวของชุมชนของพื้นที่ชุมชนตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากข้อค้นพบของงานวิจัยในทุนทางสังคมและองค์ประกอบของทุนทางสังคม มีความโดดเด่นในแต่ละมิติที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าเมื่อนำทุนทางสังคมมาเชื่อมโยงซึ่งกันและกันสามารถนำเสนอเป็นเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวออกเป็น 1) เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อและศรัทธา และ 3) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการนำเสนอเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว อาทิ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวตามเส้นทางเลียบแม่น้ำปิง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวตามช่วงฤดูกาลหรือเทศกาลต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกตามอัตลักษณ์ชุมชน อาทิ โคมลอย โคมแขวนแบบล้านนา สาดแห่ซึ่งมีผลิตเพียงแห่งเดียวในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้จากปรากฏชาวบ้านและศูนย์เรียนรู้ในชุมชนที่สามารถกำหนดและสร้างกิจกรรม รวมทั้งทำเป็นปฏิทินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการเชื่อมโยงศักยภาพในการส่งเสริมและสนับสนุนของเทศบาลตำบลริมปิงในการจัดทำโครงการรณรงก์นำเที่ยว และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละปี ซึ่งสอดคล้องกับการนำเสนอการเชื่อมโยงทุนทางสังคมที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดของจิราพร ไชยเซนทร์ และคณะ (2560) ที่นำเสนอ “LINGKANG Model” ประกอบด้วยภูมิปัญญา (Local Wisdom) อัตลักษณ์ชุมชน (Identity Community) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) การเอาใจใส่ดูแล (Gallant) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การประยุกต์ (Apply) เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Networking) และการทำซ้ำเพื่อความเจริญงอกงาม (Germination) ซึ่งภูมิปัญญา อัตลักษณ์ชุมชน ทุนธรรมชาติ และการประยุกต์ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับแนวทางของทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชนของตำบลริมปิง ทั้งนี้ในด้านของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นชุมชนตำบลริมปิงอาจต้องมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายชุมชนภายนอกเช่นวัดสำคัญของจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ ที่เชื่อมโยงกับครูบาศรีวิชัย

หรือวัฒนธรรมล้านนาที่นำไปสู่การสร้างสรรค์เรื่องราว เรื่องเล่าที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีการท่องเที่ยวจากการเชื่อมโยงความเชื่อหรือพุทธสถาน

ทั้งนี้หากชุมชนมีการเชื่อมโยงทุนทางสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางใช้กลไกการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือและยุทธศาสตร์เชิงรุกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศได้ (ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว, 2560) รวมทั้งการดำเนินการในการพัฒนาศักยภาพในการนำเสนอทุนทางสังคมสู่การเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนโดยมุ่งเน้นการใช้หลักการของ 4Es ที่นำเสนอให้นำเอาองค์ประกอบของทุนทางสังคมมานำเสนอต่อนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนจากการเข้ามาหาประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการปรับใช้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดเชิงประสบการณ์ (Saranrom, Ouparamai and Saranrom, 2021) นอกจากนี้ การเชื่อมโยงทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแล้ว การเชื่อมโยงกับทุนทางสังคมอื่นๆ อาทิ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมวางแผนกำหนดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเชื่อมโยงเพื่อสร้างศักยภาพในการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Moscardo, Konovalov, Murphy, McGehee and Schurmann, 2017)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเห็นได้ว่า พื้นที่ตำบลริมปิง มีความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเนื่องจากครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดลำพูน เป็นผู้ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม และทำให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลริมปิงมีความเป็นอยู่เรียบง่าย จากการสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตแบบชาวล้านนาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบการดำเนินชีวิตในตำบลริมปิงของชาวนั้นมาจากการจัดการทุนทางสังคมที่มีอยู่ มาขับเคลื่อนความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากเดิมพื้นที่ตำบลริมปิง มีการประกอบอาชีพเกษตรกร พอเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ชุมชนต้องมองหาโอกาสในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น โดยเริ่มจากการนำทรัพยากรที่มีในชุมชน เช่น พุทธสถาน ความเชื่อทางศาสนา สถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงการเกษตรมาเชื่อมโยงให้เกิดการนำเสนอเป็นแหล่งท่องเที่ยวในตำบลริมปิง และเกิดการสร้างรายได้ทำให้ชุมชนมีเงินหมุนเวียนทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิดสิ้นสุดลง ประชาชนในตำบลริมยังสามารถสร้างรายได้ต่อไปได้ เพราะเป็นใช้

ประโยชน์จากการจัดการทุนทางสังคมที่มีในชุมชนสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลริมปิง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การเชื่อมโยงทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสและศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยแนวคิดและการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ถึงทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ การวิเคราะห์ศักยภาพของทุนทางสังคม และองค์ประกอบของทุนทางสังคมที่สามารถนำเสนอและพัฒนาไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจโดยนำใช้รูปแบบการนำเสนอเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

1.2 การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในชุมชนด้วยการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว ประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้นำ และชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการดำเนินการร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

1.3 จากการดำเนินการวิจัย นำเสนอถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพและการใช้ทุนทางสังคมสู่การเชื่อมโยง เพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานรากด้วยกลไกการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของกิจกรรม ชุมชนหรือองค์กรในชุมชน อาทิ ชมรม กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน ผู้ประกอบการ หรือเทศบาลจำเป็นต้องมีการดำเนินการในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว การนำเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนไปขยายผลและสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวและการดำเนินการในการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มเพื่อเป็นหน่วยในการประสานงานหรือบริหารจัดการองค์ประกอบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ข้อจำกัดของงานวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เทคนิคและเครื่องมือในการวิจัยที่จำกัดทั้งขอบเขตเชิงพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการวิจัยและนำเสนอข้อมูลจากมุมมองของพื้นที่ (supply side) ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปควรมีการดำเนินการศึกษากับกลุ่มนักท่องเที่ยว (demand side) ว่ามีความต้องการหรือความสนใจต่อการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ของตำบลริมปิง หรือในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันอย่างไร

2.2 การใช้ข้อมูลและผลการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพียงพื้นที่เดียวคือตำบลริมปิง ดังนั้น หากใช้ผลการวิจัยหรือประยุกต์ใช้ข้อมูลอาจต้องพิจารณาถึงบริบทเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้หากมีการวิจัยในประเด็นใหม่อาจกำหนดเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง อาทิ เครือข่าย การบูรณาการ ร่วมศึกษากับตัวแปรด้านทุนทางสังคม และผลทางด้านเศรษฐกิจ ที่เป็นตัวเลข

เอกสารอ้างอิง

- เกวลิน หนูสุทธิ, และ วราภรณ์ ดวงแสง. (2562). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 12(3), 481-496.
- จิราพร ไชยเชนทร์, อิศศักดิ์ อุ๋นอารมณเลิศ, และ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2560). การพัฒนารูปแบบ การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวคลองร้อยสายเชิงสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 2039-2055.
- เทศบาลตำบลริมปิง. (2564). ข้อมูลทั่วไปตำบลริมปิง. สืบค้นจาก <http://www.rimping.go.th>
- ธนชาติ โชติธนนันท์, และ กฤษฎวรรณ โล่ห์วัชรินทร์. (2562). ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 113-128.
- ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว. (2560). ทุนทางสังคมวัฒนธรรมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ในแขวงน้ำทา สปป.ลาว. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 10(3), 60-80.
- นภสร โสรกศรี. (2562). อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชนตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี : การจัดการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 15(2), 197-213.
- วิภาดา ญาณสาร, และ ศักดิ์สยามันต์ ไยสามเสน. (2564). กาแฟป่าอินทรี: รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่นของวิสาหกิจกาแฟชุมชนบ้านปือก อำเภอแม่ื่อน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 6(3), 407-422.

- ศศิธร ทองเปรมจิตต์, และ ศิริินภา พรหมมาแบน. (2562). การออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนมกลีบลำดวนซัซสุภาภรณ์เบเกอรี่ที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ราชชมงคลล้านนา*, 7(1), 117-127.
- สายไหม ไชยศิริินทร์. (2561). ทูทางสังคมในกระบวนการแผนชุมชน บ้านมันแกว อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12 (พิเศษ), 141-154.
- แสน กิรินวนันท์, และ เพชร รอดอารีย์. (2562). กลไกการสร้างความเข้มแข็งและความต้องการทางด้านสวัสดิการชุมชนเมืองสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 14(2), 103-120.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2559). *เศรษฐกิจประเทศไทย*. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Moscardo G., Konovalov E., Murphy L., McGehee N. G., & Schurmann A. (2017). Linking tourism to social capital in destination communities. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(4), 286-295.
- Pimenta C. A. M., Ribeiro J. C., & Remoaldo P. (2021). The relationship between creative tourism and local development: a bibliometric approach for the period 2009-2019. *Tourism & Management Studies*, 17(1), 5-18.
- Saranrom, D., Ouparamai, W., & Saranrom, A. (2021). Business Management Strategies in the COVID-19 Situation. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1328-1336.

การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อ
การให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 *

A Survey of Recipients' Satisfaction with the Public
Services of Sabayoi Subdistrict Municipality under Budget
for Fiscal Year 2564

ทวนธง ครุฑจ้อน, และ ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

Thuanthong Krutchon, and Chonlada Sangmanee Sirisatidkid

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

Corresponding Author, E-mail: thuanthong@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะ แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยกับปัจจัยผลักดันการบริการสาธารณะ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.62 (S.D. = 1.84) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 8.73

* ได้รับความเห็นชอบ: 23 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 11 กรกฎาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 18 กรกฎาคม 2565

Received: May 23, 2022; Revised: July 11, 2022; Accepted: July 18, 2022

(S.D. = 1.81) รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.61 (S.D. = 1.94) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.59 (S.D. = 1.96) และด้านช่องทางการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 8.55 (S.D. = 1.81) เมื่อพิจารณาแต่ละงานบริการ สาธารณะ พบว่า งานบริการรับชำระภาษี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 9.07 (S.D. = 1.38) รองลงมา คือ งานจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.72 (S.D. = 1.48) งานปฏิบัติการ SAVE SABAYOI สู้ภัยโควิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.43 (S.D. = 2.08) และงานดูแลทำความสะอาดที่สาธารณะต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.26 (S.D. = 2.19) แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ ได้แก่ การมุ่งสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานบริการสาธารณะ การพัฒนาคุณภาพบริการให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยผลักดันบริการสาธารณะ ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; การบริการสาธารณะ; เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

Abstract

The purpose of this research is to survey recipients' satisfaction with the public services of Sabayoi Subdistrict Municipality in order to be a guideline to develop and improve the efficiency of the public services of Sabayoi Subdistrict Municipality. Also this research aims to examine the relationship between the recipients' satisfaction and public services driving force factors by using a quantitative method research. Total sample size of 400 people were collected by using questionnaires as a tool for data collection.

The study's findings revealed that service recipients were satisfied with Sabayoi Subdistrict Municipality's public services in all four areas. It was at the

highest level overall, with an average of 8.62 (S.D. = 1.84). With an average of 8.73 (S.D. = 1.81), service recipients were extremely satisfied with the service provider. They were then satisfied with the service procedure, with an average of 8.61 (S.D. = 1.94), service facilities, with an average of 8.59 (S.D. = 1.96), and the service channel, with an average of 8.55 (S.D. = 1.81) respectively. Additionally, service recipients were pleased with tax payment service. Overall, it was at the highest level, with an average of 9.07 (S.D. = 1.38). They were also satisfied with the pension work for the elderly and the handicapped with an average of 8.72 (S.D. = 1.48), SAVE SABAYOI Operation to fight Covid with an average of 8.43 (S.D. = 2.08), and the cleaning work in various public places in the Sabayoi Subdistrict Municipality with an average of 8.26 (S.D. = 2.19). Moreover, the guidelines to develop and improve the efficiency of the public services should have the pinpoints on public relation and communication, service quality, and participatory process encouragement. Furthermore, at a significant level of 0.01 the public service driving force factors of information perception, service quality and service participation both have a positive correlation with the recipients' satisfaction.

Keywords: satisfaction; public service; Sabayoi subdistrict municipality

1. บทนำ

การบริหารภาครัฐได้สร้างความเท่าเทียมทางสังคมและมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐทุกระดับถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศ (Psomas, Vouzas, Bouranta, & Tasiou (2017) เทศบาลถือเป็นหน่วยงานภาครัฐตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินพุทธศักราช 2535 ในลักษณะราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาลพุทธศักราช 2496 มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ตาม มาตรา 50 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พุทธศักราช 2542 (2542) มาตรา 16 กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติราชการ การบริการประชาชนและร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตามอำนาจและหน้าที่ รวมทั้งการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในองค์การซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติราชการและการบริหารจัดการขององค์การเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย, 2564) ตลอดจนพื้นที่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เป็นหนึ่งพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่จะช่วยลดความตึงเครียดจากสถานการณ์ได้ในระดับหนึ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงมีการดำเนินโครงการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของความมุ่งมั่นตั้งใจของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในการปฏิบัติราชการ การบริการประชาชน และการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายในการพัฒนาท้องถิ่นเชิงพื้นที่ในเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยกับปัจจัยหลักด้านการบริการสาธารณะ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่มุ่งสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ใน 4 ด้าน คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้รับบริการงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย จำนวน 4 งานบริการ ได้แก่ 1) งานบริการรับชำระภาษี (งานด้านรายได้หรือภาษี) 2) งานจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ (งานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม) 3) งานปฏิบัติการ SAVE SABAYOI สู้ภัยโควิด (งานด้านสาธารณสุข) และ 4) งานดูแลทำความสะอาดที่สาธารณะต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลสะบาย้อย (งานด้านรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้รับบริการงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย จำนวน 4 งานบริการ โดยกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสะบาย้อยที่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎร จำนวนทั้งสิ้น 1,297 คน (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลสะบาย้อย, 2564) เมื่อนำมากำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงจากตารางสำเร็จรูปของยามาเน่ (Yamane, 1967) พบว่า ประชากรในการศึกษามากกว่า 1,000 คน ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 316 คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยกำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบโควตากับกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้ 1) งานบริการรับชำระภาษี (งานด้านรายได้หรือภาษี) จำนวน 100 คน 2) งานจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ (งานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคม) จำนวน 100 คน 3) งานปฏิบัติการ SAVE SABAYOI สู้ภัยโควิด (งานด้านสาธารณสุข) จำนวน 100 คน และ 4) งานดูแลทำความสะอาดที่สาธารณะต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลสะบาย้อย (งานด้านรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ) จำนวน 100 คน หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบบังเอิญ (Yang & Miller, 2008) โดยสุ่มจากประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน และให้ความร่วมมือด้วยความสมัครใจ

2. การหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Item – Objective Congruence: IOC) และนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างอีกกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะใช้ศึกษา จำนวน 30 คน นำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

(Alpha Coefficient) ของครอนบาค (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) และเมื่อได้แบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยต่อไป

3. การรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสำคัญ 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 400 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้รับบริการในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อยกับปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะ ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (correlation) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีดังนี้

1. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.62 (S.D. = 1.84) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 8.73 (S.D. = 1.81) รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.61 (S.D. = 1.94) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.59 (S.D. = 1.96) ตามลำดับ ส่วนด้านช่องทางการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 8.55 (S.D. = 1.81) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาแต่ละงานบริการสาธารณะ พบว่า งานบริการรับชำระภาษี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 9.07 (S.D. = 1.38) รองลงมา คือ งานจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและผู้พิการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.72 (S.D. = 1.48) งานปฏิบัติการ SAVE SABAYOI สู้ภัยโควิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.43 (S.D. = 2.08) และ

งานดูแลทำความสะอาดที่สาธารณะต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.26 (S.D. = 2.19) ตามลำดับ

2. แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ได้แก่ 1) การมุ่งสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานบริการสาธารณะทั้ง 4 งาน อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 2) การพัฒนาคุณภาพบริการให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการให้มากยิ่งขึ้น และ 3) การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการอย่างเข้มแข็งและเข้มข้นมากขึ้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยกับปัจจัยผลักดันการบริการสาธารณะ โดยปัจจัยผลักดันการบริการสาธารณะ ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลักดันและความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

ปัจจัยผลักดัน	ความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะ				
	ขั้นตอนการให้บริการ	ช่องทางให้บริการ	เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	สิ่งอำนวยความสะดวก	ภาพรวม
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	0.312**	0.225**	0.254**	0.273**	0.276**
คุณภาพบริการ	0.584**	0.563**	0.544**	0.556**	0.584**
การมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะ	0.231**	0.241**	0.178**	0.175**	0.215**

** มีนัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย รายด้านและภาพรวมมีค่าสหสัมพันธ์ 0.312, 0.225, 0.254, 0.273 และ 0.276 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.01 แสดงว่า ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยทั้งรายด้านและภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านขั้นตอนการให้บริการมากที่สุด

ปัจจัยคุณภาพบริการและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย รายด้านและภาพรวมมีค่าสหสัมพันธ์ 0.584, 0.563, 0.544, 0.556 และ 0.584 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.01 แสดงว่า ปัจจัยคุณภาพบริการและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยทั้งรายด้านและภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยคุณภาพบริการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านขั้นตอนการให้บริการมากที่สุด

ปัจจัยการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย รายด้านและภาพรวมมีค่าสหสัมพันธ์ 0.231, 0.241, 0.178, 0.175, 0.215 และ 0.088 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.01 แสดงว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะและความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยทั้งรายด้านและภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยปัจจัยการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านช่องทางการให้บริการมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับงานบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านช่องทางการให้บริการ อยู่ในระดับมากตามลำดับ และเมื่อพิจารณาแต่ละงานบริการสาธารณะทุกงานอยู่ใน

ระดับมาก แสดงให้เห็น ผู้รับบริการพึงพอใจอย่างมากต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ตำบลสะบ้าย้อย ทั้งในเชิงลักษณะการบริการและงานบริการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว เป็นการยืนยันผลการวิจัยในอดีตที่ค้นพบโดยการศึกษาของหน่วยงาน กลุ่มบุคคล หรือบุคคล กล่าวคือ ในเชิงผลการวิจัยของหน่วยงานอย่าง ผลการศึกษาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ (2560) พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการให้บริการของเทศบาลตำบลกระหวิน อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมองค์การอยู่ในระดับมาก ทั้งงานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม งานด้านโยธา การขออนุญาตปลูกสิ่งก่อสร้าง งานด้านรายได้หรือภาษี งานด้านทะเบียน และงานด้านเทศกิจหรือป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ตามลำดับ ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (2558) บ่งชี้ว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการของเทศบาลเมืองหนองสำโรง อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.86) โดยเฉพาะงานทะเบียน ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (2561) ที่อธิบายว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลอุทัย อำเภออุทัย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 91.40) โดยเฉพาะงานมีระบบการสำรวจความพึงพอใจจากผู้รับบริการ ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (2561) ที่สรุปว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต โดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 82.60) โดยเฉพาะด้านการศึกษา ห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา ประจำอำเภอกระทุ้ง ผลการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (2562) ที่พบว่า ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของผู้รับบริการรวม 4 งาน ประกอบด้วย งานทะเบียน งานโยธา การขออนุญาตปลูกสิ่งก่อสร้าง งานสวัสดิการสังคม และงานสาธารณสุข ในภาพรวมผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับมาก (ร้อยละ 81.60) ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (2562) ที่สรุปว่า การให้บริการของเทศบาลเมืองเขาสامยอ อำเภอลพบุรีจังหวัดลพบุรีในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.59) โดยพึงพอใจต่องานด้านรายได้หรือภาษีมากที่สุด ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (2562) ที่แสดงว่า การให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเคียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.59) และพึงพอใจงานด้านภาษีบำรุงท้องที่มากที่สุด ผลการศึกษาของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2562) ที่พบว่า ประชาชนผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลคลองสวน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) ผลการศึกษาของสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2562) ที่พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอุดม อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76) และงานบริการด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และผลการศึกษาของคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม (2563) ที่สรุปว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการทั้ง 5 การกิจของเทศบาลตำบลหนองเล็ง โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.80) โดยผู้รับบริการมีความพึงพอใจงานด้านโยธา การขออนุญาตปลูกสิ่งก่อสร้างมากที่สุด ในขณะที่ข้อค้นพบจากการศึกษาของกรมเจ้าท่า สำนักแผนงาน กลุ่มสถิติวิเคราะห์ (2562) แตกต่างไปจากข้อค้นพบข้างต้นเล็กน้อย กล่าวคือ ความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้บริการท่าเทียบเรือภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านกระบวนการขั้นตอนในการให้บริการมีความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนข้อค้นพบในเชิงกลุ่มบุคคลอย่างผลการศึกษาของรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, ธารทิพย์ พจน์สุภาพ, อาจารย์ ประจวบเหมาะ, และ ไกลรุ่ง กระแสร์สินธุ์ (2560) สนับสนุนว่า คะแนนความพึงพอใจแต่ละงาน ได้แก่ งานด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม งานด้านสาธารณสุข งานด้านรายได้หรือภาษี และงานด้านอื่น ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 96.6) และข้อค้นพบเชิงบุคคลอย่างผลการศึกษาของสุธรรม ขนาบศักดิ์ (2560) ชี้ว่า ในภาพรวมผู้รับบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($M = 4.49$) โดยผู้รับบริการที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างกันและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการศึกษาของสัญญา เคนาภูมิ และคณะ (2563) ที่พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลศรีแก้ว อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะงานสำรวจเพื่อจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและงานขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

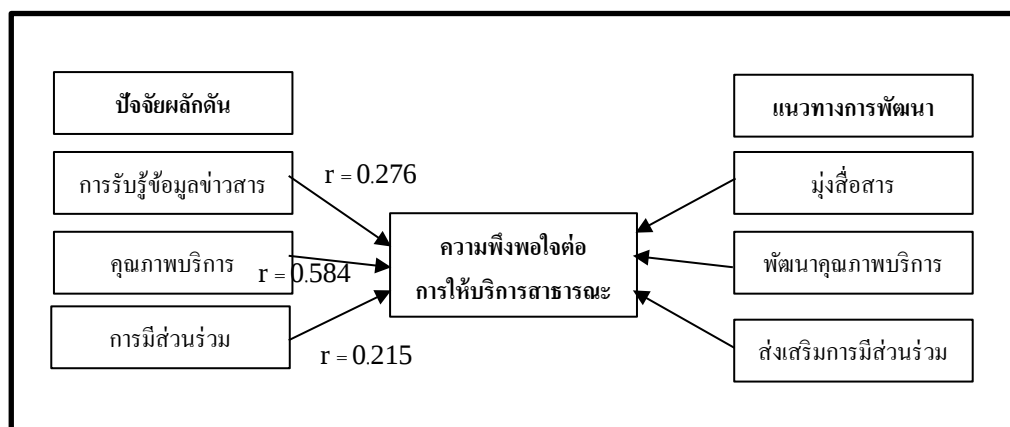
นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวได้สนับสนุนข้อค้นพบเดิมที่คณะผู้วิจัยได้เผยแพร่ไปแล้วอย่าง ผลการศึกษาของทวนธง คุรุทจั่น, ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, อรสา อนันต์, และ อภริณี จิโรภาส (2562) ที่พบว่า ปีงบประมาณ 2562 ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ

สาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.34) โดยเฉพาะงานห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติ 50 พรรษา ศูนย์รวมใจออสเตรีย - ภูเก็ต ของกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (งานด้านการศึกษา) และผลการศึกษาของทวนธง ครุฑจั่น, ชลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, และ อภิรดี จิโรภาส (2563) ที่พบว่า ปีงบประมาณ 2563 ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) โดยเฉพาะงานการจ่ายเงิน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงข้อค้นพบที่เพิ่มเติมจากผลการวิจัยในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ ผลการวิจัยครั้งนี้ให้ข้อสรุปที่บ่งชี้ชัดว่า ปัจจัยผลักดันบริการสาธารณะ ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ซึ่งขยายขอบเขตผลการวิจัยที่เคยศึกษามาก่อนหน้าอย่างเป็นรูปธรรม โดย สามารถแสดงเป็นแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลักดัน แนวทางการพัฒนา และความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะ

จากแผนภาพที่ 1 ที่เป็นข้อค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลักดันบริการสาธารณะ ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมในงานบริการสาธารณะ กับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ถือว่าเป็นข้อค้นพบที่มีประโยชน์ทั้งในเชิงหลักวิชาการและหลักการปฏิบัติ กล่าวคือ ในหลักวิชาการ ถือเป็นการขยายฐานความรู้ไปสู่การพัฒนาเป็นหลักการหรือแนวคิดด้านการศึกษาและการวิจัยต่อไป ส่วนหลักปฏิบัติเทศบาลสามารถนำชุดความรู้ไปสนับสนุนทิศทางและแนวทางการทำงานของเทศบาลที่ถูกต้องและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ควรมุ่งสื่อสารและประชาสัมพันธ์งานบริการสาธารณะ ทั้ง 4 งาน อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องทางสื่อออนไลน์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายและต้นทุนต่ำ เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารงานบริการสาธารณะของผู้รับบริการเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ส่วนใหญ่เป็นสื่อเฉพาะกิจ ประเภทป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ รถแห่ และเสียงตามสาย ในขณะที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์น้อยที่สุด อาทิ เฟซบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์เทศบาล ทั้งนี้เห็นว่าเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยจะได้จัดทำสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ไว้อย่างหลากหลายรวมถึงสื่อออนไลน์ด้วยแล้วก็ตาม แต่ยังคงที่เป็นรับรู้รับทราบของผู้รับบริการในวงแคบ

1.2 เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ควรพัฒนาคุณภาพบริการให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า คุณภาพบริการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในทิศทางเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากมีคุณภาพบริการสูง ความพึงพอใจของผู้รับบริการก็จะสูงตามไปด้วย

1.3 เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ต้องส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการอย่างเข้มแข็งและเข้มข้นมากขึ้น เนื่องด้วยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยในทิศทางเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน กล่าวคือ หากผู้รับบริการได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับงานบริการสาธารณะของเทศบาลมากขึ้นจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะมากขึ้นตามไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mix method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถก่อให้เกิดการสะท้อนกลับ (feedback) ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยได้อย่างตรงเป้าหมายและตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการ

2.2 ควรมีการศึกษาโดยการออกแบบการวิจัยให้มีการศึกษาเชิงลึกในงานบริการสาธารณะแต่ละงานของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงลึกในแต่ละงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยบรรลุเป้าหมายทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

กรมเจ้าท่า สำนักแผนงาน กลุ่มสถิติวิเคราะห์. (2562). การสำรวจความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจของผู้ใช้บริการท่าเรือโดยสารริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขต กทม. และ ปริมณฑล ปีงบประมาณ 2562. กรุงเทพฯ: กรมเจ้าท่า.

ทวนธง ครุฑจ้อน, ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, และ อภิรดี จิโรภาส. (2563). การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (รายงานวิจัย). ภูเก็ต: องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต.

ทวนธง ครุฑจ้อน, ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, อรสา อนันต์, และ อภิรดี จิโรภาส. (2562). การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. ภูเก็ต: องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต.

- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116 ตอนที่ 114 ก, หน้า 48-66.
- พระราชบัญญัติเทศบาลพุทธศักราช 2496. (2496, 17 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 70 ตอนที่ 14, หน้า 222-257.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินพุทธศักราช 2535. (2535, 4 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 108 ตอนที่ 156, หน้า 1-41.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยนครพนม คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์. (2563). *การประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของเทศบาลตำบลหนองเล็ง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563* (รายงานวิจัย). บึงกาฬ: มหาวิทยาลัยนครพนม.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. (2561). *การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลอุทัย อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. (2561). *การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนในจังหวัดภูเก็ตที่มีต่อการบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ประจำปีงบประมาณ 2561* (รายงานวิจัย). ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. (2560). *การประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการเทศบาลตำบลกระหวัน อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560* (รายงานวิจัย). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง. (2562). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลนครตรัง ประจำปีงบประมาณ 2562* (รายงานวิจัย). ตรัง: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง.
- รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, ธาติพิทย์ พจน์สุภาพ, อาจารย์ ประจวบเหมาะ, และ ไกล่รุ่ง กระแสร์สินธุ์. (2560). *การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. วารสารสารสนเทศ, 16(1), 37-47.*

- สัญญา เคนาภูมิ และคณะ. (2563). การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลศรีแก้ว อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร (รายงานวิจัย). มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2562). การสำรวจความพึงพอใจการให้บริการของเทศบาลเมืองเขาสامยออด อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ประจำปี พ.ศ. 2562 (รายงานวิจัย). ลพบุรี: เทศบาลเมืองเขาสามยออด.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2562). การสำรวจความพึงพอใจการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเคียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 (รายงานวิจัย). นครสวรรค์: องค์การบริหารส่วนตำบลบางเคียน.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2558). การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ 2558 (รายงานวิจัย). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ธนบุรี. (2562). การประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2562. (รายงานวิจัย). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย. (2564). ข้อมูลประชากร. สืบค้นจาก <https://www.sabayoicity.go.th>
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำนักบริการวิชาการ. (2562). โครงการสำรวจความพึงพอใจในคุณภาพการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอุดม อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ประจำปี 2562 (รายงานวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุธรรม ขนาศักดิ์. (2560). ความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(1), 64-84.
- Psomas, E., Vouzas, F., Bouranta, N., & Tasiou, M. (2017). Effects of total quality management in local authorities. *International Journal of Quality and Service Sciences*, 9(1), 41-66.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York, NY: Harper and Row.

Yang, K., & Miller, G. J. (2008). *Handbook of research methods in public administration* (2nd ed.) New York, NY: Taylor & Francis group.

**แนวทางการจัดการต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อม
ที่เกิดจากระยะทางอาหาร กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่ ***
**Guidelines for Ecological Cost Management of
Food Miles: The Case of Chiang Mai City**

สิทธิชน ดีแสน, วิทยา ดวงธิมา, และ นิกร มหาวัน
Sittichon Deesaen, Wittaya Duangthima, and Nikorn Mahawan
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: deesoon@gmail.com

บทคัดย่อ

ระยะทางอาหารจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคซึ่งถึงต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยระยะทางไกลจะมีต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมต่ำกว่าระยะทางที่ไกลกว่า ในบทความนี้เป็นกรณีศึกษา ระยะทางอาหารของประชากรในเมืองเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระยะทางอาหารจากแหล่งผลิตถึงแหล่งบริโภคของเมืองเชียงใหม่และประเมินต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากระยะทางอาหารของเมืองเชียงใหม่ โดยการเก็บข้อมูลแหล่งที่มาของผลผลิตทางการเกษตร ปริมาณผลผลิตและระยะทางการขนส่งสามารถนำไปคำนวณหาค่าระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (WASD) เพื่อนำไปคำนวณหาค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG)

ผลการศึกษา พบว่า อาหารของคนเชียงใหม่มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักเท่ากับ 71.3 กิโลเมตร คิดเป็นอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 2.96 tCO₂e ในด้านต้นทุนการขนส่งสามารถหาค่าเฉลี่ยต้นทุนการขนส่งอาหารได้เท่ากับ 223.95 บาทต่อตัน การบริโภคอาหารในระยะทางที่ใกล้จากแหล่งผลิตจากการอุดหนุนผลผลิตของตลาดชุมชนหรือการเพาะปลูกเพื่อ

* ได้รับบทความ: 1 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 4 เมษายน 2565

รับประทานเอง นอกจากจะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากระยะทางอาหาร ยังสามารถช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับเมือง ชุมชนและครัวเรือน ทั้งในด้านความเพียงพอ การเข้าถึง การใช้ประโยชน์และเสถียรภาพทางด้านอาหาร ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์และแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของคนเมืองเชียงใหม่ที่ต้องการมาตรการและแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อรักษาและพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารที่สร้างความมั่นคงทางอาหารและรักษาระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระยะทางอาหาร; ต้นทุนทางนิเวศ; สิ่งแวดล้อม

Abstract

The distance of the food from the source of production to the final consumer indicates the ecological cost. The closer distance will cause less ecological cost than the longer one. The article is the case study of Chiang Mai people's food mile for the purpose of analysing the food miles from the source of production to the consumer in Chiang Mai by collecting the data of the source of agricultural products, the number of products, and the transportation distant to calculate the food miles, using the weighted average source distance (WASD) to calculate the Greenhouse Gas (GHG) emission.

The results showed that Chiang Mai people's food miles have the weighted average source distance of 71.3 kilometres, 2.96 tCO₂e as the Greenhouse Gas emission rate. For the cost of transportation, the calculating of the transportation cost average is 223.95 Bahtperton. The food consumption on closer distance to the source, support the product from the community's market, or the noncommercial cultivation not only reduces the effect of the food miles, but also builds the stability and balance of the food on the scale of a city, community, and household for the sufficiency, accessibility, benefit, and balance of the food. The data shows the situation and important source of Chiang Mai

people that requires a standard and management direction to secure and develop the potential of the source location which sustainably creates stability of food and safeguard the ecosystem of Chiang Mai city.

Keywords: food miles; ecological cost; environment

1. บทนำ

ในปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรเมืองที่รวดเร็วและการขยายตัวของพื้นที่เมืองอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการพัฒนาและการจัดการใช้งานพื้นที่ในเมืองที่ขาดประสิทธิภาพ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เพาะปลูกในเมืองและชานเมืองถูกเปลี่ยนไปใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น เนื่องจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของที่ดินในเมืองมีมูลค่าที่สูงความคุ้มค่าในการลงทุนทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับการลงทุนเศรษฐกิจในภาคอื่น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง ส่งผลให้ผู้อาศัยในเมืองต้องพึ่งพาอาหารจากพื้นที่ที่มีระยะทางไกลออกไปจากพื้นที่เมือง ลักษณะดังกล่าวเพิ่มความซับซ้อนในกระบวนการผลิต การถนอมรักษา การบรรจุหีบห่อ และระบบการขนส่งจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการนำผลผลิตเข้าสู่พื้นที่ที่ไม่มีแหล่งผลิตเอง ทั้งหมดเป็นค่าใช้จ่ายทางสิ่งแวดล้อมที่ผู้บริโภคไม่ได้คำนึงถึง (กนกวลี สุธีธร, 2554) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้บริโภคไม่ได้รับรู้และไม่ให้ความสำคัญ การศึกษาต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารของเมืองจึงมีความสำคัญต่อการวางแผนการจัดการแหล่งอาหารและระบบนิเวศที่ดีของเมืองอย่างยั่งยืนต่อไป

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปทางภาคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม จากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว การวางผังเมืองซึ่งรับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตกยิ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดการขยายตัวของเมืองบนระบบโครงข่ายถนน มีการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งวัตถุดิบและสินค้า (เบลโล, 2543) พื้นที่ภาคการเกษตรถูกปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่งที่อยู่ในพื้นที่เมืองและชานเมืองต้องเผชิญกับปัญหาและความขัดแย้งนานาประการและถูกมองจากภาครัฐบาลว่าเป็น “ที่ว่าง” สำหรับการขยายตัวของเมือง ทั้ง ๆ ที่พื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงเมือง

มาตั้งแต่ครั้งอดีต (Choochuey, R., 2013) จากปัญหาที่เกิดขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) จึงเน้นการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ส่งผลให้มีการตื่นตัวจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการหามาตรการหรือแนวทางเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม (ศิลปพร ศรีจันทเพชร, 2552) การผลิตอาหารและพืชพาแหล่งผลิตอาหารที่ไกลและไม่รู้แหล่งที่มาย่อมมีต้นทุนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการขนส่งอาหารจากพื้นที่ผลิตสู่พื้นที่บริโภค ซึ่งในปัจจุบันการบริโภคไม่ได้คำนึงถึงที่มาของแหล่งผลิตและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเพาะปลูกและการขนส่ง (Sirieix, Grolleau, & Schaer, 2008) ต้นทุนสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ การบรรจุหีบห่อ การตลาดและการจัดส่งสินค้าไปยังผู้บริโภค มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในรูปของแข็ง ของเหลวและก๊าซ (ดวงมณี โกมารทัต, 2554) ซึ่งกิจกรรมที่มีต้นทุนสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูง สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากจะอยู่ในกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพลังงานและสาธารณูปโภค และกลุ่มธุรกิจปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ (วิริยา จงรักษ์สัตย์, 2562) ดังนั้น การลดระยะทางอาหารนอกจากจะเป็นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมต่อบetweenผู้ผลิตและผู้บริโภคให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารทั้งในแง่ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น และยังลดความเสี่ยงในการบริโภคอาหารที่ไม่รู้แหล่งที่มาและกระบวนการผลิตซึ่งอาจมีสารพิษตกค้างในอาหาร ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค (กนกวลี สุธีธร, 2554)

บทความนี้ต้องการศึกษาระยะทางอาหารที่ประชากรในพื้นที่เมืองเชียงใหม่บริโภค พร้อมทั้งการประเมินค่าใช้จ่ายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการบริโภคอาหารที่เกิดขึ้นด้วยแนวคิด “Food Miles” ระยะทางที่อาหารเดินทางจากสถานที่เพาะปลูกจนถึงสถานที่ที่อาหารถูกซื้อโดยผู้บริโภคขั้นสุดท้าย (Rich, Timothy, Kamyar, & Ellen, 2001) ซึ่งผู้วิจัยสนใจนำมาใช้เป็นปัจจัยในการประเมินต้นทุนที่เกิดจากระยะทางอาหารต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพึ่งพาอาหารของเมือง ซึ่งผลการศึกษาที่พบจะทำให้เกิดการกระตุ้นการรับรู้ของสังคม เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์พื้นที่เกษตรซึ่งเป็นแหล่งอาหารของชุมชนหรือเมืองต่างๆ ผ่านกระบวนการด้านการบริโภคอาหารที่ผลิตในชุมชนที่มีระยะทางอาหารที่ใกล้ มากกว่าการส่งเสริมให้บริโภคอาหารจากระบบการผลิตที่มีระยะทางอาหารในระยะทางไกล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการ

สนับสนุนให้กิจกรรมที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน (Tsai, Lin & Chu, 2010) และจะนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อนึ่ง บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “แนวทางการจัดการต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมของระยะทางอาหารกรณีศึกษาแหล่งอาหารของเมืองเชียงใหม่” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระยะทางอาหารจากแหล่งผลิตถึงแหล่งบริโภคของเมืองเชียงใหม่
2. เพื่อประเมินต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากระยะทางอาหารของเมืองเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมเมืองที่เกิดจากระยะทางอาหาร กรณีเมืองเชียงใหม่ ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อรวบรวมข้อมูลการขนส่งจากแหล่งที่มาของผลผลิตต่างๆ โดยมีเงื่อนไขของงานวิจัยนี้ คือ ระยะทางอาหารของเมืองเชียงใหม่ พิจารณาระยะทางจากจุดรวบรวมอาหารจากแหล่งผลิตถึงจุดกระจายอาหารให้กับผู้บริโภค คือตลาดเมืองใหม่ จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ปลายทางของการขนส่งผลผลิต ซึ่งตลาดเมืองใหม่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเชียงใหม่เป็นตลาดศูนย์กลางในการรวบรวมและกระจายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรประจำจังหวัด การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพ่อค้า-แม่ค้า ที่นำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายเองในช่วงเวลาตลาดเช้า จำนวน 101 ตัวอย่าง

2. นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

2.1 ระยะทางอาหาร (Food miles) คือระยะทางที่อาหารถูกขนส่งจากแหล่งผลิตจนถึงผู้บริโภค โดยคำนวณจากระยะทางน้ำหนักเฉลี่ย (ระยะทางและปริมาณอาหารที่ขนส่ง) ซึ่งระยะทางอาหารจะมากหรือน้อยสามารถวัดได้จากระยะที่อาหารเดินทางจากแหล่งผลิตถึงผู้บริโภคขั้นสุดท้าย หรือวัดจากปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ระหว่างการขนส่ง รวมถึงสามารถวัดได้จากผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกิดจากการขนส่งอาหาร (Pirog & Benjamin, 2001)

2.2 ต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อม (Ecological Costs) คือ ต้นทุนที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันมิให้การดำเนินงานของกิจการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นต้น (Rakos & Antohe, 2014)

3. การวิจัยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นเครื่องมือในการบันทึกตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของเส้นทางอาหารจากผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภค และการวิเคราะห์รูปแบบการขนส่งและระยะทางอาหารด้วยวิธีการหาระยะทางเฉลี่ยที่ถ่วงน้ำหนัก (A Weighted Average Source Distance) ซึ่งมีตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

$$WTSD = \sum (W \times D \times T \times R)$$

W = น้ำหนักต่อหนึ่งหน่วยบริโภค

D = ระยะทางจากแหล่งผลิตถึงผู้บริโภค

T = ร้อยละของผลผลิตจากการขนส่งต่อการขนส่งทั้งหมด

R = อัตราส่วนของน้ำหนักการขนส่งต่อน้ำหนัก

โดยการคำนวณระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก(WTSD)

$$: WASD = \frac{\sum(m(k) \times d(k))}{\sum m(k)} \text{ หรือ } \frac{WTSD}{\sum m(k)}$$

m = ปริมาณผลผลิต, ปริมาณการบริโภคต่อหน่วย

k = จำนวนแหล่งผลิต

d = ระยะทางการขนส่งจากแหล่งผลิตถึงผู้บริโภค

ในขณะที่การคำนวณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการคำนวณปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมาจากผลิตภัณฑ์แต่ละหน่วยตลอดวัฏจักรชีวิต ตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ การขนส่ง การประกอบชิ้นส่วน การใช้งาน จนถึงการจัดการซากผลิตภัณฑ์หลังใช้งาน โดยคำนวณออกมาในรูปของน้ำหนักคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (CO₂eq) ดังนี้

$$CO_2 Emission = Activity Data \times Emission Factor$$

Activity Data = ข้อมูลกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

Emission Factor = ค่าคงที่ที่ใช้เปลี่ยน Activity Data ให้เป็นค่าปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ค่า Emission Factor ของรถกระบะบรรทุก 4 ล้อบรรทุกสูงสุด 7 ตัน 50%

Loading = 0.3145 tkm. (ศูนย์ข้อมูลก๊าซเรือนกระจก, 2564)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนทางสังคมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยแนวทางจากข้อมูลการขนส่งอาหารจากแหล่งผลิตสู่จุดศูนย์กลางการกระจายอาหารสู่ผู้บริโภคในเมืองเชียงใหม่ที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม สามารถวิเคราะห์และอธิบายระยะทางอาหารและประเมินต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากระยะทางอาหาร จากแหล่งผลิตถึงแหล่งบริโภคของเมืองเชียงใหม่ ได้ดังนี้

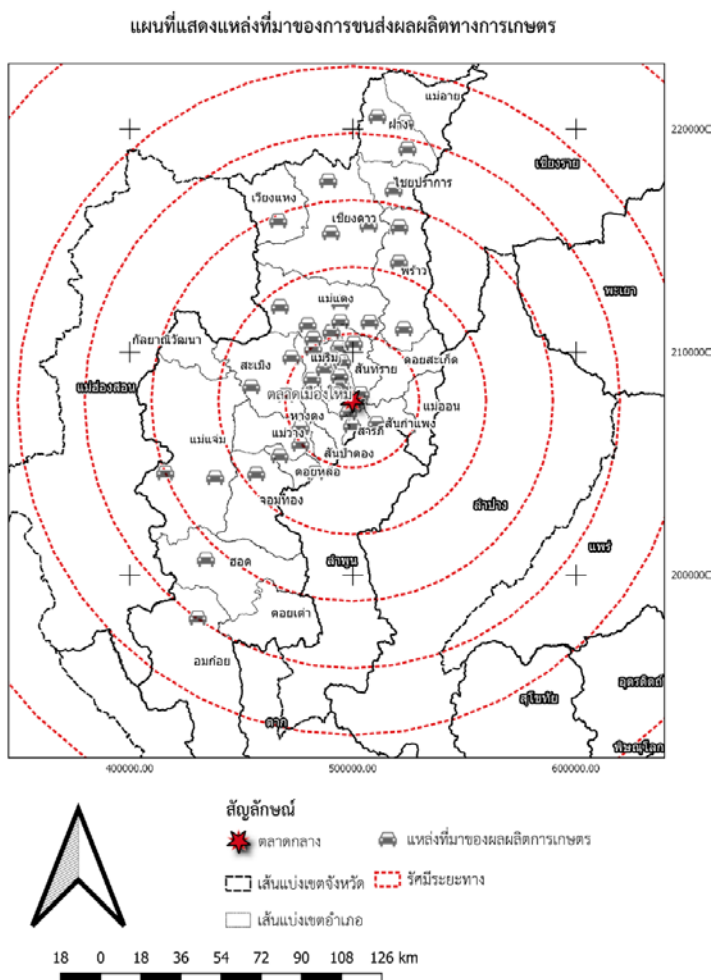
1. ระยะทางอาหารกับแหล่งผลิตอาหารของเมืองเชียงใหม่

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนการขนส่งสินค้า ปริมาณผลผลิต ระยะทาง ของแต่ละพื้นที่

พื้นที่	ระยะทาง(km.) (จากตลาดเมืองใหม่)	จำนวน การขนส่ง	ปริมาณ ผลผลิต(ตัน)	ระยะทาง รวม(km.)	ระยะทางเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก(WASD)
1	30	21	15.36	442.40	12.73
2	60	31	27.26	1,285.50	71.81
3	90	16	20.40	1,146.50	16.45
4	120	6	7.60	588.90	147.22
5	150	13	16.20	1,798.00	47.73
6	200	7	11.40	1,181.00	72.78
7	>200	7	13.10	3,089.00	128.51
	รวม	101	111.32	9,531.30	497.23

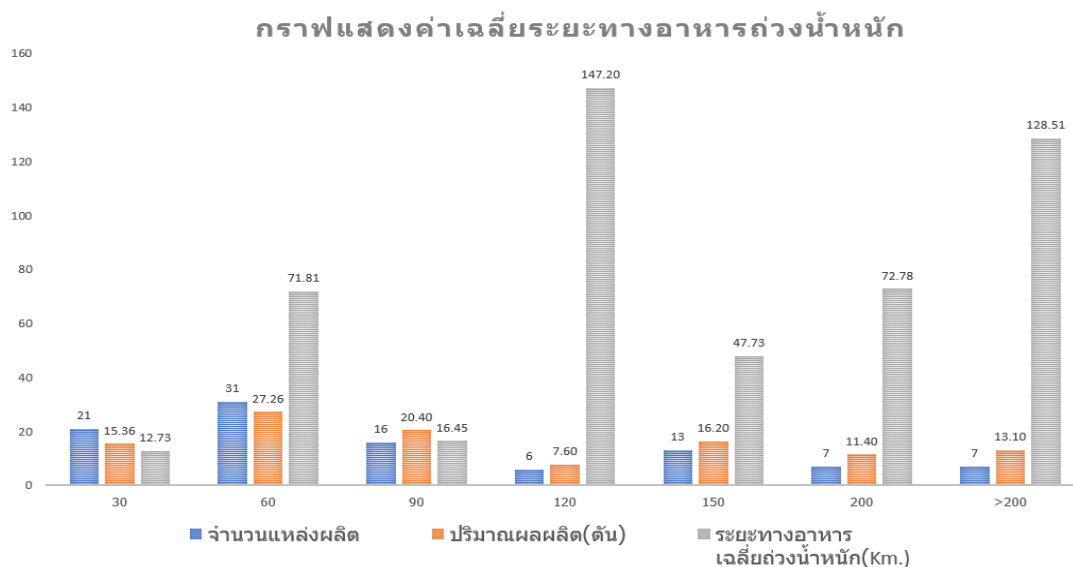

ระยะทางอาหาร หาได้จากแหล่งที่มาของผลิตผลทางการเกษตรจากการขนส่งถึงตลาดเมืองใหม่ โดยหาค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (A Weighted Average Source Distance) จากจำนวนการขนส่ง ปริมาณผลิตและระยะทางการขนส่งของแต่ละพื้นที่ (ตารางที่ 1) อ้างอิงข้อมูลระยะทางจาก Google Maps ระยะทางจากต้นทางการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรถึงตลาดเมืองใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจข้อมูลจากการขนส่งผลผลิตทั้งหมด 101 คัน ปริมาณผลผลิตที่ถูกขนส่งน้ำหนักรวม 111.32 ตัน ระยะทางรวม 9,531.30 กิโลเมตร การขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ส่วนมากจะมาจากระยะทางพื้นที่รัศมีจากตลาด ไม่เกิน 120 กิโลเมตร โดยพื้นที่เหล่านี้ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างเมืองและชนเมืองสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา ในพื้นที่ที่ 1 ระยะทางน้อยกว่า 30 กิโลเมตร การขนส่งผลผลิตส่วนมากจะมาจากตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม ผลผลิตที่ถูกส่งเข้ามา 15.36 ตัน ระยะทางรวม 442.40 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักน้อยที่สุดโดยอยู่ที่ 12.73 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ที่ 2 ระยะทางระหว่าง 30-60 กิโลเมตร มีการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรเข้ามามากที่สุด 27.26 ตัน แต่เนื่องจากแหล่งที่มาของการขนส่งมีความกระจัดกระจายอยู่บริเวณรอบตัวเมืองทำให้มีค่าระยะทางรวม 1,285.50 กิโลเมตร มีค่าระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 71.81 กิโลเมตร ซึ่งมากกว่าระยะทางในพื้นที่ที่ 3 ระยะทางระหว่าง 60-90 กิโลเมตร ที่มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักเพียง 16.45 กิโลเมตร มีปริมาณผลผลิตเข้ามา 20.40 ตัน เนื่องจากพื้นที่ที่ 3 การขนส่งส่วนมากจะมาจากแหล่งผลิตในพื้นที่ อำเภอเชียงดาว อำเภอสะเมิง ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน พาหนะในการขนส่งจึงสามารถรวบรวมและบรรทุกผลผลิตเพื่อนำเข้ามาได้มากกว่าพื้นที่อื่นและพื้นที่ที่มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักมากที่สุดคือพื้นที่ระยะทางระหว่าง 90-120 กิโลเมตร มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักอยู่ 147.22 กิโลเมตรเป็นพื้นที่บริเวณอำเภอฮอด และจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณหุบเขามีการขนส่งเข้ามาน้อยจากพื้นที่นี้

ภาพที่ 1. ภาพแสดงแหล่งที่มาของผลผลิตที่เข้ามาในตลาดเมืองใหม่จากแต่ละพื้นที่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่บริเวณรอบตัวเมืองเชียงใหม่ยังมีการขนส่งผลผลิตการเกษตรเข้ามาอยู่จำนวนมากอย่างเห็นได้ชัด หากในอนาคตพฤติกรรมผู้บริโภคที่ไม่ได้คำนึงถึงระยะทางอาหารที่เกิดขึ้นและการขยายตัวของเมืองไม่ได้มีแนวทางในการรักษาพื้นที่การเกษตรที่ผลิตอาหารให้กับเมือง จะทำให้พื้นที่เกษตรเหล่านี้หายไปและต้องพึ่งพาแหล่งอาหารที่ไกลมากขึ้น ซึ่งมีต้นทุนและค่าใช้จ่าย ตั้งแต่กระบวนการผลิต การรักษา การบรรจุหีบห่อและการขนส่งที่สูงมากขึ้น

ภาพที่ 2. แสดงระยะทางอาหารถ่วงน้ำหนักจากแหล่งที่มาของผลผลิตทางการเกษตรถึงตลาดเมืองใหม่

จากภาพที่ 2 จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละพื้นที่ที่มีจำนวนการขนส่ง ระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักรวมที่เข้ามายังตลาดเมืองใหม่มีค่าเท่ากับ 71.3 กิโลเมตร ลักษณะของแต่ละพื้นที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่แหล่งผลิตจากแต่ละระยะทางมีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่ที่ใกล้เมืองเชียงใหม่จะมีจำนวนรถที่ขนส่งผลผลิตมากแต่มีปริมาณผลผลิตในรถแต่ละคันน้อย แตกต่างจากพื้นที่บริเวณชานเมืองที่มีจำนวนการขนส่งผลผลิตต่อคันจำนวนที่มากกว่าแสดงให้เห็นศักยภาพในการผลิตของแต่ละพื้นที่และการกระจายตัวของพื้นที่เกษตร ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เมืองถูกเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมที่เหลืออยู่มีลักษณะกระจัดกระจาย และรอการพัฒนาจึงทำให้รูปแบบการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ใกล้เมืองที่ยังคงเหลืออยู่มีจำนวนเที่ยวการขนส่งมากแต่ปริมาณการบรรทุกต่อเที่ยวน้อยกว่าพื้นที่เกษตรที่ห่างไกลกว่า ซึ่งมีผลต่อต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่สูงจากจำนวนเที่ยวของการขนส่งที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม ผลผลิตทางการเกษตรที่อยู่ใกล้เมืองส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของเมืองได้ดีกว่าการบริโภคอาหารที่ผลิตในระยะทางไกล ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการรักษาพื้นที่เกษตรเพื่อผลิตอาหารให้กับเมือง ประกอบกับมาตรการการรวบรวมและขนส่งผลผลิตที่ดี เพื่อการ

ลดจำนวนการขนส่ง เพื่อเป็นการลดต้นทุนที่เกิดจากระยะทางอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูกผลผลิตต่าง ๆ เพื่อนำมาบริโภคเองได้นั้นจะทำให้ต้นทุนทางนิเวศที่เกิดจากระยะทางอาหารมีน้อยที่สุด

2. ต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมของระยะทางอาหาร

จากข้อมูลในการสำรวจสามารถหาปริมาณเชื้อเพลิงและต้นทุนในการขนส่งผลผลิต (ตารางที่ 2) ได้ระยะทางรวมของการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร เท่ากับ 9,531.30 กม. อัตราการสิ้นเปลืองของการใช้เชื้อเพลิงของรถกระบะ 4 ล้อบรรทุกของเท่ากับ 11.1110 กม./ลิตร (American Petroleum Institute, 2004 ; รถกระบะส่วนบุคคลขนาด 1 ตันบรรทุกสูงสุด 7 ตัน)

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการใช้เชื้อเพลิงและต้นทุนที่เกิดจากการขนส่งในแต่ละพื้นที่

พื้นที่	ระยะทาง(Km.) (จากตลาดเมืองใหม่)	ระยะทาง รวม (Km.)	เชื้อเพลิง (ลิตร)	ปริมาณ ผลผลิต (ตัน)	ต้นทุนการ ขนส่ง (บาท)	ต้นทุนการ ขนส่ง (บาท/ตัน)
1	30	442.40	39.82	15.36	1,050.85	68.41
2	60	1,285.50	115.70	27.26	3,053.32	112.01
3	90	1,146.50	103.19	20.40	2,723.18	133.49
4	120	588.90	53.00	7.60	1,398.67	184.04
5	150	1,798.00	161.82	16.20	4,270.43	263.61
6	200	1,181.00	106.29	11.40	2,804.99	246.05
7	>200	3,089.00	278.01	13.10	7,336.68	560.05
	รวม	9,531.30	857.83	111.32	22,638.13	1,567.66

ปริมาณเชื้อเพลิงที่ใช้ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรที่เข้ามายังตลาดเมืองใหม่ต่อวัน เท่ากับ 857.83 ลิตร ราคาน้ำมันดีเซล 26.93 บาท/ลิตร (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน December 12, 2019) คิดเป็นเงิน 22,638.13 บาท/ต่อวัน หลังจากนั้นนำข้อมูลเชื้อเพลิงที่ใช้ในการขนส่งหาปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ตารางที่ 3) ค่า Emission Factor ของรถ กระบะบรรทุก 4 ล้อบรรทุกสูงสุด 7 ตัน 50% Loading = 0.3145 tkm. (ศูนย์ข้อมูลก๊าซเรือนกระจก, 2564)

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมาในการขนส่งของแต่ละพื้นที่

พื้นที่	ระยะทาง(km.) (จากตลาดเมืองใหม่)	ระยะทางรวม (km.)	เชื้อเพลิง (ลิตร)	CF (kgCO ₂ e)	tCO ₂ e
1	30	442.40	39.82	125.22	0.13
2	60	1,285.50	115.70	363.86	0.36
3	90	1,146.50	103.19	324.52	0.32
4	120	588.90	53.00	166.69	0.17
5	150	1,798.00	161.82	508.93	0.51
6	200	1,181.00	106.29	334.29	0.33
7	>200	3,089.00	278.01	874.35	0.87
	รวม	9,531.30	857.83	2,697.86	2.69

การคำนวณต้นทุนการขนส่งในบทความนี้คำนวณจากค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการขนส่งผลผลิต คำนวณออกมาเป็นปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมาในการขนส่งของแต่ละพื้นที่ (ตารางที่ 3) จะแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่มีระยะทางรวมของการขนส่งมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงตามระยะทางและเชื้อเพลิงที่ใช้ ดังนั้นระยะทางที่เกิดจากการพึ่งพาแหล่งผลิตอาหารที่อยู่ไกลออกไปเป็นผลกระทบที่ผู้บริโภคไม่ได้คำนึงถึง ซึ่งค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากพื้นที่ที่ใกล้ที่สุด 0.13 tCO₂e./วัน ต่างจากพื้นที่ระยะทางมากกว่า 200 กิโลเมตร ถึง 8 เท่า มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอยู่ที่ 0.87 tCO₂e./วัน

ดังนั้นการบริโภคอาหารที่มาจากการขนส่งที่ไกลมากขึ้นย่อมมีค่าใช้จ่ายทางนิเวศตามมา หากบริโภคอาหารที่รู้แหล่งที่มา เช่น ปลูกเพื่อบริโภคเอง จะทำให้ผลผลิตที่นำมาบริโภคมีค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการขนส่งเท่ากับศูนย์ การปล่อยคาร์บอนจากการขนส่งจะไม่เกิดขึ้น ซึ่งการบริโภคอาหารที่อยู่ในระยะทางที่ใกล้จะช่วยให้เป็นส่วนหนึ่งในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนของระยะทางอาหารทั้ง 7 พื้นที่ (ตารางที่ 4) จะเห็นได้ว่า พื้นที่ที่ 1 จะมีต้นทุนการขนส่งน้อยที่สุดแต่ปริมาณผลผลิตมีเพียง 15% ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่ 2 และ 3 เป็นพื้นที่ที่มีปริมาณผลผลิตมากคิดเป็น 47.66% ของทั้งหมด ซึ่งหากจัดการระบบการขนส่งและส่งเสริมให้อนุรักษ์พื้นที่การเกษตรในแต่ละพื้นที่ในระยะทางไม่เกิน 120 กิโลเมตร ให้มีการเพาะปลูกผลผลิตบริโภคในระดับชุมชนและครัวเรือนอย่างเพียงพอจะช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของเมืองและลดการพึ่งพาอาหารจากพื้นที่ที่ไกลออกไปได้

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบสัดส่วนของระยะทางอาหารที่ขนส่งเข้ามาสู่ตลาดเมืองใหม่

พื้นที่	ระยะทาง (Km.) (ตลาดเมืองใหม่)	จำนวน แหล่ง ผลิต	%	ปริมาณ ผลผลิต (ตัน)	%	ต้นทุน การขนส่ง	ต้นทุนการ ขนส่ง ต่อผลผลิต (บาท/ตัน)
1	30	21	20.79	15.36	13.80	1,050.85	68.41
2	60	31	30.69	27.26	24.49	3,053.32	112.01
3	90	16	15.84	20.40	18.33	2,723.18	133.49
4	120	6	5.94	7.60	6.83	1,398.67	184.04
5	150	13	12.87	16.20	14.55	4,270.43	263.61
6	200	7	6.93	11.40	10.24	2,804.99	246.05
7	>200	7	6.93	13.10	11.77	7,336.68	560.05
	รวม	101	100	111.32	100	22,638.12	1,567.66

จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า เมืองเชียงใหม่มีระยะทางอาหารเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (WASD) ของผลผลิตที่เกิดจากการขนส่งเข้ามาอยู่ที่ 71.3 กิโลเมตร และในด้านต้นทุนการขนส่งสามารถหาค่าเฉลี่ยต้นทุนการขนส่งอาหารได้เท่ากับ 223.95 บาท/ตัน ซึ่งการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรที่อยู่ในรัศมีพื้นที่ระยะทางอาหาร 120 กิโลเมตรจากตลาดเมืองใหม่มีผลผลิตถูกขนส่งเข้ามามากกว่าร้อยละ 50 ของผลผลิตโดยรวมที่ถูกขนส่งเข้ามาจากการสำรวจจากทุกพื้นที่ โดยในขอบเขตพื้นที่นี้มีผลผลิตการเกษตรค่อนข้างหลากหลายครอบคลุมทุกประเภทของผัก ทำให้เห็นได้ว่าพื้นที่เกษตรกรรมในเมืองและชานเมืองยังมีศักยภาพการผลิตที่ดี ควรรักษาพื้นที่การเกษตรเพื่อผลิตอาหารเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารให้แก่คนในเมืองเชียงใหม่

การคำนวณต้นทุนการขนส่งคำนวณจากค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการขนส่ง พื้นที่เชียงใหม่ในระยะทางไม่เกิน 120 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่สามารถผลิตอาหารได้มากที่สุด มีผลผลิตที่ค่อนข้างหลากหลายครอบคลุมทุกประเภทของผักแต่ยังมีการขนส่งอาหารมาจากพื้นที่ในระยะทางที่ไกลออกไปที่มีต้นทุนการขนส่งต่อตันมากกว่า โดยพื้นที่ในระยะทางไม่เกิน 30 กิโลเมตร มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่ง 68.41 บาท/ตัน ส่วนพื้นที่ระยะทางเกินกว่า 200 กิโลเมตร มีต้นทุนค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 560.05 บาท/ตัน ซึ่งมีต้นทุนที่มากกว่าถึง 8 เท่า และยังส่งผลกระทบจากการขนส่งโดยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มากขึ้นตามระยะทาง พื้นที่เกษตรกรรมในเมืองและพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางนิเวศบริเวณชานเมืองมักจะถูกมองข้ามไม่เห็นคุณค่าของการเป็นพื้นที่ผลิตอาหารที่สำคัญ การรักษาพื้นที่เหล่านี้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคหรือแม้กระทั่งการเพาะปลูกจะสามารถช่วยลดระยะทางอาหารที่เกิดขึ้นได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกที่อยู่ในเมืองและชานเมืองกำลังลดลงและสูญหายไป เนื่องจากการพัฒนาและขยายตัวของเมือง เนื่องจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของที่ดินในเมืองมีมูลค่าที่สูงกว่าความคุ้มค่าในการลงทุนทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับการลงทุนเศรษฐกิจในภาคอื่นซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง ในขณะที่ประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ผลิตอาหารกลับลดลง ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารทั้งในด้าน การมีอาหารที่เพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหารและ

เสถียรภาพด้านอาหาร ซึ่งการผลิตอาหารและฟีดแบล่งผลิตอาหารที่ไกลและไม่รู้แหล่งที่มา ย่อมมีต้นทุนทางนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันการบริโภคไม่ได้คำนึงถึงที่มาของแหล่งผลิตและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเพาะปลูกและการขนส่ง (Sirieix, Grolleau, & Schaer, 2008)

การบริโภคอาหารในระยะทางที่ใกล้จะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากต้นทุนสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการ การบรรจุหีบห่อ การตลาดและการจัดส่งสินค้าไปยังผู้บริโภค มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในรูปของแข็ง ของเหลวและก๊าซ (ดวงมณี โกมารทัต, 2554) ดังนั้นการคำนึงถึงแหล่งที่มาของอาหารย่อมส่งผลดีต่อผู้บริโภค การบริโภคอาหารที่มีระยะทางที่ใกล้จากแหล่งผลิตลดต้นทุนผลผลิตจากตลาดชุมชนหรือการเพาะปลูกเพื่อรับประทานเองนอกจากจะช่วยลดต้นทุนการขนส่งและกระบวนการผลิตยังสามารถช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับเมือง ชุมชนและครัวเรือน ทั้งนี้ เมื่อเกิดผลผลิตจากกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันผลผลิตให้เพื่อนบ้าน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสามารถขยายเครือข่ายการทำงาน การเกษตรดังกล่าวให้แพร่หลายไปสู่ระดับชุมชนได้ต่อไปทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการคำนวณต้นทุนการขนส่งในงานวิจัยนี้คำนวณจากค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการขนส่ง แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เช่น ต้นทุนในการสร้างถนนหรือผลกระทบข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการขนส่ง อีกทั้งยังไม่ได้ครอบคลุมต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าเสื่อมราคาความสึกหรอของยานพาหนะ ค่าจ้างคนขับรถ ภาษี และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ทั้งนี้ยังมีตัวแปรที่ควบคุมไม่ได้ ได้แก่ ความหนาแน่นของการจราจร สภาพถนน สภาพยานพาหนะ หรือความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ จึงอาจมีความคลาดเคลื่อนในผลการวิจัยไปบ้าง แต่เป้าหมายได้แสดงอย่างชัดเจนถึงระยะทางอาหารที่แตกต่างมีผลต่อต้นทุนการขนส่งที่แตกต่าง ทำให้เห็นถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมจากการบริโภค ผลของงานวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากระยะทางในการขนส่งที่ใกล้ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมมากกว่า การรักษาพื้นที่ในเมืองที่มีคุณค่าทางนิเวศ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการประเมินมูลค่าที่ดินในแง่ของการบริการทางนิเวศ และบทบาทในการเป็นสาธารณูปโภคสีเขียวนอกเหนือไปจากการเป็นที่ว่างเพื่อการนันทนาการ หรือการใช้งานกิจกรรมอื่นของมนุษย์เท่านั้น

การศึกษาแนวทางการจัดการต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากระยะทางอาหารกรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในแนวทางเพื่อการจัดการต้นทุนที่เกิดจากการขนส่ง ผลการสรุปของบทความนี้จะนำไปสู่แนวทางเพื่อการวางแผนภาคและเมืองรวมทั้งการจัดการพื้นที่แหล่งเกษตรกรรมและการจัดการการใช้ประโยชน์ของที่ดินในเมืองให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเมืองที่ยืดหยุ่นและยั่งยืน (resilient and sustainable) โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาพื้นที่เกษตรดั้งเดิม หรือสร้างพื้นที่ผลิตอาหารรูปแบบใหม่ การให้ความสำคัญกับระยะทางอาหารที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมจะนำไปสู่การรักษาพื้นที่เกษตรกรรมในเมืองและพื้นที่เกษตรชนเมืองที่เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางนิเวศสิ่งแวดล้อม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

พื้นที่เมืองมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในทุกภูมิภาคของโลก ในขณะที่พื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารให้กับประชากรเมืองมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมชนเมืองมีส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรไปเป็นการใช้ที่ดินประเภทอื่นสูงขึ้น ส่งผลให้ประชากรเมืองต้องพึ่งพาอาหารที่ผลิตจากพื้นที่ในระยะทางที่ไกลออกไป ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นสถานการณ์โดยทั่วไปที่ประชากรเมืองไม่ได้รับผลกระทบจากการพึ่งพาอาหารที่ผลิตในระยะทางที่ไกลเพราะมีระบบขนส่งที่ทันสมัยและเพียงพอ ด้วยทัศนคติดังกล่าวจึงทำให้ขาดความตระหนักในประเด็นเรื่องต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการขนส่งซึ่งการขนส่งในระยะทางที่ไกลก่อให้เกิดต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มากกว่าระยะทางที่ใกล้ ประกอบกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงขึ้นในปัจจุบัน การให้ความตระหนักถึงเรื่องต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ในขณะเดียวกัน หากเกิดกรณีฉุกเฉิน เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ หรือ ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ทำให้การขนส่งไม่สามารถดำเนินการตามปกติ เมืองที่ไม่สามารถผลิตอาหารเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรของเมืองได้อย่างเพียงพอจะได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงทางอาหารสูงกว่าเมืองที่มีแหล่งอาหารของตนเอง

การศึกษานี้มุ่งเน้นการรับรู้ถึงสถานการณ์ของต้นทุนทางนิเวศที่เกิดจากการขนส่งอาหาร (ภาพที่1) และนำไปสู่ความตระหนักในเรื่องความมั่นคงทางอาหารของเมือง ในกรณีของเมือง

เชียงใหม่ ข้อมูลที่พบจากการศึกษา พบว่า ปัจจุบันแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ อยู่ในรัศมีระยะทางระหว่าง 30-60 กิโลเมตร มีผลผลิตที่นำเข้ามาร้อยละ 24.49 ของผลผลิตที่ถูกขนส่งเข้ามาเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนการขนส่งเข้ามามากที่สุดพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่รอบบริเวณชานเมือง ในขณะที่สัดส่วนการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่โดยรอบเมืองเชียงใหม่ในระยะทางที่มากกว่า 60 กิโลเมตรมีสัดส่วนคิดเป็น ร้อยละ 61.72 ของผลผลิตที่ขนส่งเข้ามาทั้งหมด กล่าวได้ว่า เมืองเชียงใหม่มีแนวโน้มในการพึ่งพาอาหารจากระยะทางที่ไกลมากขึ้น ภายใต้สถานการณ์การพัฒนาที่ส่งเสริมการขยายตัวของพื้นที่เมืองอย่างไร้ขีดจำกัด ต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารของเมืองเชียงใหม่มีแนวโน้มที่ลดลง ซึ่งต้องการแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของเมืองเชียงใหม่ให้สมดุลอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3. แสดงต้นทุนทางนิเวศและแนวทางการจัดการต้นทุนที่เกิดจากระยะทางอาหาร

7. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาพื้นที่ต้องการวิสัยทัศน์ด้านความมั่นคงทางอาหารของเมืองให้อยู่ในกระบวนการวางแผนและผังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชากรมากที่สุด ต้องคำนึงถึงแนวทางการจัดการและส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในพื้นที่ ในขณะที่หน่วยงานวางแผนในระดับนโยบาย โดยเฉพาะการวางแผนเมืองต้องให้ความสำคัญและพัฒนามาตรการที่ส่งเสริมต่อการดำรงรักษาและเพิ่มประสิทธิภาพของผลิตภาพทางการเกษตรของพื้นที่ในเมืองและชานเมืองอย่างสมดุลกับการพัฒนาพื้นที่ทางด้านการเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งจะช่วยให้เมืองลดการพึ่งพาอาหารจากแหล่งอาหารที่มีระยะทางไกลจากเมือง นำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและลดต้นทุนทางนิเวศสิ่งแวดล้อมจากการขนส่งส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

กนกวลี สุธีธร. (2554). ผลกระทบของระยะทางอาหารที่มีต่อรูปแบบอาณานิเวศของแหล่งอาหารของกรุงเทพมหานคร. *หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม*, (26), 71-93.

ดวงมณี โกมารทัต. (2554). การบริหารต้นทุน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิริยา จงรักษัตต์. (2562). การจัดสรรต้นทุนสิ่งแวดล้อมไปยังต้นทุนผลิตภัณฑ์. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 25(2), 130-142.

เบลโล, วอลเดน. (2543). โศกนาฏกรรมสยาม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลคิมทอง.

ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2552). การบัญชีสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 5(12), 21-24.

ศูนย์ข้อมูลก๊าซเรือนกระจก. (2564). ข้อมูลปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายสาขาภาคการขนส่ง. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). สรุปสาระสำคัญ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นจาก
https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue
e
- Choochuey, R. (2013). 59 TOYO ITO - Tomorrow Where Shall We Live? Bangkok, 1996. Retrieved from <http://blogzone-allzone.blogspot.com/2013/05/59-toyo-ito-tomorrow-where-shall-we.html>
- Rakos, I. S., & Antohe, A. 2014. Environmental cost- An Environment management accounting component. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 4(4), 166-175.
- Rich, S. P., Timothy, V. P., Kamyar, E., & Ellen, C. 2001. Food, Fuel, and Freeways: An Iowa perspective on how far food travels, fuel usage, and greenhouse gas emissions. Retrieved from <http://large.stanford.edu/courses/2014/ph240/pope1/docs/pirog.pdf>
- Pirog, R., & Benjamin, A. 2001. Calculating food Miles for multiple ingredient food product. Retrieved from <https://dr.lib.iastate.edu/handle/20.500.12876/53613>
- Sirieux, L., Grolleau, G., & Schae, B. 2008. Do Consumer Care about Food Miles: An empirical Analysis in France. *International Journal of Consumer Studies*, 32(5), 508-515.
- Tsai, W., Lin, T. W., & Chou, W. 2010. Integrating activity-based costing and environmental cost accounting systems: a case study. *International Journal of Business and Systems Research*, 4(2), 186-208.

การพัฒนาระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน
ของชุมชน: กรณีการจัดการผลผลิต
จากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวันโรงเรียน *

Development of System and Mechanism on Sustainable
Consumption and Production for Community:
A Case of Agricultural Production Management from
Organic Farm to School Lunch

สถาพร แสงสุโพธิ์¹, ขจรเกียรติ ศรีนวลสม², อินสม สารินจา³,
อัครเดช วรหาญ⁴, และ นพวรรณ บุญธรรม⁵

Sathaporn Saengsupho¹, Khajornkiat Srinuansom², Insom Sarinja³,
Akradech Worahan⁴ and Noppawan Boontham⁵

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹

คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

โรงเรียนบ้านบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่³

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่⁴

นักวิชาการอิสระ⁵

School of Administrative Studies, Maejo University¹

Faculty of Fisheries Technology and Aquatic Resources, Maejo University²

Bann Borkaew School, Sa-moeng District, Chiang Mai³

Borkaew Subdistrict Administrative Organization, Sa-moeng District, Chiang Mai⁴

Independent Scholar⁵

Corresponding Author, E-mail: drsathaporn@gmail.com

* ได้รับบทความ: 11 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 21 กันยายน 2565

Received: July 11, 2022; Revised: September 20, 2022; Accepted: September 21, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในงานวิจัยนี้เป็นการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสนอตัวแบบการพัฒนากระบวนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลการผลิตจากเกษตรกร 350 คน แกนนำเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิต 30 คน เก็บข้อมูลการบริโภคของนักเรียน จากการสอบถามผู้ปกครอง 144 คน สัมภาษณ์เชิงลึกครู ผู้บริหาร 30 คน โดยทำสอบคุณภาพเครื่องมือที่สร้างขึ้นมีความเชื่อมั่น 0.96 นอกจากนี้ ยังมีการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อประเมินผลดำเนินงานทุกกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรตำบลบ่อแก้ว มีศักยภาพในการผลิตพืชโดยไม่ใช้สารเคมี สามารถจำหน่ายผลผลิตเป็นวัตถุดิบประกอบอาหารกลางวันของโรงเรียนได้ตามที่โรงเรียนต้องการ โดยเฉพาะข้าว ผัก ผลไม้ และไข่ ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่นควร 1) ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตจากฟาร์มเกษตร สู่ระบบอาหารกลางวันและใช้ผักพื้นบ้านที่มีคุณค่าโภชนาการเป็นวัตถุดิบมากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว 2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพและโภชนาการของนักเรียน ในระบบอาหารกลางวันของโรงเรียนนอกจากใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ของนักเรียนและชุมชนแล้วยังมีส่วนช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในกระบวนการผลิตการจัดการเศษวัสดุเหลือทิ้ง เช่น นำกิ่งไม้ ใบไม้มาทำปุ๋ยที่มีค่าไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม และสารอาหารอื่นในปริมาณมากจะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ในระยะยาว 3) การพัฒนาระบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนเกิดขึ้นได้ด้วยกลไกความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่งเสริมทั้งภายในและภายนอกพื้นที่การสนับสนุนทั้งด้านเกษตรด้านสุขภาพและด้านวิชาการ ซึ่งมีส่วนช่วยเพิ่มผลิตภาพและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนได้

คำสำคัญ: การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน; ความมั่นคงทางอาหาร; เกษตรอินทรีย์

Abstract

The main objective of the Participatory Action Research (PAR) was to propose a development model of sustainable consumption and production, in terms of system and mechanism, in Bor Kaew Sub-district, Samoeng District, Chiang Mai Province. The questionnaires of crop production and situation were collected from 350 farmers and in-depth interviews the 30 leaders of farmer' group who are interested in developing agricultural products and food to meet quality and safety standards. The instruments were developed by researchers with the reliability coefficient of 0.96. The data of consumer demand were collected through close-ended questionnaires from 144 parents, and in-depth interviews with 30 teachers and administrators, as well as focus group meetings, discussions and evaluation on their overall achievement through the activity based learning process.

The result showed that; 1) The development of farmer's capacity and productivity were high enough and able to produce local food products, as school requirement, especially rice, vegetables, fruits and eggs which can be produced in community. Therefore, local policy-makers should promote healthy food products from organic farm to school lunch, including local vegetables as raw material/ ingredients to school lunch menus in order to increase household income and local economy in long term. 2) Development of organic farming for student's health and nutrition in school lunch system, can be learning resources in school and community and contribute to achieving food security as well. According to the concept of circular economy were implemented into production process in organic farm, such as organic wastes from farming has been used as a source of fertilizer, crop stalks, leaves and biological waste can be converted into fertilizers which are plenty of nitrogen, phosphorous, potassium and other nutrients and can reduce the raw material and production cost in long run. 3) A development model can be achieved through participatory learning and the key success factors of

cooperation mechanisms between farmer group and school, supported by local government and other promotion agencies inside and outside area, especially agriculture promotion team, health promotion team and academic team to contribute more increasing productivity and enhancing sustainable production and consumption in their community.

Keywords: sustainable consumption and production; food security; organic

1. บทนำ

เกษตรกรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของประเทศแต่ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่กลับเป็นกลุ่มที่ประสบวิกฤติปัญหาภาวะความเสี่ยงหลายลักษณะ ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความผันผวนทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนปัญหาความยากจน ภาวะหนี้สินซ้ำซากอันเนื่องจากการไม่สามารถควบคุมปัจจัยการผลิต กลไกตลาด ตลอดจนนโยบายการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัจจุบันครัวเรือนเกษตรกรจำนวนลดลง การศึกษาน้อย มีการใช้สารเคมีปริมาณมากเพื่อเร่งผลผลิต (อเนก จอมมูล, 2549) เป็นกลุ่มประชากรที่ยากจนที่สุด ในขณะที่ศักยภาพการผลิตของผู้ประกอบการรายใหญ่มีเพิ่มมากขึ้น สามารถควบคุมปัจจัยการผลิต ทั้งที่ดิน แรงงาน ปุ๋ย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน น้ำ อากาศ สภาพแวดล้อม คุณภาพชีวิตและสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค สิ่งเหล่านี้มีส่วนผลักดันให้เกษตรกรรายย่อย ผู้เป็นเจ้าของฟาร์มหายไปจากสังคมไทย เกษตรกรจึงกลายเป็นเพียงแรงงานรับจ้างในที่ดินของตนเองมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาระบบและกลไกการผลิตจึงมีความสำคัญทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

โครงการอาหารกลางวันนักเรียนเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณค่าโภชนาการ ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานหลายกระทรวง ให้จัดโครงการอาหารกลางวันอย่างมีคุณภาพ คำนึงถึงคุณค่าอาหารและโภชนาการที่ดีต่อสุขภาพ โดยเฉพาะเด็กวัยเรียน เพื่อให้มีพัฒนาการสมวัย ลดความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สังคม สิ่งแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจชุมชน (จิราพร ชิดดี และคณะ, 2558) ส่วนงานวิจัยของ โอสธ เดชกัลยา (2551) วันทาศิริ สิงห์สถิต (2555) อุดมสิน อุตสาหกรรม (2553) และอีกหลายผลงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน สรุปตรงกันว่าปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหาร

จัดการในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำนโยบายอาหารกลางวันไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะปัจจัยด้านงบประมาณค่าอาหารกลางวันที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสังคมที่หลายหน่วยงานพยายามร่วมมือหาทางแก้ไข โดยส่งเสริมให้ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำวัตถุดิบเข้าสู่กลางวัน แต่ในความเป็นจริงพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคพืชผักอาหารยังอยู่ภายใต้กลไกตลาด ด้านข้อจำกัด ด้านงบประมาณ ทำให้ผู้จัดทำอาหารหาซื้อวัตถุดิบพืชผักจากตลาดราคาถูกเพียงไม่กี่ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลผลิตที่ได้จากระบบเกษตรเชิงเดี่ยวที่ผลิตแบบใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น อันส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยนี้ เป็นการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยกลุ่มเกษตรกรตำบลบ่อแก้ว พัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพและโภชนาการของนักเรียนในระบบอาหารกลางวันของโรงเรียน และเสนอตัวแบบการพัฒนากระบวนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนสู่ระบบอาหารกลางวันของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาระบบและกลไกการจัดการของชุมชน โดยเจาะจงพื้นที่และกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ และมีโรงเรียนในพื้นที่ 1 แห่ง เป็นกลุ่มนำร่องในปีแรก เพื่อนำผลศึกษาไปใช้เป็นตัวแบบในการขยายผลการเพิ่มแหล่งอาหารที่มั่นคง ส่งเสริมผลผลิตจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวันโรงเรียนในพื้นที่ก่อน เพื่อประโยชน์ทางโภชนาการอาหาร สร้างรายได้ของเกษตรกรรายย่อยและเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์โดยกลุ่มเกษตรกรตำบลบ่อแก้ว

2.2 เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อสุขภาพและโภชนาการของนักเรียนในระบบอาหารกลางวันของโรงเรียน

2.3 เสนอระบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนสู่ระบบอาหารกลางวันของโรงเรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ด้านพื้นที่** ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรมของจังหวัด ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร แบ่งเขตปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 7,834 คน จำนวน 2,001 ครัวเรือน (สำนักงานการทะเบียน อำเภอสะเมิง, 2563)

ภาพที่ 1. สภาพทางภูมิศาสตร์และพื้นที่เกษตรในตำบลบ่อแก้ว และแปลงเกษตรในโรงเรียน

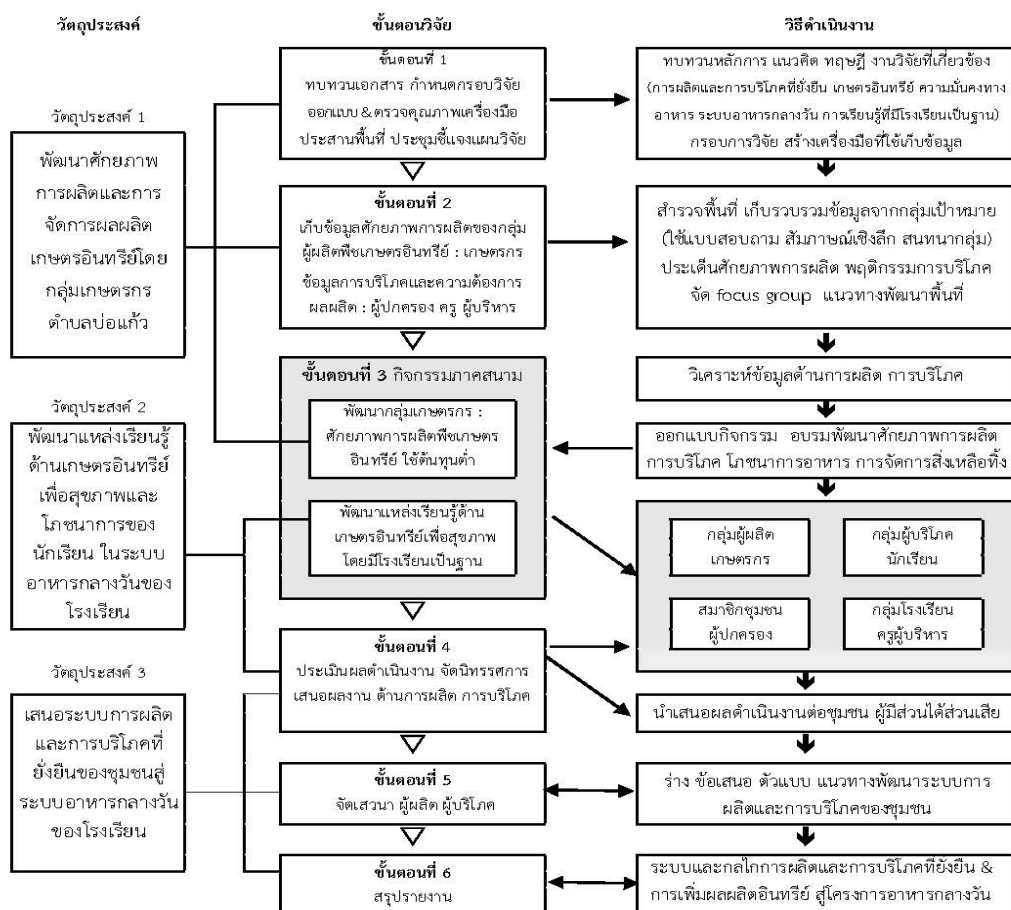
2. **ด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย** ประกอบด้วย ตัวแทนครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 350 คน และแกนนำเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิต รวม 30 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวนรวม 144 คน ครู และผู้บริหารโรงเรียนบ้านบ่อแก้ว จำนวนรวม 30 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล** ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบทดสอบคุณภาพแหล่งผลิตและผลผลิต แบบประเมินผลลัพธ์กิจกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ ก่อน/หลังกิจกรรม และแบบบันทึกประชุม Focus Group การสร้างเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และนำไปทดลองใช้ (Try out) ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีประมาณค่า มีค่า = 0.85

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test อธิบายเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ตัวแปรสมมติฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา บรรยายเชิงพรรณนาตอนการดำเนินงาน

5. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภาพที่ 2. ขั้นตอนดำเนินงาน

4. สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ โดยกลุ่มเกษตรกร ตำบลบ่อแก้ว พบว่า

1.1 ศักยภาพการผลิต ภาพรวมพบว่าเกษตรกรมีประสบการณ์นานกว่า 15 ปี (ร้อยละ 73.8) ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ (ร้อยละ 33.6) ส่วนใหญ่การถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นที่ดินตนเอง (ร้อยละ 75.0) แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ (ร้อยละ 86.8)

ผลผลิตการเกษตร ได้แก่ ข้าวดอย (พันธุ์พื้นเมือง) กาแฟ สตรอว์เบอร์รี สมุนไพร ผักพื้นบ้าน ผลไม้และพืชเมืองหนาว เช่น อาโวคาโด พลับ กลูสเบอร์รี ส่วนใหญ่ทำเกษตรแบบเคมี (ร้อยละ 51.3) เกษตรปลอดภัย (ร้อยละ 25.3) โดยใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง และเกษตรพันธสัญญา (ร้อยละ 78.8) ส่วนผู้ที่ทำเกษตรแบบผสมผสาน/เกษตรธรรมชาติ และเกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 18.2) ซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพการผลิตและไม่ใช้สารเคมี ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง บางรายอยู่ระหว่างการยื่นขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand) และใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS: Participatory Guarantee System) เป็นส่วนใหญ่ แต่ยังไม่สามารถผ่านข้อกำหนดตามเกณฑ์การรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตได้ด้วยข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ทำกินซึ่งเป็นเขตพื้นที่ป่า

1.2 ความต้องการของเกษตรกร ส่วนใหญ่มีความสนใจต้องการอบรมพัฒนาศักยภาพงาน เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตใช้ต้นทุนต่ำ สามารถเพิ่มรายได้และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปอาหารผักผลไม้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) และมีห้องปฏิบัติการของชุมชน เพื่อตรวจสอบคุณภาพผลผลิตอย่างสม่ำเสมอก่อนจำหน่ายให้ผู้บริโภค และสามารถยืนยันผลการตรวจสอบย้อนกลับในกระบวนการผลิตที่ต้นทางได้

1.3 ข้อจำกัดสำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ คือ ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ (ร้อยละ 38.6) และปัญหาที่ดินทั้งคุณภาพดินเสื่อมโทรมและกรรมสิทธิ์ที่ดิน (ร้อยละ 37.1) ด้านศักยภาพการผลิตและการแปรรูป กลุ่มเกษตรกรยังขาดเทคโนโลยี โรงงานผลิต/แปรรูป และระบบตลาด และช่องทางจำหน่าย ตลอดจนกระบวนการจัดการคุณภาพมาตรฐานจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและมีทักษะการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติอย่างถูกต้อง

1.4 การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ภายหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการผลิตตามข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาแปลงสาธิตต้นแบบโดยใช้ต้นทุนต่ำด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS: Participatory Guarantee Systems) สามารถทดสอบคุณภาพผลผลิตด้วย GT-test kit ทดสอบคุณภาพน้ำด้วยกระดาษ Limus ทดสอบคุณภาพดินและฟืนฟูคุณภาพดิน การผลิตจุลินทรีย์ เพื่อเพิ่มสารอาหารในดิน การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์ทดแทนสารเคมี การจัดการตลาด การจัดการของเสียสิ่งเหลือใช้ แปรรูปผักและจัดนิทรรศการผลผลิตสินค้า ตลาดอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพของชุมชน

1.5 พื้นที่ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ บ้านแม่โต (หมู่ 2) และบ้านป่าเกี๊ยะนอก (หมู่ 1) เป็นฐานการเรียนรู้และแปลงสาธิตการทำเกษตรที่ใช้ต้นทุนต่ำ กระบวนการผลิตจากฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ลดการเผาด้วยการนำเศษสิ่งเหลือใช้ เช่น เศษอาหาร กิ่งไม้ ใบไม้ ท่อนไม้ ใบหญ้า ฟาง ฯลฯ มาใช้ประโยชน์ทำจุลินทรีย์ชีวภาพช่วยย่อยสลาย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน Circular Economy ดังภาพที่ 3 และ 4

ภาพที่ 3. ตัวอย่างจุลินทรีย์ชีวภาพ สูตรต่างๆ

ภาพที่ 4. ตัวอย่างแปลงปลูกพืชโดยใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือทิ้ง

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อสุขภาพและโภชนาการของนักเรียนในระบบอาหารกลางวันของโรงเรียน ผลการสอบถามผู้ปกครอง การสัมภาษณ์และประชุมร่วมกับผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน พบว่า

2.1 แหล่งจัดซื้อวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารที่บ้านครัวเรือน ส่วนใหญ่ มีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภค (ร้อยละ 90.7) ผู้ปกครองจะหาซื้อเพียงวัตถุดิบอื่นจากตลาดภายในชุมชน มีเพียงบางส่วนใช้วัตถุดิบจากแปลงปลูกที่บ้าน กรณีที่ครัวเรือนเลือกซื้อผักจากตลาดสดส่วนใหญ่จะล้างผักทุกครั้งก่อนที่จะใช้ประกอบอาหารหรือบริโภค (ร้อยละ 59.7) ที่เหลือจะล้างเป็นบางครั้งและไม่เคยล้างเลย

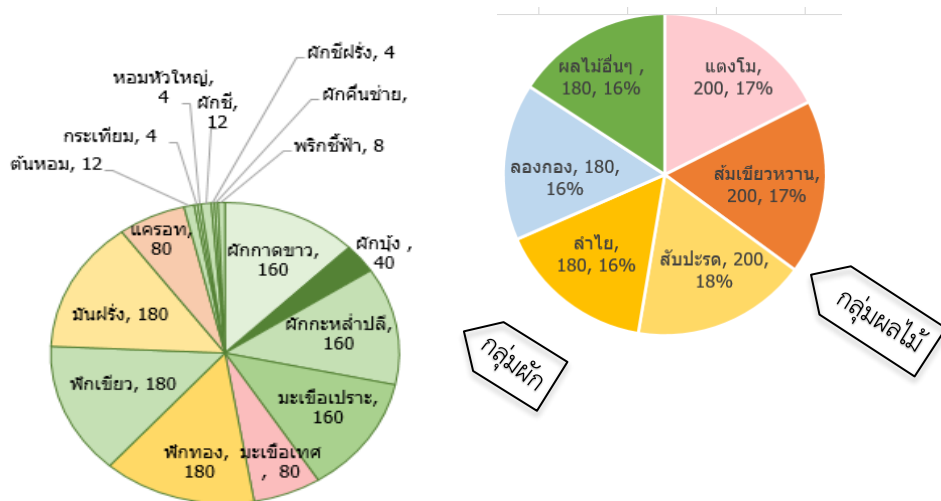

2.2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียน เมนูอาหารที่เด็กชอบบริโภค 5 อันดับแรก ได้แก่ ข้าวมันไก่ ข้าวซอยไก่ ข้าวขาหมู ข้าวเหนียวไก่ทอด ข้าวเหนียวหมูปั้น ผลไม้ที่เด็กชอบบริโภค 5 อันดับแรก ได้แก่ แอปเปิ้ล ฝรั่ง กล้วยหอม ฝรั่ง และส้ม ชนิดผักที่เด็กชอบบริโภค ได้แก่ คะน้า แครอท ผักกาดขาว ผักบุ้ง และผักกวางตุ้ง

2.3 การบริโภคอาหารแต่ละมื้อ มื้อเช้าส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ครัวเรือนปรุงเองมากที่สุด (ร้อยละ 61.1) มีความหลากหลายตามวัฒนธรรมและวิถีชุมชนการบริโภคมือกลางวันเมื่อเด็กอยู่บ้านไม่ได้ไปโรงเรียนจะเป็นอาหารจานเดียวที่ครอบครัวปรุงเองมากที่สุด (ร้อยละ 77.8) เช่นเดียวกับมื้อเย็นที่ครอบครัวปรุงเอง (ร้อยละ 92.3) สำหรับค่าเฉลี่ยการบริโภคต่อสัปดาห์ ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยการบริโภคขนมหวาน/ขนมกรุบกรอบ = 6.01 วัน/สัปดาห์ รองลงมาเป็นค่าเฉลี่ยการบริโภคผัก = 5.13 วัน/สัปดาห์ ค่าเฉลี่ยการบริโภคผลไม้ = 4.16 วัน/สัปดาห์ น้อยที่สุดเป็นค่าเฉลี่ยการบริโภคน้ำอัดลม = 3.28 วัน/สัปดาห์ ตามลำดับ

2.4 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่บ้าน กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรง (ค่าเฉลี่ย = 2.76) เช่น การช่วยที่บ้านทำนา ทำไร่ ปลุกผัก เลี้ยงสัตว์ กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ได้แก่ การทำอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย = 2.19) และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเศษอาหารและวัสดุเหลือทิ้ง (ค่าเฉลี่ย = 1.99) เช่น การนำวัชพืช เศษอาหาร และวัสดุเหลือทิ้ง ไปใช้ประโยชน์ในการผลิตปุ๋ย เป็นน้ำหมักชีวภาพ และทำอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับครอบครัว เกษตรอย่างต่อเนื่องบ่มเพาะพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน ซึ่งบ่งชี้คุณลักษณะของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.60) เช่น การจำหน่ายผลผลิตสินค้าอาหารที่ก่อให้เกิดรายได้

2.5 ความต้องการผลผลิตเกษตรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบอาหารกลางวัน ผู้ให้ข้อมูลเป็นครู ผู้บริหาร และผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน สรุปว่า ประมาณการผลิตที่โรงเรียนต้องการมากที่สุดนอกจากข้าวจะมีฟักทอง ฟักเขียว มันฝรั่ง ผักกาดขาว ผักกะหล่ำปลี มะเขือเทศ แครอท และผักบุ้ง สำหรับกลุ่มผลไม้ที่ต้องการมาก ได้แก่ แตงโม ส้ม สับปะรด ลำไย ลองกอง และผลไม้ตามฤดูกาล ทั้งนี้ โรงเรียนต้องจัดทำอาหารกลางวันนักเรียนทุกชั้นปี ประมาณ 400 คน โดยการจ้างแม่ครัวมาช่วยทำอาหารที่โรงเรียน

ภาพที่ 5. สัดส่วนความต้องการผลผลิตพืชอาหารประเภทผักผลไม้

3. แนวทางพัฒนาแหล่งผลิตพืชอาหารในโรงเรียนให้เป็นฐานเรียนรู้ของชุมชน

3.1 การพัฒนาพื้นที่แปลงเกษตร โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยการผลิต (ดิน น้ำ ปุ๋ย และเมล็ดพันธุ์) ใช้กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำวัสดุเหลือทิ้งจากระบบอาหารกลางวันมาหมักเป็นปุ๋ยใช้ประโยชน์ในแปลงเกษตรโรงเรียนให้มากที่สุด เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศและสุขภาพชุมชนในระยะยาวนอกจากจะทำให้มีวัตถุดิบสำหรับอาหารกลางวันของนักเรียนแล้วยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของโรงเรียนที่สำคัญ คือ เป็นฐานเรียนรู้วิถีเกษตรการอินทรีย์ของชุมชนสามารถออกแบบกิจกรรมเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้นักเรียนนำไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างได้ผล

3.2 การพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้าใจของผู้บริโภค ทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครอง หลากรูปแบบ เช่น อบรม สาธิต ฝึกปฏิบัติและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมสอดแทรกองค์ความรู้เรื่องสุขภาพ อาหารและโภชนาการสร้างตระหนักรู้ต่ออันตรายจากสารเคมี การบริโภคอาหารที่ไม่เกิดประโยชน์ และคาดหวังให้เกิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคของคนในชุมชนสู่ความมีวินัยใส่ใจต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

3.2.1 การประเมินผลกิจกรรมของกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยการนำเสนอผลงานผ่านการจัดนิทรรศการ ตลาดสินค้าอาหารเพื่อสุขภาพของชุมชนเกษตรกรนำผลผลิต

สินค้าของกลุ่มมาจำหน่ายการสาธิตเมนูอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจากผักผลไม้ และพืชสมุนไพรการประกวดเมนูอาหารพื้นถิ่นที่ผู้ปกครองนำมาร่วมกิจกรรมพร้อมกับมีการประเมินผลงานที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาศักยภาพการผลิตและผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน โดยทดสอบคุณภาพดินน้ำในพื้นที่พบว่า ปลอดภัยสามารถเพาะปลูกพืชได้ ส่วนการตรวจผลผลิตพืชโดยใช้ชุดตรวจ GT-test kit ไม่พบสารตกค้างในผลผลิตทั้งของชุมชนและโรงเรียน

3.3 ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ วัดได้จากผลทดสอบความรู้ความเข้าใจ เรื่องสุขภาพและโภชนาการอาหารก่อนและหลังร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงผลการร่วมกิจกรรมอบรมทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น ส่วนผลประเมินความพึงพอใจและการยอมรับเทคโนโลยีของชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด คือ การจัดนิทรรศการตลาดอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ระดับมาก คือ การตรวจสอบสารเคมีในผลผลิต การทดสอบคุณภาพน้ำและดิน การทำปุ๋ยชีวภาพ ส่วนระดับปานกลาง คือ การพัฒนาแปลงตามข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ซึ่งต้องใช้เวลา

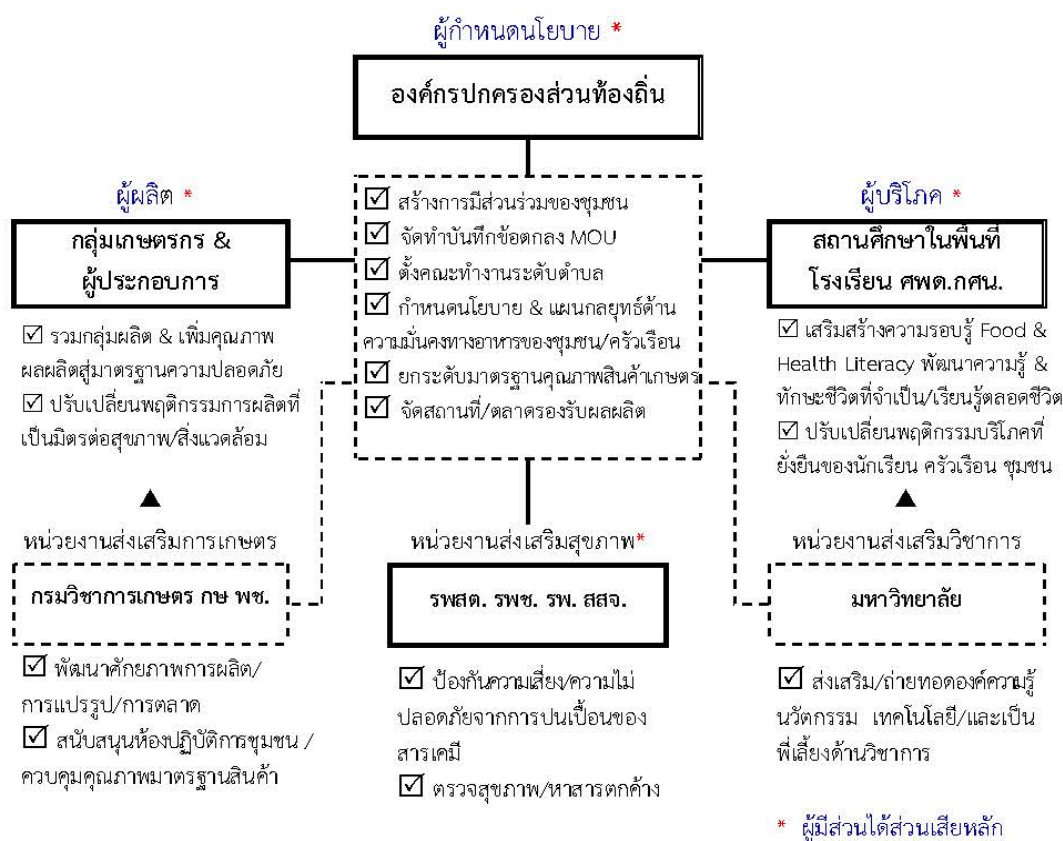
ภาพที่ 6. กิจกรรมการเรียนรู้และการเสริมสร้างความรอบรู้ ให้กับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง

ภาพที่ 7. กิจกรรมอบรม สาธิต ฝึกตรวจหาสารเคมีตกค้างในพืชผักผลไม้

4. ระบบกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน: กรณีการจัดการผลผลิตจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวันโรงเรียนให้เชื่อมโยงสู่ระบบอาหารกลางวันของโรงเรียนจากการประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบาย พบว่า ระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชนควรมีการเสนอตัวแบบที่เชื่อมโยงระบบและกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 8. ตัวแบบการพัฒนาาระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน

4.1 สร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน (Stakeholder Engagement) ภายใต้บันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. บ่อแก้ว) เป็นเจ้าภาพหลักทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนา และบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ มีการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เป้าหมาย ตัวชี้วัด พร้อมบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

อย่างชัดเจนที่จะส่งเสริมระบบการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำแผน ติดตามประเมินผลอย่างโปร่งใสและต่อเนื่อง

4.2 แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ ระดับต่างๆ เช่น

4.2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ระดับตำบล (บอร์ด) เพื่อร่วมขับเคลื่อนผลักดันเป็นนโยบาย/วาระของตำบล โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน พร้อมกับกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดและมีการติดตามประเมินผลตามสภาพจริง

4.2.2 แต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบฐานเรียนรู้ของโรงเรียน เพื่อร่วมออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการภาคสนาม โดยมีเป้าหมายให้โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นฐานเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของชุมชนครูสามารถจัดประสบการณ์เรียนรู้ของเด็กและบูรณาการกิจกรรมกับรายวิชาในหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้คณะทำงานยังทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริหารฝ่ายวิชาการและงานบริการชุมชน เชื่อมโยงแผนการสอนกับแผนปฏิบัติการของหน่วยงานอื่นในพื้นที่เป้าหมาย ตัวชี้วัดมีการติดตามประเมินผล รายงานผลดำเนินงานทุกภาคการศึกษา

4.3 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งทำการเกษตรแบบไร้สารเคมีที่มีจำนวนให้เข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยีการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำ ปรับกระบวนการผลิตและจัดการผลผลิตที่ปลอดภัยให้สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบประกอบเมนูอาหารกลางวันโรงเรียน เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ ฯลฯ มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเกษตรกร แหล่งผลิต ขนาดพื้นที่ พืชที่ปลูก และชนิดผลผลิต ตลอดจนพัฒนาสื่อคู่มือชุดความรู้การทำการเกษตร ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เข้าใจได้ง่าย สอดคล้อง กับบริบทชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การสร้างงานอาชีพได้ นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการสนับสนุนห้องปฏิบัติการชุมชนที่ชุมชนเป็นเจ้าของ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับยกระดับมาตรฐานเกษตร เช่น ชุดทดลองสารเคมีตกค้าง ชุดตรวจคุณภาพดิน น้ำ ฯลฯ

4.4 เสริมสร้างความรอบรู้เรื่องสุขภาพ และโภชนาการอาหาร โดยเฉพาะกลุ่มผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้กำหนดนโยบายของท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานสาธารณสุขหรือหน่วยส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นเจ้าภาพร่วมกับท้องถิ่นรับผิดชอบการตรวจสุขภาพ วิเคราะห์การปนเปื้อนของสารเคมีในร่างกาย ป้องกันความเสี่ยงและความไม่ปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ อันเป็นภารกิจบริการด้านสุขภาพ จำเป็นเช่นเดียวกับการสร้างความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อ

4.5 ส่งเสริมการพัฒนากำลังคนและเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีโรงเรียนและสถานศึกษาในพื้นที่เป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชน ให้มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ได้แก่

4.5.1 พัฒนาสื่อ คู่มือ ชุดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ อาหาร การเกษตร ที่ได้จากการพัฒนาแหล่งผลิตพืชอาหารในโรงเรียน ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงง่ายเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และเป็นแนวทางการสร้างงานอาชีพของชุมชน

4.5.2 ผลักดันให้สถานศึกษามีการปรับโครงสร้างหลักสูตร ออกแบบหลักสูตรรายวิชาให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบท ทิศทางพัฒนาท้องถิ่น เสริมสร้างทักษะผู้เรียน ทั้งทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและทำงานเป็นทีม ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และการค้นคว้าทดลองฝึกปฏิบัติและนำไปใช้ประโยชน์ได้

4.5.3 ขยายผลกิจกรรมที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคของชุมชนและครอบครัว ทั้งเกษตรกร ผู้ปกครอง นักเรียนในฐานะที่เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคในห่วงโซ่อาหารในพื้นที่นาร่อง เป็นผู้ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่แตกต่างจากเดิมจนมีภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพ พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ภาพที่ 9. ตัวอย่างผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรบ่อแก้ว

ภาพที่ 10. กิจกรรมสาธิตการผลิตอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจากผักผลไม้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นผลจากการพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกรและการพัฒนาแหล่งผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและใช้ต้นทุนต่ำ เชื่อมโยงมิติสุขภาพอาหารและการเกษตร ทำให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนสามารถนำกระบวนการผลิตไปปรับใช้ได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน นับว่าชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงทางอาหาร เพิ่มผลผลิตพืชอาหารที่มีความปลอดภัย ทำให้ทุกคนเข้าถึงแหล่งอาหารได้โดยง่าย สอดคล้องกับงานของนิคม ศรีเงินและคณะ (2561) ที่ยืนยันว่าการพัฒนาผลผลิตเกษตรสู่เมนูอาหารกลางวันโรงเรียน ต้องเริ่มต้นที่การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาระบบการผลิตและบริโภคอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและครัวเรือน ตลอดจนฟื้นฟูรักษาแหล่งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างแหล่งผลิตอาหารให้ทุกคนเข้าถึงได้ สามารถใช้เป็นพื้นที่สร้างความรู้พัฒนาการผลิตและบริโภคผลผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพร้อมกับสร้างความตระหนักเรื่องสุขภาพ

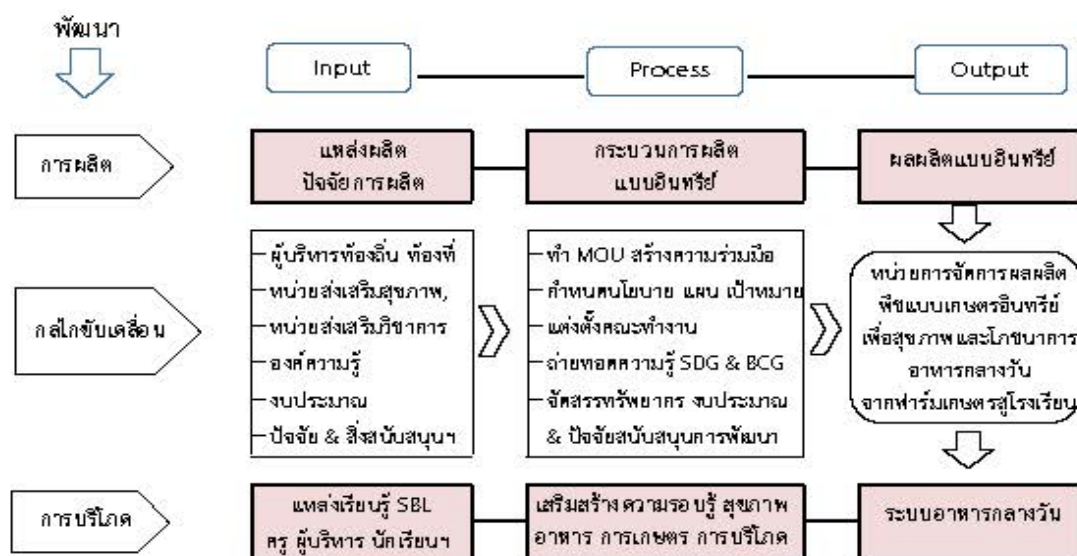
2. การเรียนรู้โดยมีโรงเรียนเป็นฐาน (School based learning) นอกจากจะทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ของชุมชนแล้ว ยังเสริมสร้างความรอบรู้ ทักษะของครูให้สามารถออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรรายวิชาที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น โดยผสมผสานแนวคิด ทฤษฎี และวิธีปฏิบัติซึ่งผู้เรียนมาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภภาพิชญ์ มณีสาคร และคณะ (2564) ที่สรุปว่า ความรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) เป็นการเรียนรู้เชิงรุกที่ช่วยส่งเสริมความกระตือรือร้นด้านการคิด กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับผลงานของ สมณทา พรหมบุญ และ อรพรรณ พรสีมา (2549) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ที่มีโรงเรียนเป็นฐานเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation) รูปแบบหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้ร่วมบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติและนำกระบวนการความคิดใหม่และวิธีการใหม่ในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียนในทุกด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความรู้ ทักษะการคิด และลักษณะนิสัย สามารถประยุกต์ใช้ทำให้การเรียนรู้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม

3. การสร้างความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาแหล่งอาหารที่มั่นคงของชุมชน จำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ประกอบด้วยความร่วมมือภายในโรงเรียน ทั้งการแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบกิจกรรมการเรียนรู้ประสานความร่วมมือระหว่างงานภายใน การสื่อ คู่มือ ชุดความรู้ รายวิชาที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นของนักเรียน สอดคล้องกับงานของ พศิน บุญรอด (2559) ที่ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะการคิด โดยผ่านกิจกรรมเรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน ทั้งเพื่อเรียนรู้เชิงบูรณาการและนำผลผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสู่การบริโภคของนักเรียน สามารถขยายผลสู่ครัวเรือนทำให้มีแหล่งอาหารและมีผลผลิตครบทุกมือทั้งที่บ้านและโรงเรียน ช่วยบรรเทาภาระค่าอาหารกลางวันที่ไม่เพียงพอ บางช่วงเวลาได้ ส่วนความร่วมมือภายนอกโรงเรียน เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายใต้ MOU โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการกำหนดนโยบายการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานของอุษาวดี สุตะภักดิ์ (2561) ที่เสนอไว้ว่ามีความเป็นไปได้สูงที่โรงเรียนในภาคเหนือจะนำผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนมาใช้ในโครงการอาหารกลางวัน แต่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญ คือ มีนโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจนที่ส่งเสริมให้ใช้ผลผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ในเมนูอาหารกลางวันของนักเรียน ควรมีการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายและให้ตระหนักถึงคุณค่าอาหารมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร วีรวัฒน์ (2555) ได้ชี้ว่าปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาด้านโภชนาการอาหารกลางวันของโรงเรียนจะต้องมีการกำหนดนโยบายและการกิจที่ชัดเจนทุกระดับอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปี โดยแนวคิดการพัฒนาควรเกิดขึ้นจากครูและผู้รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการศึกษาทั้ง 3 วัตถุประสงค์ทำให้ได้ข้อค้นพบสำคัญที่อธิบายความเชื่อมโยงของการพัฒนาระบบและกลไกการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน กรณีการจัดการผลผลิตจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่อาหารกลางวันในโรงเรียนและนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาเชิงระบบทั้งด้านการผลิตและการบริโภคสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG-12) ได้ดังนี้

ภาพที่ 11. องค์ความรู้จากการพัฒนาระบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนของชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ที่ผ่านมาหน่วยงานท้องถิ่นยังไม่มี การเชื่อมโยงระบบผลิตและการบริโภคของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากกิจกรรมโครงการส่วนใหญ่มาจากนโยบายส่วนกลาง เป็นกิจกรรมเพื่อตอบโจทย์การทำงานของหน่วยงานที่มุ่งสู่การพัฒนาประเทศมากกว่า ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง เพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง ผลักดันนโยบายท้องถิ่นจัดการตนเองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีทิศทางและชัดเจน สามารถช่วยเหลือเกษตรกรสมาชิกชุมชนให้เข้าถึงโอกาสและได้รับการพัฒนาทุกด้านจำเป็นต้องวางระบบและกลไกขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมมีเป้าหมายลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเกษตรกรรายย่อยเป็นอันดับแรก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

2.1 ทิศทางการพัฒนาผลผลิตเกษตรและอาหารที่เป็นมิตรต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ได้สะท้อนความต้องการของตลาดและผู้บริโภคทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น แต่หากพิจารณาศักยภาพการผลิตและจำนวนเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่กลับมีแนวโน้มลดลง

ดังนั้น การรวมกลุ่มจัดการผลผลิตจึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและอาชีพเกษตรกรให้มีความสำคัญต่อระบบข้อมูลเกษตรกร ผลผลิต สถานที่ผลิต/จำหน่าย ทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ให้โอกาสพัฒนาความรู้ด้านเทคนิคและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมส่งเสริมให้ชุมชนมีห้องปฏิบัติการในตรวจวิเคราะห์คุณภาพมาตรฐาน ปัจจัยการผลิตได้เองภายใต้ระบบรับรองมาตรฐานที่ผู้บริโภคเชื่อมั่นและศรัทธา

2.2 การสร้างความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น (Community Engagement) เป็นหัวใจสำคัญของการผลิตเชิงพื้นที่โดยเฉพาะประเด็นส่งเสริมการผลิตพืชจากฟาร์มเกษตรอินทรีย์สู่ระบบอาหารกลางวันของโรงเรียนที่ต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากหน่วยงานหลายภาคส่วน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ โรงเรียนบ้านบ่อแก้วใช้เป็นแนวทางพัฒนาแหล่งอาหารของชุมชนให้สำเร็จได้ในระยะยาว เป็นการบ่มเพาะพฤติกรรมของนักเรียน ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับรายวิชาและการใช้ประโยชน์ของชุมชนอย่างเหมาะสมพร้อมขับเคลื่อนนำภูมิความรู้ส่งเสริมการทำเกษตรทางเลือกที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติมากขึ้น นอกจากสร้างความมั่นคงทางอาหารพัฒนาการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนแล้ว ยังจะสร้างงานสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นในระยะยาว สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs (เป้าหมายที่ 2,4,10,12)

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้โจทย์ปัญหาในพื้นที่เป็นฐาน มีการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ก่อให้เกิดผลการพัฒนาเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จิราพร ชิดดี, ฐิติกร โตโพธิ์ไทย, ชมพูนุท ไทยจินดา, ดารินทร์ อารีย์โชคชัย, วลัยพร พัทธณมถ, และ ทักษพล ธรรมรังสี. (2558). การทบทวนสถานการณ์ระบบป้องกันควบคุมโรคและปัจจัยที่คุกคามสุขภาพตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2552. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

- นันทพร วีรวัฒน์. (2555). รูปแบบการบริหารจัดการอาหารและโภชนาการในโรงเรียนอย่างครบวงจร ตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: ด้านการพัฒนาอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิคม สีเงิน, สุวารี ศรีปุณณะ, และ อนัญญา โพธิ์ประดิษฐ์. (2561). ผลการใช้รูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนด้วยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ชุมชนริมน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาลอยลงกรรมในพระบรมราชูปถัมภ์, 1(3), 75-83.
- พศิน บุญรอด. (2559). การบริหารโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามวัฒนธรรมการบริโภคของท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเชียงใหม่ อําเภอแม่ฮาด จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- วันทาศิริ สิงห์สถิต. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ศุภาพิชญ์ มณีสาคร, โพน โบร์แมนน์, วรณวดี ฅนัค, และ ปิยอร วจนะทินภัทร. (2564). ผลของการจัดการเรียนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานต่อความรู้ทักษะการอ่านและเขียน และทัศนคติต่อการเรียนของนักศึกษาพยาบาล. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 15(1), 35-46.
- สมณฑา พรหมบุญ และ อรพรรณ พรสีมา. (2540). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. วารสารครุศาสตร์, (กรกฎาคม-ตุลาคม 2540). 28-29.
- อุดมสิน อุตสาหกรรม. (2553). รูปแบบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1: กรณีศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.
- โอสธ เดชกัลยา. (2551). การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.

- อเนก จอมมูล. (2549). การปฏิบัติของเกษตรกรในการใช้สารเคมีเกษตร สำหรับการผลิต
สตอเบอรี่ใน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อุษาวดี สุตะภักดิ์. (2561). ความเป็นไปได้ของมาตรการนำพืชเกษตรอินทรีย์เข้าสู่การจัดการ
อาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ (รายงานวิจัย). เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยพายัพ.
- สำนักงานการทะเบียน อำเภอสะเมิง. (2563). สถิติประชากร. สืบค้นจาก
<https://stat.bora.dopa.go.th/>

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา
นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี *

Participation in the conservation of natural resources and
the mangrove forest environment of the new generation:
A case study of Ban Pak Kadae School students,
Kanchanadit District, Surat Thani Province

วัฒนา แดงประเทศ¹, ธรรณิษฐ์ เสนานิมิตร², สติพิพร ชูลีธรรม³,
อนิรุต หนูปลอด⁴, และ ชุมพล อังคนานนท์⁵
Wattana Daengprathet¹, Thoranin senanimitr², Sittiporn Chuleetham³,
Anirut Nuplord⁴ and Chumphon Angkananon⁵
สาขาวิชาการเมืองการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร^{1,4,5}
คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม²
โรงเรียนเทพมิตรศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี³
Politics and Local Governance, Maejo University at Chumphon^{1,4,5}
Faculty of Social Sciences and Local Development
Pibulsongkram Rajabhat University²
Thepmitsuksa School, Suratthani Province³
Corresponding author, Email: wattana.daengprathet.mju@gmail.com

* ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2565

Received: June 9, 2022; Revised: June 27, 2022; Accepted: June 29, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด เรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล และด้านการตัดสินใจ ตามลำดับ

2) ผลเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน พบว่า ปัจจัยด้านเพศของกลุ่มตัวอย่างส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.47$, $sig=0.015$) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.33$, $sig=0.022$) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-3.18$, $sig=0.02$) ปัจจัยด้านอายุของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.69$, $sig=0.026$) และปัจจัยด้านระดับชั้นการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.70$, $sig=0.025$) ในขณะที่ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.76$, $sig=0.046$)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การอนุรักษ์ป่าชายเลน; เด็กรุ่นใหม่

Abstract

This research aimed to study the participation in conservation of natural resources and the mangrove forest environment of a new generation: A case study of students of Ban Pak Kadae School, Kanchanadit District, Surat Thani Province; and to compare individual factors affecting participation in conservation of natural resources and the mangrove forest environment. Data were collected by asking 95 samples using questionnaire questions. The statistics used to analyze the data.

The results showed that:

1) Participation in the conservation of natural resources and the mangrove environment of the new generation was averaged in the lowest level. The mean scores sorted from highest to lowest average: operations, receiving benefits, evaluation aspect, and decision making, respectively.

2) Comparative results of personal factors affecting participation in conservation natural resources and mangrove forest environment found that the gender factor resulted in participation in decision making was statistically different at 0.05 ($t=-2.47$, $\text{sig} = 0.015$). Participation in the operation was statistically different at 0.05 ($t=-2.33$, $\text{sig} = 0.022$). Participation in the assessment was statistically different at 0.05 ($t=-3.18$, $\text{sig} = 0.02$). The age factor affecting participation in the benefit was statistically significant difference at 0.05 ($F=2.69$, $\text{sig} = 0.026$). Education level factors affecting participation in receiving benefits was statistically significant difference at 0.05 ($F=2.70$, $\text{sig} = 0.025$). The family income factors affecting participation in the assessment was statistically significant difference at 0.05 ($F=2.76$, $\text{sig} = 0.046$).

Keywords: participation; mangrove forest conservation; new generation

1. บทนำ

ประเทศไทยมีความยาวชายฝั่งทะเลทั้งประเทศ 2,667 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัด ตั้งแต่ฝั่งอ่าวไทยจากจังหวัดตราดในภาคตะวันออกตลอดแนวชายฝั่ง ถึงภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดนราธิวาส มีความยาว 1,653 กิโลเมตร และทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนอง จนถึงจังหวัดสตูลชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีความยาว 1,014 กิโลเมตร (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552) โดยตลอดความยาวของชายฝั่งมีทรัพยากรป่าชายเลนขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นกระจายตามภูมิประเทศต่าง ๆ เช่น อ่าว ปากแม่น้ำ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันมีในแถบพื้นที่จังหวัดพังงามีจำนวนพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด (สมศักดิ์ พิริโยธธา, 2552) ป่าชายเลนมีความสำคัญต่อวงจรชีวิตสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์มาช้านาน ที่สำคัญได้แก่ เป็นพื้นที่วางไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อนของสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ นอกจากป่าชายเลนจะเป็นแหล่งให้กำเนิดอาหารแล้ว พืชพรรณหลาย ๆ ชนิดยังมีความสำคัญในการดำรงชีพ เช่น การนำไม้โกงกางมาแปรรูปเป็นถ่านในการหุงต้ม ลูกและดอกลำพู ลำแพนใช้เป็นอาหาร ตลอดจนยางต้นตาตุ่ม ใบของต้นเหียงอกปลาหมอ และพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้วป่าชายเลนยังเป็นปราการธรรมชาติในการป้องกันคลื่นลมที่จะมีผลต่อพื้นที่ชายฝั่ง และความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้อย่างดีตลอดมา (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550)

ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลมีการอนุญาตให้สัมปทานเอกชนเข้าไปทำไม้ในป่าชายเลนเพื่อผลิตถ่านไม้อย่างเดียว ในขณะนั้นประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลนที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์มากถึง 2.3 ล้านไร่ สภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการสัมปทานป่าชายเลนของประเทศไทยจึงยังไม่เห็นชัดเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ต่อมาภายหลังปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้มีการปรับปรุงแผนการจัดการป่าชายเลนในเรื่องเกี่ยวกับระยะเวลาการให้สัมปทานเป็นช่วงเวลา 15 ปี และกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิในการรับสัมปทานให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2509 และหลังจากนั้นการให้สัมปทาน ทำไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนได้ดำเนินการเรื่อยมาจนสิ้นสุดสัมปทานแปลงสุดท้าย ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2539 ได้มีการยกเลิกการให้สัมปทานทำไม้ในเขตป่าชายเลนทั้งหมดในปี พ.ศ. 2546 อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพื้นที่ป่าชายเลนได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ มาโดยตลอดทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงมาก จากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การเพาะเลี้ยง

สัตว์น้ำ การบุกรุกเพื่อทำนาเกลือ การทำนาเกลือ การขยายตัวของเขตเมือง การท่องเที่ยวและการอุตสาหกรรม จนปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนเหลือเพียงประมาณ 1.5 ล้านไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552) จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนของประชากรหรือชุมชนชายฝั่งทะเลในช่วงเวลา 50 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยต้องสูญเสียทรัพยากรป่าชายเลนไปเกือบ 1 ล้านไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550) ในปัจจุบันสภาพดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณชีวิตสัตว์น้ำ สภาพของพื้นที่ชายฝั่งทะเล และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนหรือติดกับป่าชายเลนประมาณ 1,000 หมู่บ้าน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556) ที่ยังมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยป่าชายเลนตามวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่มีอยู่ ทั้งด้านการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย การทำประมงชายฝั่ง ตลอดจนการใช้ผลผลิตจากป่าเพื่อใช้สอยในครัวเรือนอย่างมาก

ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ ทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งวางไข่อนุบาลตัวอ่อน และแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ นานาชนิด อีกทั้งช่วยป้องกันชายฝั่ง และรักษาสมดุลในระบบนิเวศ (ณัฐวดี นกเกตุ, ข้อดีเฝ้าฯ พรชัย, สมพงศ์ บันติวิวัฒน์กุล, และจักรพงษ์ อดทน, 2551) จากความสำคัญและคุณประโยชน์ดังกล่าวที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประชากรและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม มาช้านานในอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแหล่งหนึ่งอีกด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550) พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผืนป่าชายเลนได้มีการเปลี่ยนแปลงและลดลงอันสืบเนื่องมาจากสาเหตุ อาทิ จากการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเพื่อการใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำนาเกลือ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การสร้างถนนหนทาง การสร้างที่อยู่อาศัย ทำเหมืองแร่ การทำประมง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลมาจากภัยธรรมชาติที่สำคัญ คือ คลื่นและกระแสน้ำที่มีผลต่อการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการลดลงของป่าชายเลน (กองประสานการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2534) อย่างไรก็ตามจากปัญหาที่เกิดขึ้นในข้างต้นก็ส่งผลให้เกิดการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้เกิดการมองเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ของป้าชายเลนที่มีความสำคัญต่อมนุษย์และสังคม ด้วยการมองเห็นสภาพความเป็นจริงและเกิดการวิเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวเชื่อมร้อยการวางแผนร่วมกันอนุรักษ์ให้คงความยั่งยืนสืบไป จนเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาในการทำหน้าที่ในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป้าชายเลนเพื่อให้มีความยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้าระวังดูแลรักษาไม่ให้มีการบุกรุกทำลายป้าชายเลน และปลูกป้าชายเลนทดแทนพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมโดยมีการเฝ้าระวังในทุกพื้นที่และมีกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป้าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่งอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2552)

ด้วยการอนุรักษ์และตระหนักรู้ตระหนักคิดเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเด็กรุ่นใหม่ หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป้าชายเลน ดังที่กล่าวมาในข้างต้น นับเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หากได้มีการผลักดันให้เกิดการร่วมรับรู้เข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมดำเนินกิจกรรมในการแก้ปัญหาไปด้วยกัน ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนร่วมประเมินและพัฒนากิจกรรมที่จะอำนวยความสะดวกชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งจะส่งผลทำให้การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรป้าชายเลนที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของผู้คนในสังคมไทยเกิดขึ้นได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในทุกพื้นที่ชุมชน สังคมไทยเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชายเลนในพื้นที่ชุมชน สังคมของประเทศชาติ โดยโรงเรียนบ้านปากกะแตะ เป็นสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีวิสัยทัศน์และมุ่งหวังให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป้าชายเลน โดยจัดกิจกรรมผ่านโครงการตามยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน (โรงเรียนบ้านปากกะแตะ, 2562, น.42) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับเด็กรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์ป้าชายเลน

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป้าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเด็กรุ่นใหม่นับเป็นส่วนหนึ่งและเป็นการสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมประเทศชาติรวมถึงการมีบทบาทที่สำคัญต่อการรับช่วงและดูแลปกป้องชุมชนสังคมของเขาต่อจากผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น

การมีส่วนร่วมในส่วนต่าง ๆ หรือการวางแผนปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของเขาเองต่อจากผู้ใหญ่ โดยคณะผู้วิจัยหวังว่าข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่มีความสนใจในงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในมิติการมีส่วนร่วมของเด็กรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนกับการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของชุมชนบ้านเกิดของเขาเอง และรังสรรค์การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในมิติของเด็กหรือคนรุ่นใหม่ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในพื้นที่และสังคมนั้น ๆ อีกทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของเด็กรุ่นใหม่หรือคนรุ่นใหม่ คือ นักเรียนให้มากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในมิติการมีส่วนร่วมของเด็กรุ่นใหม่ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้มีความยั่งยืนคู่กับชุมชนสังคมสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2563 จำนวนทั้งสิ้น 95 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 95 คน โดย

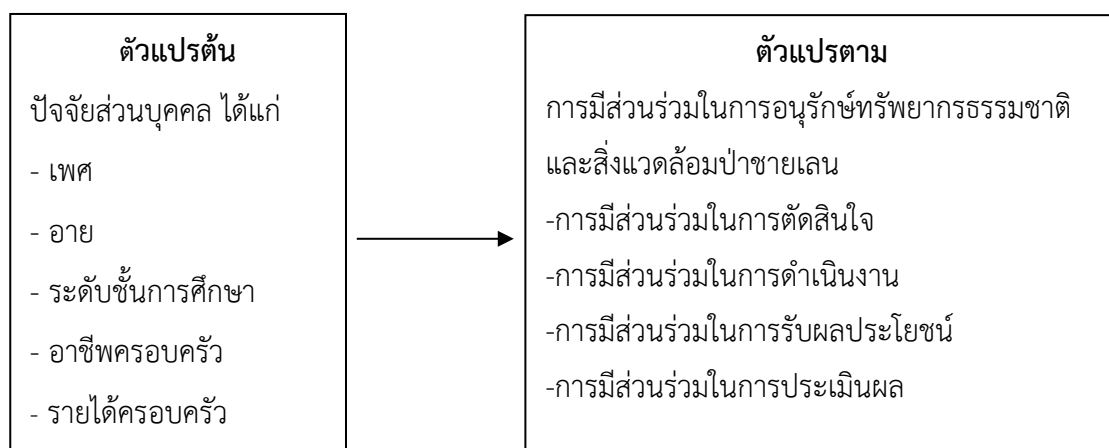

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด เนื่องจากประชากรวิจัยมีขนาดเล็กและมีการเลือกพื้นที่การศึกษาที่เจาะจง

1.2 ขอบเขตตัวแปร โดยตัวแปรที่ศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา อาชีพครอบครัว รายได้ครอบครัว

1.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กกลุ่มใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาจากแนวคิดของ Cohen, & Uphoff (1977) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ครั้งนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

1.3 ขอบเขตเวลา โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ในปีการศึกษา 2563

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ คือ หนังสือวิชาการ วารสาร ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 95 คน (จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด)

2.2.1 คณะผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ ด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaires) พร้อมทั้งนำเครื่องมือไปตรวจสอบค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบหาความเชื่อมั่นจากการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนวัดพ่วง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.85 จึงเป็นที่ยอมรับว่าเครื่องมือคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.2 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามซึ่งมีความสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนของโรงเรียนบ้านปากกะแตะ จาก 6 ระดับชั้นการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 95 ชุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลด้วยสถิติค่าร้อยละ (Percentage) และการแจกแจงความถี่ (Frequency)

3.2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division)

3.3 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) เพื่อทดสอบสมมุติฐาน การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ค่าสถิติ T-test และ F-test

4. สรุปผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรายละเอียดผลการศึกษาจำแนกออกเป็นสองส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลด้วยสถิติค่าร้อยละ (Percentage) และการแจกแจงความถี่ (Frequency) ได้ดังนี้ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ

แบบสอบถาม จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 95 คน (ในจำนวนนักเรียนทั้งหมด) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 8 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 ส่วนใหญ่ครอบครัวประกอบอาชีพการประมง จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 โดยรายได้ของครอบครัวต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.08$, S.D. = 0.54) โดยจำแนกออกเป็นรายการดังนี้ การตัดสินใจวางแผนกำหนดทรัพยากรหรือวัสดุที่ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.22$, S.D. = 0.85) การตัดสินใจกำหนดนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นในด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.04$, S.D. = 0.85) การตัดสินใจในการกำหนดหรือเลือกผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมต่างๆในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 0.97$, S.D. = 0.77) การตัดสินใจวางแผนกำหนดโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.15$, S.D. = 0.74) และการตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์หรือการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.02$, S.D. = 0.77) ตามลำดับ

สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงานโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.30$, S.D. = 0.58) โดยจำแนกออกเป็นรายการดังนี้ มีการดำเนินกิจกรรมหรือเข้าร่วมการบำรุงรักษาป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.64$, S.D. = 0.98) มีการดำเนินกิจกรรมดูแลรักษาป่าชายเลนด้วยวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.35$, S.D. = 0.98) มีการดำเนินกิจกรรมหรือเข้าร่วมประชาสัมพันธ์เรื่องป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.33$, S.D. = 0.80) มีการดำเนินกิจกรรมหรือเข้าร่วมการปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูปะบบนิเวศป่าชายเลน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 0.98$, S.D. = 0.922) และมีการดำเนินกิจกรรมหรือเข้าร่วมการจัดทำพื้นที่สวนป่าชายเลนหรือสวดส่องดูแลไม่ให้ป่าชายเลนถูกทำลาย อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.23$, S.D. = 0.84) ตามลำดับ

ทางด้านการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.24$, S.D. = 0.62) โดยจำแนกออกเป็นรายการดังนี้ ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเป็น

สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและพักผ่อนหย่อนใจ อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.17$, S.D. = 1.04) ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับการศึกษาธรรมชาติ เช่น การศึกษาพันธุ์ไม้ พืชสมุนไพรและสิ่งมีชีวิตของระบบนิเวศชายฝั่ง อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.22$, S.D. = 1.01) ตามลำดับ ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นแหล่งสร้างรายได้ของตนเองและครอบครัวในการประกอบอาชีพ อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.18$, S.D. = 0.98) ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเป็นป้อมปราการทางธรรมชาติในการป้องกันคลื่นลมและการกัดเซาะของชายฝั่ง อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.24$, S.D. = 0.76) และมีการใช้ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหาร อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.41$, S.D. = 0.89)

และการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.19$, S.D. = 0.60) โดยจำแนกออกเป็นรายการดังนี้ การประเมินผลในการสำรวจป่าชายเลนหรือ สอดส่องดูแลป่าชายเลนว่ามีการถูกทำลาย อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.13$, S.D. = 0.86) การประเมินผลติดตามการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.32$, S.D. = 0.90) การประเมินผลงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.00$, S.D. = 0.86) การประเมินผลด้านปัญหาอุปสรรคและความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานป่าชายเลนและเสนอแนวทางการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.07$, S.D. = 0.86) และการประเมินผลการติดตามดูแลการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลน อยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.45$, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่กรณีศึกษานักเรียน โรงเรียนบ้านปากกะตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) เพื่อทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าสถิติ T-test และ F-test พบว่า มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการวิเคราะห์ T-test พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ในด้านการมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.47$, $sig = 0.015$) เช่นเดียวกันกับด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.33$, $sig = 0.022$) และในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพศชายกับเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-3.18$, $sig = 0.02$) แต่เมื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ กลับพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.32$, $sig = 0.17$) ในส่วนของผลการวิเคราะห์ F-test พบว่า ปัจจัยด้านอายุของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของเด็กรุ่นใหม่ในด้านการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.69$, $sig = 0.026$) และปัจจัยด้านระดับชั้นการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.70$, $sig = 0.025$) ในขณะที่ปัจจัยด้านรายได้ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.76$, $sig = 0.046$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสี่ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการศึกษาวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาพรวมยังอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภา จันทร์ตรี, และ พงศธร จันทร์ตรี (2561) ที่ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนบางชั้นในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และแตกต่างกับงานวิจัยของ อภิชาติ ศรีหนูสุด (2557) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนรุ่มเสมแล ตำบลรุ่มเสมแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมที่ตื้นเขินจะต้องผลักดันและ

ส่งเสริมให้เด็กรุ่นใหม่หรือนักเรียนได้มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมในทุกมิติโดยหน่วยงานสถานศึกษา คอยส่งเสริมหรือผลักดันให้เด็กรุ่นใหม่หรือนักเรียน ได้ริเริ่มจากความคิด การลงมือทำ และการดำเนินงาน วางแผน สู่กระบวนการทำงานด้วยตัวเองในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยการส่งเสริมปลูกฝังการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนให้เด็กรุ่นใหม่มีบทบาทในส่วนต่าง ๆ ทั้งหมด อาทิ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน ในกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนในทุกกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เด็กรุ่นใหม่พึงได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมถึงข้อดีและข้อเสียและประโยชน์จากการที่ได้รับจากการอนุรักษ์ป่าชายเลน และประการสุดท้ายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กรุ่นใหม่หรือนักเรียนให้เขาได้มีบทบาทในการประเมินผลกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อนึ่งควรให้เขาดำเนินกิจกรรมในทุกมิติและทุกระดับขั้นตอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน ให้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชากร เด็กรุ่นใหม่ หรือนักเรียน” อันเป็นการส่งเสริมและนำมาซึ่งความตระหนักรู้ ตระหนักคิด บนความเข้าใจอันถ่องแท้จากการได้ลงมือทำบนพื้นฐานของการเป็นผู้นำในมิติของเด็กรุ่นใหม่และเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนต่อจากคนรุ่นเกาสืบไป

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กรุ่นใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ค้นพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.47$, $sig = 0.015$) เช่นเดียวกันกับด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-2.33$, $sig = 0.022$) และในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพศชายกับเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=-3.18$, $sig = 0.02$) นอกจากนี้ปัจจัยด้านอายุของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.69$, $sig = 0.026$) และปัจจัยด้านระดับชั้นการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.70$, $sig = 0.025$) ในขณะที่ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการ

ประเมินผลมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.76$, $sig = 0.046$) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานหลักและยอมรับสมมติฐานรองที่ระบุว่าปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ชูประสูติ, และ สุชาติ เชิงทอง (2558) ที่ระบุว่าปัจจัยด้านเพศส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติ สุขสอาด, และ รัชดา ศรีศักดิ์บางเตย (2558) ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน คือปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ แต่ข้อค้นพบการวิจัยนี้แตกต่างในประเด็นปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา ระยะเวลา ในการตั้งถิ่นฐาน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพรอง รายได้ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชายเลน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ธเนศ เกษศิลป์, และ ชนันนา รอดสุทธิ (2561) ที่สะท้อนปัจจัยทางด้านครอบครัวนั้น ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ชี้ชัดว่าปัจจัยด้านเพศของเด็กกลุ่มใหม่ยังคงสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ส่วนใหญ่เพศชายให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าวมากกว่า เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ในการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลนต้องใช้พลังทางกายภาพ เช่น การปลูกป่าชายเลน การเก็บขยะบริเวณป่าชายเลน เป็นต้น ประกอบสังคมแบบปิตาธิปไตยยังคงหล่อหลอมให้เพศชายมีภาวะผู้นำและต้องแข็งแรง ในขณะที่เพศหญิงต้องแสดงออกถึงความเรียบร้อยและทำกิจกรรมที่ลดความเสี่ยงต่ออาการบาดเจ็บจากการใช้พลังงาน นอกจากนี้การมีอายุที่มากกว่าของเด็กกลุ่มใหม่ รวมถึงการมีระดับขั้นการศึกษาที่มากกว่า ย่อมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า หรือผู้ที่มีระดับการศึกษาที่น้อยกว่า อันเนื่องมาจากภูมิความรู้หรือประสบการณ์ที่สั่งสมมาหรือการผ่านการทำกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่ดีกว่าของช่วงอายุที่มากกว่าและการมีระดับการศึกษาที่ดีกว่าส่งผลต่อการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้เป็นอย่างดี และอีกประการหนึ่งปัจจัยทางด้านครอบครัว ในส่วนรายได้ของครอบครัวส่งผลให้การมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ครอบครัวที่ดีกว่าย่อมส่งผลอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ด้วยสภาวะจากความคล่องตัวของการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้ดีกว่าครอบครัวที่มีรายได้ได้น้อยกว่าทั้งนี้เกิดจากความพร้อมของครอบครัวในเรื่องรายได้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กกลุ่มใหม่หรือนักเรียนนั้น หนึ่งควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ใหญ่ องค์กรหรือสถานศึกษาเป็นสำคัญโดยการให้คำแนะนำและส่งเสริมสนับสนุนแต่เพียงเท่านั้น ส่วนการลงมือทำปฏิบัติการในส่วนต่าง ๆ นั้น ในทุกขั้นตอน อาทิ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน, การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควรมุ่งเน้นให้เด็กกลุ่มใหม่หรือนักเรียนนั้นเป็นผู้ปฏิบัติและเป็นผู้ลงมือเองในทุกขั้นตอนเป็นสำคัญ อันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและรวมถึงเป็นการปลูกฝังความตระหนักคิดและความตระหนักรู้ สู่พื้นฐานการสร้างเด็กกลุ่มใหม่กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนต่อจากคนรุ่นเก่าต่อไปในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของเด็กกลุ่มใหม่ กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนบ้านปากกะแตะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งสี่ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ยังคงอยู่ในระดับน้อยที่สุดจากการพิจารณาค่าเฉลี่ยทางสถิติ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของเด็กกลุ่มใหม่ ดังนี้

1. องค์กรหรือสถานศึกษาควรจัดหลักสูตรหรือการจัดแสดงองค์ความรู้และกิจกรรมที่ทำให้เด็กกลุ่มใหม่หรือนักเรียนนั้นตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยให้เด็กกลุ่มใหม่ นักเรียน และผู้ปกครอง รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรหรือการจัดแสดงองค์ความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่การให้เด็กกลุ่มใหม่หรือนักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการวางแผนการอนุรักษ์ป่าชายเลน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์สร้างภูมิความรู้ด้านประโยชน์และคุณค่าของป่าชายเลนที่เขาจะได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ

ประเมินผลโครงการกิจกรรมที่จัดทำให้เขาได้รับรู้และตระหนักถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เขาลงมือทำในทุกขั้นตอนอันเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง อนึ่ง หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาเพียงแต่คอยให้การแนะนำหรือส่งเสริมเท่านั้น

2. ควรมีการบูรณาการการมีส่วนร่วมโดยใช้เครือข่ายภาครัฐ ชุมชน และภาคประชาสังคมในการส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยมุ่งเน้นกระตุ้นให้เด็ก เยาวชน หรือนักเรียน ในทุกภาคส่วนเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ เพื่อให้เด็ก เยาวชน นั้นได้เกิดความตระหนักในความเป็นเจ้าของป่าชายเลน ที่จะนำไปสู่การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนโดยเด็กรุ่นใหม่ เยาวชน และนักเรียน ในการรับช่วงต่อจากคนรุ่นเก่าต่อไปในอนาคตในการสืบสานการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้มีความยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2550).

คู่มือความรู้เรื่องป่าชายเลน: เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสทรงพระชนพรรษา 72 พรรษา. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ตำรวจ.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2552).

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและการกระจายของป่าชายเลน. สืบค้นจาก

<http://www.dmcr.go.th/marinecenter/mangrove-lesson2.php>

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2556).

พื้นที่ป่าชายเลนในอดีต. สืบค้นจาก

http://marinegiscenter.dmcr.go.th/km/mangroves_doc08/

กองประสานการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2534). รายงานสถานภาพทรัพยากรชายฝั่งทะเล

จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

ณัฐวดี นกเกตุ, ช่อดีเยาะ พรชัย, สมพงศ์ บันติวิวัฒน์กุล, และ จักรพงษ์ อดทน. (2551).

สัตว์ทะเลหน้าดินในแหล่งหญ้าทะเลบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, เอกสาร
วิชาการฉบับที่ 15/2551. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทย
ตอนกลาง.

ธเนศ เกษศิลป์, และ นันนา รอดสุทธิ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้คลอง
สาธารณะ:กรณีศึกษา โรงเรียนที่ปังกวิทยาพัฒนา (ทวิวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระ
พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 10(3), 283-296.

นภา จันทร์ตรี, และ พงศธร จันทร์ตรี. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และ
ฟื้นฟูป่าชายเลน เพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ กรณีศึกษาชุมชนบางชั้น.
วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 3(12), 201-207.

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2550). การวางแผนการจัดการอ่าวบ้านดอนและเกาะนอกชายฝั่ง:
การวิเคราะห์และวินิจฉัยระบบชายฝั่ง, รายงานฉบับสมบูรณ์, โครงการการจัดการ
ทรัพยากรชายฝั่ง. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

ศิริพร ชูประสูตร, และ สุชาติ เชิงทอง. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษา:เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาพระแทว จังหวัดภูเก็ต. ใน การประชุม
หาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6. (น. 420-434). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2552). เลียบอ่าวบ้านดอนชมคนชายเลรักษาเล. สืบค้นจาก
[http://www.codi.or.th/nature/index.php?option=com_content
&view=article](http://www.codi.or.th/nature/index.php?option=com_content&view=article)

สมศักดิ์ พิริโยธา. (บรรณาธิการ). (2552). แผนแม่บทการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนประเทศ
ไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.

สันติ สุขสอาด, และ รัชดา ศรีศักดิ์บางเตย. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ป่าชายเลน ของชุมชนตำบลเขาถ่าน อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสาร
วนศาสตร์, 34(1), 101-111.

อภิชาติ ศรีหนูสุด. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนรูสะมิแล
ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี (การค้นคว้าอิสระ). มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ยะลา.

โรงเรียนบ้านปากกะแตะ. (2562). รายงานผลการดำเนินงาน ตามแผนปฏิบัติการประจำปี
การศึกษา 2561. สุราษฎร์ธานี: โรงเรียนบ้านปากกะแตะ.

Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. (1977). *Rural Development Participation :
Concept and Measures for Project Design, Implementation and
Evaluation*. New York: Rural Development Committee Center for
International Studies, Cornell University.

การเสริมแรงผู้นำสตรีในการพัฒนาสังคมชุมชน
ของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Reinforcement of Women Leaders for Social and
Community Development in Sansai District,
Chiang Mai Province

ธรรมพร ตันตรา
Thammaporn Tantra
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
E-mail: thammaporn@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการเสริมแรงให้ผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้แทนผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นท้องที่ ผู้แทนผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้แทนผู้นำสตรีปราชญ์ชุมชน ผู้แทนผู้นำสตรีภาคส่วนราชการและเอกชน ผู้แทนภาคประชาชน และผู้แทนภาควิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 72 คน

ผลการวิจัยพบว่า การเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำสตรีเป็นท้องถิ่นท้องที่ กลุ่มองค์กรชุมชน และส่วนราชการ เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย ส่วนผู้นำสตรีที่เป็นปราชญ์ชุมชนได้จากความเคารพศรัทธาของคนในชุมชน ผู้นำสตรีในยุคปัจจุบันมีโอกาสดำเนินงานเพื่อสังคมชุมชนเพิ่มมากขึ้น

* ได้รับความเห็นชอบ: 17 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 เมษายน 2565

กว่าในอดีตและด้วยผลของการได้รับโอกาสในการทำงานจึงให้ผู้นำสตรีบางคนบางกลุ่มสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ สามารถบริหารจัดการและพัฒนาสังคมชุมชนในท้องถิ่นในเขตรับผิดชอบได้ดี ก่อให้เกิดการยอมรับของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมจึงนำมาสู่การให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมโครงการด้านพัฒนาสังคมชุมชน

ผลการวิจัยยังพบอีกว่า การรับรู้ ความเข้าใจและการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเสริมแรงทางบวก เช่น การยกย่องชมเชย การให้โอกาสในการทำงานรวมถึงการยอมรับความคิดเห็น การให้ค่าตอบแทนพิเศษ การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น และการมีโอกาในการทำงานเต็มศักยภาพ รวมถึงการเสริมแรงในทางลบคือ การตำหนิติเตียน และการลงโทษตามระเบียบกฎหมาย ของประชาชน ของสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนตลอดจนสมาชิกภายในหน่วยงานหรือองค์กรบางส่วน ยังมีค่อนข้างน้อยการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมาที่เกี่ยวกับการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีอย่างจริงจังและต่อเนื่องยังไม่ปรากฏอย่างเด่นชัด

คำสำคัญ: การเสริมแรง; ผู้นำสตรี; การพัฒนาสังคมชุมชน

Abstract

The research objectives were 1) to investigate the roles and duties of women leaders in Sansai District, Chiang Mai Province, 2) to examine the reinforcement of women leaders in San Sai District, Chiang Mai to create motivation for working in community social development. This research was qualitative. The research instruments were semi-structured interview forms and small group discussions. Key informants consisted of representatives of local women leaders, representatives of women leaders of community organizations, representatives of the community philosopher's leader, representatives of women leaders in government and private sectors, representatives of people, and representatives of the academic department with a total of 72.

The result showed that: the entry into the position of local women's leaders in community organizations and government according to the law. On the

other hand, the women leaders who were community sages, derived from respect for the faith of people in the community. Nowadays, women leaders had more opportunities to work for the community than in the past, and as a result of being given job opportunities, some women leaders could work to their fullest potential, manage and development of local community communities in responsible areas well, causing an acceptance of the people and various sectors in society, thus leading to cooperation in the implementation of community social development projects.

The finding also found that the perception, understanding, and emphasis on positive reinforcement, such as praise, providing job opportunities, accepting opinions, special compensation, promotion to a higher position, having the opportunity to work at full potential Moreover, negative reinforcement were reproach and sanctions by the rules and regulations of the people and community organization members as well as members of some agencies or organizations. However, there were still relatively few activities in the past involving the serious and ongoing empowerment of women leaders.

Keywords: reinforcement; women leaders; social and community development

1. บทนำ

การตีความและการให้ความหมายต่อการเป็นผู้หญิงหรือสตรีในยุคก่อนแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมที่มีฐานคิดที่สำคัญว่าผู้หญิงหรือสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีอารมณ์ความรู้สึกที่อ่อนไหวต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้ง่าย มีระบบวิธีคิดที่ไม่มีระบบ ผู้หญิงไม่สามารถรับผิดชอบงานที่มีความซับซ้อนได้เท่าเทียมเพศชาย ผู้หญิงหรือสตรีในยุคก่อนแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยมจึงถูกจำกัดขอบเขตของการทำงานให้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบแต่เพียงงานภายในครอบครัวเท่านั้นโอกาสที่จะทำงานหรือมีบทบาทหน้าที่ในวงสังคมจึงค่อนข้างมีน้อย ต่อมาในยุคสตรีนิยม (Feminism) เป็นยุคที่มีการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมของความเป็นหญิงและชายของนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวที่มีการรวมตัวแสดงออกทางด้านการเมือง

การปกครองและมีการรวมกลุ่มของผู้นำสตรีที่มีการเรียกร้องให้สังคมปฏิบัติต่อผู้หญิงหรือสตรีที่เท่าเทียมกับผู้ชาย (จิรารัตน์ ล่องจำ, 2546)

สำหรับประเทศไทย สังคมไทยในอดีตทัศนคติต่อการเป็นผู้หญิงหรือสตรีภายใต้แนวคิดมุมมองการรับรู้ที่ค่อนข้างคับแคบและไม่มีความลึกซึ้งที่มากเพียงพอ โดยมีความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงหรือสตรีอยู่หลายประการเช่น ผู้หญิงมีความอ่อนไหวต่อเรื่องราวต่าง ๆ ได้ง่าย ไม่มีความหนักแน่นมั่นคงทั้งทางด้านอารมณ์และระบบวิธีการคิด ผู้หญิงมีสภาพร่างกายบอบบางอ่อนแอไม่สามารถทำงานได้เท่าเทียมผู้ชาย ผู้หญิงหรือสตรีไม่สามารถทำงานที่มีความซับซ้อนได้เพราะว่าไม่มีความอดทนมากเพียงพอ ผู้หญิงหรือสตรีไม่มีความสามารถในการเป็นผู้นำเหมาะที่จะเป็นผู้ตามมากกว่า (พิรญาณ์ บุญญสถิต และ พัทสิริ ชมภูคำ, 2553) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสังคมไทยมีกรอบทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ที่ว่าผู้ชายเปรียบเป็นช้างเท้าหน้าต้องเป็นผู้นำ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวและต้องเป็นตัวแทนของครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมโครงการของสังคมชุมชน (รุ่งทิพา เชื้อนแก้ว, 2559)

สถานการณ์ต่อมาเมื่อกระแสความเป็นประชาธิปไตยบนโลกใบนี้ได้แผ่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ กลายเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้เกิดการตื่นตัวปรับตัวทางด้านสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์บนฐานของความมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นำมาสู่ภาวะความเท่าเทียมของชายและหญิง (พรเพชร วิจิตชลชัย, 2561) ในเรื่องของ การดำเนินชีวิตบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนาวัฒนธรรม สังคมไทยการให้ความสำคัญต่อบทบาทสตรีในเชิงประจักษ์กระทำโดยมีการกำหนดสาระของควมมีสิทธิเสรีภาพความเป็นชายหญิงไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกือบทุกฉบับ แต่มีความเด่นชัดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. 2540 และ พ.ศ.2550 โดยการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในทุกระดับ ภายใต้การก่อเกิดที่มาของคำว่าสิทธิสตรี (พยุ่ง รสใจ, 2554)

อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันพบว่าผู้นำสตรีด้านการพัฒนาสังคมชุมชนที่หลากหลายทั้งผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำสตรีปราชญ์ชุมชน และผู้นำสตรีทางราชการและเอกชน จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการทำบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาสังคมชุมชนของผู้นำสตรีในทุกภาคส่วนที่กล่าวมา มีทั้งผู้นำสตรีที่ประสบผลสำเร็จในเชิงการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนและสังคมโดยรวม แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้นำสตรีบางคนบางกลุ่มที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงานตามบทบาท

หน้าที่ในเชิงการพัฒนาสังคมชุมชน อันเนื่องมาจากมีปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยฉุดรั้งหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้นำสตรีในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพราะมีหลายภาคส่วนยังมีการรับรู้เข้าใจและให้ความสำคัญต่อการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีค่อนข้างน้อยจนส่งผลต่อการขาดแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานของผู้นำสตรีบางคนบางกลุ่ม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการทาบเทาหน้าทีของผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในการพัฒนาสังคมชุมชน
2. เพื่อศึกษาลักษณะการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นท้องที่ กลุ่มผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มผู้นำปราชญ์ชุมชนและผู้นำภาคราชการและภาคเอกชนเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้แทนผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นท้องที่ ผู้แทนผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้แทนผู้นำสตรีปราชญ์ชุมชน ผู้แทนผู้นำสตรีภาคราชการและภาคเอกชน ผู้แทนภาควิชาการและผู้แทนภาคประชาชนโดยรวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 72 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทาบเทาหน้าทีคือ 1) การเข้าสู่ตำแหน่ง 2) โอกาสในการทำงานด้านสังคมชุมชน 3) ความร่วมมือในการทำงาน 4) การยอมรับในการทำงาน 5) การทำงานเต็มศักยภาพ 6) แรงจูงใจในการทำงาน และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีคือ 1) การยกย่องชมเชย 2) การให้โอกาสในการทำงาน การยอมรับความคิด 3) การได้รับคำตอบแทนพิเศษ 4) การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น 5) การมีโอกาสพัฒนาศักยภาพตนเอง 6) การดำหนิติเตียนจากสังคม และ 7) การลงโทษตาม

ระเบียนกฎหมาย และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเติมเต็มข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลในเชิงเอกสารทางวิชาการในลักษณะการเปิดเวทีให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญและผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้นำ รวมถึงการพัฒนาสังคมชุมชน ตลอดจนผู้ที่ทำงานด้านการพัฒนาร่วมให้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้าน ในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและทั่วถึงครบทุกคน วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อนำไปสู่การเติมเต็มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานตามบทบาทหน้าที่และลักษณะการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนให้กับผู้นำสตรี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่ครบถ้วนสมบูรณ์น่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยนำเอาข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมาทั้งที่เป็นข้อมูลรูปแบบitudinalที่ได้จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ เอกสารทางราชการ แนวคิดทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลในรูปแบบปฐมภูมิที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มย่อยมาจัดระบบ ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำการประมวลผลปรับปรุงเนื้อหา สรุปข้อค้นพบเป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพในลักษณะการบรรยายความ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การทำบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีด้านการพัฒนาสังคมชุมชนในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) วิธีการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำสตรี 2) โอกาสในการทำงานเกี่ยวกับสังคมชุมชน 3) ความร่วมมือในการทำงาน 4) การยอมรับในการทำงาน 5) การทำงานเต็มศักยภาพของผู้นำสตรี และ 6) แรงจูงใจในการทำงาน พบว่า

ผู้นำสตรีในอำเภอสนทรายจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วย ผู้นำสตรีด้านท้องถิ่น ผู้นำสตรีด้านท้องที่ ผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำสตรีปราชญ์ชุมชนและผู้นำสตรีภาคส่วนราชการและเอกชน การเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำสตรีของผู้นำท้องถิ่นและท้องที่นั้นมีลักษณะที่เหมือนกันคือ เกิดจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตหมู่บ้านหรือตำบลตามระเบียบกฎหมายที่รัฐได้กำหนดขึ้นภายใต้ การสร้างและสะสมคุณงามความดีในด้านต่าง ๆ ในเชิงรูปธรรมของผู้นำสตรีที่ได้คิดสร้างทำให้กับสังคมชุมชนอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การนิยมชมชอบและการเกิดการยอมรับ

ของประชาชน และตัดสินใจเลือกเข้ามาเป็นผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นและด้านท้องที่เพื่อเข้ามาทำบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมชุมชนและการสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชนส่วนใหญ่เข้าสู่ตำแหน่งได้ด้วยการคัดเลือกของสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นผู้นำก็มักจะเป็นผู้ร่วมก่อตั้งและมีบทบาทภายในกลุ่มและมีความพร้อมทั้งในเรื่องส่วนตัวและฐานะทางครอบครัว สามารถทุ่มเททำงานเสียสละเพื่อกลุ่มองค์กรชุมชนนั้น ๆ ได้

ส่วนผู้นำสตรีที่เป็นปราชญ์ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับตำแหน่งโดยไม่เป็นทางการ ไม่มีการรับรองจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ แต่ได้รับตำแหน่งโดยความเชื่อมั่นเคารพศรัทธาในคุณงามความดี ความรู้ความสามารถ ทักษะประสบการณ์และการทำคุณงามความดีในการสร้างคุณค่าและประโยชน์ให้กับสังคมชุมชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยประชาชนและสมาชิกในสังคมมอบตำแหน่งผู้นำให้ในลักษณะการยกย่องเชิดชู สำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำสตรีในภาคส่วนราชการเป็นไปตามหลักการ กฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมายของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กร ประกอบกับการสร้างผลงานคุณงามความดีให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น รวมถึงการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนให้ประชาชนและสังคมยอมรับในขณะที่ผู้นำสตรีในภาคเอกชนส่วนใหญ่จะเข้าสู่ตำแหน่งด้วยความรู้ความสามารถและการประสบผลสำเร็จในเชิงธุรกิจ

การมีโอกาสในการทำงานเพื่อสังคมชุมชนของผู้นำสตรีในยุคปัจจุบันพบว่าผู้หญิงหรือสตรีมีโอกาสเข้ามาทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนมากกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งการได้รับโอกาสจากครอบครัวและโอกาสจากประชาชนจากกลุ่มหน่วยงานองค์กร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสังคมไทยมีการรับรู้และตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น ประกอบกับปัจจุบันผู้หญิงหรือสตรีก็ได้แสดงศักยภาพด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีในทุกบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีผลงานในเชิงประจักษ์ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนในสังคมต่างก็ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมโครงการเชิงการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นเพราะประชาชนรวมถึงสมาชิกในวงสังคมต่างก็ยอมรับในการเป็นผู้นำสตรีและผลงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนของผู้นำสตรีในลักษณะทำได้ทำดีเป็นประโยชน์ส่งผลต่อการก่อแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับผู้นำสตรีในทุกภาคส่วน จึงทุ่มเททำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้นำสตรีและสังคมชุมชนในภาพรวม จึงทำให้ภาพของการพัฒนาในเชิงพื้นที่ของผู้นำสตรีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน

2. ลักษณะการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชน ประกอบด้วย 1) การยกย่องชมเชย 2) การให้โอกาสในการทำงานและการยอมรับความคิดเห็น 3) การให้ค่าตอบแทนพิเศษ 4) การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น 5) การมีโอกาสด้านการพัฒนาศักยภาพ 6) การดำเนินคดีและ 7) การลงโทษตามระเบียบกฎหมาย พบว่า

การรับรู้และการให้ความสำคัญต่อเทคนิควิธีการเสริมแรงของประชาชนในสังคมชุมชนและของสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนรวมถึงสมาชิกของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ มีค่อนข้างน้อยตลอดจนแบบแผนต่าง ๆ เกี่ยวกับการเสริมแรงที่เป็นระบบและมีรูปธรรมความต่อเนื่องยังไม่มีปรากฏ การเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับคนทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่จะปรากฏในรูปแบบของการทำงานร่วมกับกิจกรรมโครงการอื่น ๆ และวันสำคัญต่าง ๆ ในลักษณะการมอบรางวัลและใบประกาศเกียรติคุณให้กับผู้ที่ทำงานดีมีคุณประโยชน์ต่อสังคมชุมชน สำหรับลักษณะการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็คือ การเสริมแรงในลักษณะการยกย่องชมเชยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยที่การยกย่องชมเชยแบบไม่เป็นทางการส่วนมากจะเกิดกับผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชนและผู้นำปราชญ์ชุมชนที่เกิดจากผลงานการทำงานทำคุณงามความดีปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ประชาชนพึงพอใจ คนในสังคมพึงพอใจผู้นำสตรีก็จะได้รับการยอมรับและถูกยกย่องชมเชยจากคนในวงสังคมอย่างกว้างขวาง ส่วนการยกย่องชมเชยแบบเป็นทางการส่วนมากจะเกิดขึ้นกับผู้นำสตรีที่อยู่ในภาคส่วนราชการและเอกชนในลักษณะของการได้รับคัดเลือกให้เป็นบุคคลดีเด่นแต่ละด้านภายในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ ซึ่งการได้รับการยกย่องชมเชยนั้นบางครั้งต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกจากการทำคุณงามความดี การมีผลงานร่วมกับการมีกฎกติกาหรือระเบียบแบบแผนของแต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กรซึ่งจะแตกต่างจากผู้นำสตรีในภาคเอกชนที่มักจะมีกิจกรรมโครงการในการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานที่มากกว่าผู้นำภาคชุมชนและภาคราชการ

ในขณะเดียวกันการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีในทุกภาคส่วนในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในลักษณะการให้โอกาสในการทำงานทางด้านการพัฒนาสังคมชุมชน รวมถึงการยอมรับในความคิดเห็นของผู้นำสตรีในการทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ด้วยการให้ความร่วมมือทั้งการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในลักษณะการร่วมคิดร่วมทำซึ่งถือว่าเป็นการเสริมแรงทางบวกภายในจิตใจของผู้นำสตรีให้เกิดกำลังใจและมีแรงขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม

ชุมชนเพิ่มขึ้น ส่วนการได้รับค่าตอบแทนพิเศษ เช่น การได้รับสิทธิในการเข้ารับการอบรมสัมมนา การได้รับสิทธิในการเดินทางไปศึกษาดูงานรวมถึงการได้รับสิทธิในการได้รับทุนการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของผู้นำสตรีก็ถือได้ว่าเป็นการเสริมแรงในทางบวกให้กับผู้นำสตรีในทุกภาคส่วน ประกอบกับการเผยแพร่ผู้นำสตรีในลักษณะของการได้ตำแหน่งที่สูงขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในภาคส่วนของผู้นำสตรีในระบบราชการและเอกชนบางส่วน แต่ในส่วนของผู้บริหารในส่วนท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำสตรีกลุ่มองค์กรชุมชนและผู้นำสตรีที่เป็นปราชญ์ชุมชน การเสริมแรงในลักษณะการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นค่อนข้างมีน้อยจะมีก็ในลักษณะของการเลื่อนตำแหน่งตามความก้าวหน้าเช่น จากผู้ใหญ่บ้านเป็นกำนัน จากสมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้บริหาร จากประธานกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นประธานเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นการเสริมแรงในทางบวกให้กับผู้นำสตรีได้ดีในระดับหนึ่งภายใต้ความคาดหวังต่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเสริมแรงทางด้านการมีโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้นำสตรีเพราะโดยตำแหน่งหน้าที่ของการเป็นผู้นำย่อมทำให้ผู้หญิงหรือผู้นำสตรีมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากกว่าคนอื่นทั้งการพัฒนางานและความรู้ทางด้านวิชาการและการปฏิบัติในเชิงบริหารจัดการ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม การพัฒนาระบบวิธีคิดที่เป็นระบบ การเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงตลอดจนการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ และพฤติกรรมการแสดงออกทางด้านต่าง ๆ ผลของการมีโอกาสในการพัฒนาตนเองของผู้นำสตรีที่ได้จากการมีตำแหน่งผู้นำเป็นลักษณะของการเสริมแรงทางบวกเพื่อสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานของผู้นำสตรีได้เป็นอย่างดีเป็นทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม

สำหรับการเสริมแรงในทางลบที่มีลักษณะของการตำหนิตืดเย็น และการลงโทษตามระเบียบกฎหมาย ในกรณีที่ผู้นำสตรีมีความประพฤติดและการวางตัวในฐานะผู้นำที่ไม่เหมาะสมการทำงานตามบทบาทหน้าที่ไม่สมบูรณ์รวมถึงการที่ผู้นำสตรีบางคนบางกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ผิดระเบียบกฎหมายอย่างร้ายแรง สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับสังคมชุมชน และประเทศชาติ การเสริมแรงในทางลบในลักษณะตำหนิตืดเย็นและการลงโทษตามระเบียบกฎหมายย่อมเกิดขึ้นเพราะเป็นการป้องปรามป้องกันการกระทำความผิดของผู้นำสตรีไม่ให้เกิดขึ้นหรือเกิดซ้ำ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเสริมแรงทั้งในทางบวกและทางลบให้กับผู้นำสตรีมีความสำคัญต่อการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีและมีผลต่อการพัฒนาสังคมชุมชนเป็นอย่างยิ่งและเป็นสิ่งที่ประชาชน ผู้นำสตรีและสมาชิกทุกวงสังคมควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อการเสริมแรง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายสามารถนำมาอภิปรายผลได้ว่า ภายใต้การได้มาซึ่งตำแหน่งผู้นำสตรีที่แตกต่างกันในลักษณะของการเลือกตั้ง การคัดเลือก การยกย่องเชิดชูและการแต่งตั้งตามระเบียบกฎหมายของผู้นำในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วยผู้นำสตรีภาคส่วนท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำสตรีภาคส่วนของกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำสตรีที่เป็นปราชญ์ชุมชนและผู้นำสตรีภาคส่วนราชการและภาคเอกชน สิ่งสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของการเป็นผู้นำสตรีในทุกภาคส่วนคือ การเป็นบุคคลสาธารณะ จิตสาธารณะ เสียสละ มีอุดมการณ์ทำงานเพื่อประชาชนสังคมชุมชนมาอย่างต่อเนื่องมองเห็นเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับผลวิจัยของ ธนพัฒน์ จงมีสุข (2556) และ สุพรรณ มาตรโพธิ์ (2549) เป็นผู้ที่ประชาชนรู้จักมักคุ้นและมีภาพลักษณ์ที่ดีงาม มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานที่มีความหลากหลาย เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำเพราะการเข้ามาเป็นผู้นำสตรีด้านการพัฒนาสังคมชุมชน จะต้องทำงานตามบทบาทหน้าที่ภายใต้ความคาดหวังของประชาชนและสมาชิกของสังคมในการบรรลุเป้าหมายด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในการดำรงวิถีชีวิตให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ กมลชนก สัจจาวัฒนา และ ฉัตรวรัญ อดดสิงห์ (2559) ผู้นำต้องมีคุณธรรมและภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งจากผลของการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่หลายคนในหลายภาคส่วนสามารถทำงานตามบทบาทด้านการพัฒนาสังคมชุมชนได้เป็นอย่างดีทำให้ประชาชนพึงพอใจ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้นำสตรีมีศักยภาพในการทำงาน มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำสตรีในการสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ Plato (1973, อ้างใน สรัญญา เอกธรรมสิทธิ์, 2549) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำคือบุคคลที่สามารถใช้สิทธิในการกระทำการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง โดยการใช้มาซึ่งอำนาจในบทบาทของผู้นำมาจากสถานภาพด้านครอบครัว ชั่ววรรณะ และความมีสติปัญญา ผู้นำคือบุคคลที่สามารถจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ผู้นำคือผู้ที่ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเองสามารถช่วยคลี่คลายสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้และเป็นผู้ที่สามารถนำพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้ (Raymond, 1972) ในขณะที่ Franklin (1999, อ้างใน สรัญญา

เอกธรรมสิทธิ, 2549) ได้กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของผู้นำคือ การกำหนดทิศทางตามความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน การกำหนดทิศทางด้วยภารกิจและค่านิยม การกำหนดวิสัยทัศน์กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นผู้นำสตรีในทุกภาคส่วนในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จึงต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง กล้าคิด กล้านำ กล้าทำ กล้าตัดสินใจในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนและสมาชิกในสังคมเป็นผู้นำที่สามารถเป็นผู้ตามได้ในบางสถานการณ์

อย่างไรก็ตามการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้ในทุกมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงด้านสาธารณสุขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถ ทักษะประสบการณ์ของผู้นำสตรีรวมถึงศักยภาพด้านต่าง ๆ ของผู้นำสตรี ประชาชน สมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชน บุคลากรภายใต้หน่วยงานหรือองค์กร ตลอดจนภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมชุมชนท้องถิ่นในเชิงรูปธรรมและควมมีการเสริมแรงในทางบวกให้กับผู้นำสตรีอย่างจริงจังจึงสมควรโดยสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับผู้นำสตรี ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย มีชาติ (2544) และ Robbin (2003) ที่กล่าวว่าการเสริมแรงช่วยก่อให้เกิดพลัง ความพยายามและการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมแรงในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเสริมแรงที่ประกอบด้วยการให้การยกย่องชมเชยผู้นำสตรีที่ทำคุณงามความดีทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน การให้โอกาสในการทำงานเชิงการพัฒนาและการยอมรับความคิดเห็นของผู้นำสตรี การให้ค่าตอบแทนพิเศษตามความเหมาะสมที่ผู้นำสตรีพึงมีพึงได้ การได้เลื่อนตำแหน่งงานที่สูงขึ้นหรือการได้ตำแหน่งที่สูงขึ้นของผู้นำสตรีในทุกภาคส่วน การมีโอกาสดำเนินการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้นำเองล้วนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องค้นหาคำตอบเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีเพราะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตัวผู้นำและการพัฒนาสังคมชุมชนโดยตรงอีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ภายในหน่วยงานหรือองค์กรโดยมีเป้าหมายในเชิงการพัฒนาในภาพรวม สอดคล้องกับแนวคิดของ Michael (2009) และนักวิชาการไทย นิติพล ภูตะโชติ (2557) เพราะผลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมแรงอาจถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่และเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงาน

องค์การและชุมชนในภาพรวมได้อย่างแท้จริงถ้านำผลการวิจัยไปใช้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์และบริบท งานวิจัยฉบับนี้ได้ผลการวิจัยทางด้านการทำบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่น่าสนใจและการได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับลักษณะการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความงดงามทางด้านการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมชุมชนและประเทศชาติ ซึ่งข้อค้นพบเกี่ยวกับการเสริมแรงในมิติต่าง ๆ ของการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเสริมแรงที่กล่าวถึงการที่บุคคลได้รับสิ่งเร้าต่าง ๆ แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างซ้ำ ๆ หรือไม่ก็นำไปสู่การหยุดพฤติกรรมนั้น ๆ ของบุคคล โดยการเสริมแรงมีอยู่ 4 รูปแบบคือ การเสริมแรงทางบวก การเสริมแรงทางลบ การเสริมแรงในลักษณะหยุดยั้งพฤติกรรมและการเสริมแรงด้วยการลงโทษ โดยที่การกำหนดการเสริมแรงมีอยู่ 2 รูปแบบคือ การเสริมแรงแบบต่อเนื่องและการเสริมแรงบางส่วน (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ฉันทนันท์ ทองบุญตา (2562) และ จันทรเพ็ญ ชัยพรสุไพศาล (2556) ที่พบว่าการเสริมแรงทางลบสามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานได้

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ 1) แบบของผู้นำสตรีด้านท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำสตรีที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำสตรีที่เป็นปราชญ์ชุมชนและแบบของผู้นำที่เป็นภาคส่วนของราชการ ภาคเอกชนที่มีความเหมือนและความต่างกัน 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพและนำไปสู่ความสำเร็จเชิงการพัฒนา 3) คุณลักษณะของผู้นำสตรีที่พึงประสงค์ของประชาชนและสังคม 4) การรับรู้คุณค่าความสำคัญของการเสริมแรงให้กับผู้นำสตรี 5) องค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเสริมแรงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำงานด้านการพัฒนาสังคมชุมชน 6) องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมแรงทางบวกและการเสริมแรงทางลบเพื่อให้เกิดการกระทำหรือการสร้างพฤติกรรมที่ดีของผู้นำและการเสริมแรงเพื่อหยุดยั้งการกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้นำสตรี

ความแตกต่างจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็คือ การให้ความสนใจและมุ่งศึกษาทางด้านการเสริมแรงโดยตรง การสืบค้นหาข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบของการวิจัยผ่านตัวแปรต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการเสริมแรงทั้งหมดไม่ใช่ตัวแปรเสริมหรือเป็นตัวแปรประกอบจึงทำให้ผลการวิจัยมีความคมชัดลึกในส่วนของการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในงานของผู้นำสตรีโดยตรงและเป็นผลต่อการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้นำสตรีโดยตรงโดยที่ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จได้อย่างแท้จริงและนอกจากผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำสตรีรวมถึงสังคมชุมชนในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยตรงแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ รวมถึงการนำไปสู่การพัฒนาสังคมชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนหน่วยงานหรือองค์กรผ่านกระบวนการเสริมแรงเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานทั้งในระดับบริหารจัดการและระดับปฏิบัติการ มีพลังบวกในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพมีประสิทธิภาพประสิทธิผลสร้างชุมชนกลุ่มองค์กร หน่วยงานหรือองค์กรแห่งการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับชุมชน หน่วยงานหรือองค์กร สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1. แสดงการได้มาซึ่งองค์ความรู้ด้านการเสริมแรงและการก่อเกิดประโยชน์

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบาย และจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคน โดยการสร้างแบบแผนและกระบวนการเสริมแรงที่ชัดเจนนำสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม รวมถึงมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมแรงให้กับผู้นำสตรีอย่างจริงจังตลอดจนการจัดสรรงบประมาณที่มากเพียงพอต่อการพัฒนาบทบาท และกลุ่มสตรี
2. ข้อเสนอเชิงการบริหารจัดการ กลุ่มสตรีในทุกกระดับควรมีการรวมตัวกันสร้างภาคี เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในการขับเคลื่อนและพัฒนาบทบาท สตรี พัฒนาสังคมชุมชนและประเทศชาติบ้านเมืองในภาพรวม
3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติทุกภาคส่วนงานควรมีการดำเนินโครงการอบรมสัมมนา เชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำสตรีที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้นำและ การมีภาวะผู้นำเทคนิคเครื่องมือทางการบริหารจัดการของผู้นำสตรี และการบริหารการพัฒนา รวมถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมแรงจิตใจในการทำงาน และการเสริมแรงบวก
4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางหรือ รูปแบบ การเสริมแรงทางบวกให้กับผู้นำในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานและให้ ทุกภาคส่วนของสังคมรับรู้ ตระหนักเห็นความสำคัญของการเสริมแรง

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก สัจจาวัฒนา, และ ฉัตรวรัญ อวดสิงห์. (2559). บทบาทของผู้นำสตรีที่ประสบ ความสำเร็จในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2559 (น.919-926). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย รังสิต.
- จันทร์เพ็ญ ชัยพรสุไพศาล. (2556). ปัจจัยเสริมแรงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน ระดับปฏิบัติการของบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- จิรารัตน์ ล่องจำ. (2546). การรับรู้สิทธิและบทบาทด้านการเมืองการปกครองของสตรี ตำบลกำแพงเขา อำเภอมืองนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช.
- ธนพัฒน์ จงมีสุข. (2556). ศึกษาาระดับการยอมรับบทบาทผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 5(2), 60-74.
- ธัญนันท์ ทองบุญตา. (2562). เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้วยการเสริมแรงทางลบ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 5(3), 14-27.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2557). พฤติกรรมองค์กร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พยุ่ง รสใจ. (2554). บทบาทผู้นำสตรีในทางการเมืองการปกครอง: ศึกษากรณีตำบลหนองมะคาโม่ง อำเภอด่านช้างจังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. 2561. วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2561. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- พิรญาณ์ บุญญสกลิต, และ พัสสิริ ชมภูคำ. (2553). ทศนคติของผู้ได้บังคับบัญชาต่อผู้บังคับบัญชาที่เป็นสตรี. วารสารจุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 32(126), 85-105.
- รุ่งทิพา เชื้อนแก้ว. (2559). สตรีกับการบริหารจัดการด้านการเมืองการปกครอง กรณีศึกษา: ในเขตพื้นที่อำเภอมือง จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- วันชัย มีชาติ. (2544). พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรัญญา เอกธรรมสิทธิ. (2549). การวิเคราะห์บทบาทชายหญิงในหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน พ.ศ.2544 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุพรรณ มาตรโพธิ์. (2549). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2549). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่แนวคิดทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Michael, A. (2009). *Armstrong's handbook of human resource management practice* (11th ed.). London: Kogan Page.

Raymond, J. B. (1972). *Fundamental of Leadership Readings*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing.

Robbin, P. (2003). *Organizational behavior: Concepts controversies and application* (10th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

**แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา :
รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับ
งานวัดพัฒนาสังคมไทย ***

**Policy Guidelines of the State Patronage and Protection
of Buddhism : Forms and Processes of Sangha Education
Management of Temple Works for the
Thai Society Development**

พระครูศรีปริยัติวิสุทธิ

PhrakruSripariyatwisut

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: kowinda@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนารองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ศึกษากระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย และวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ได้แก่ (1) การจัดการศึกษาให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน จัดการเรียน

* ได้รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 8 กันยายน 2565

การสอน ซึ่งเน้นการปฏิบัติกรรฐาน (2) การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีหลักสูตรและการวัดผล ประเมินผล ภายใต้ควบคุมการกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม 2) กระบวนการจัดการศึกษาคณะ สงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ตามกระบวนการไตรสิกขา ได้แก่ (1) ศีล ความประพฤติ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความกตัญญู การตรงต่อเวลา การมีระเบียบวินัย (2) จิตใจ ความ ตั้งมั่น ตั้งใจ เอาใจใส่ มีใจจดจ่อ อย่างมีสมาธิ (3) ปัญญา การจัดการความรู้ การคิดวิเคราะห์ 3) วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ได้แก่ (1) การจัดการศึกษาในส่วนเบื้องต้น (2) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (3) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (4) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ (5) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีความก้าวหน้าและ สอดคล้องต่อความต้องการของสังคม

คำสำคัญ: นโยบายแห่งรัฐ; อุปถัมภ์; คัมภีร์พระพุทธรศาสนา; การศึกษาคณะสงฆ์; พัฒนาสังคมไทย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study principles of clientelist state and the protection of Buddhism for temple works in developing the Thai society, 2) to investigate the process of Sangha's educational management for temple works in developing the Thai society, and 3) to analyze forms and process of Sangha's educational management for temple works in developing the Thai society. This study was a qualitative research. The sample comprised of 25 monks/ people. The research instruments were interview, and descriptive analysis.

The result showed that: 1) Principles of clientelist state and the protection of Buddhism for temple works in developing the Thai society consisted of: (1) The educational management for developing learners/ students and teaching and learning management in the emphasis of practicing meditation. (2) Curriculums, measurement and assessment in Sangha's educational management

under the authority of the Sangha Supreme Council of Thailand. 2) The process of Sangha's educational management for temple works in developing the Thai society based on Tri Sikka (The Three-Fold Training) comprised of: (1) Precept (Sila) - behaviors, responsibility, sacrifice, gratitude, punctuality, and discipline. (2) Mind - will, carefulness, and concentration. 3) Wisdom - knowledge management and critical thinking. 3) Analysis of forms and process of Sangha's educational management for temple works in developing the Thai society included: (1) Primary educational management (2) The Phrapariyattidhamma's educational management in the Dhamma division (3) The Phrapariyattidhamma's educational management in the Pali division (4) The Phrapariyattidhamma's educational management in the General Education division (5) Sangha's educational management in Higher education which developed the Sangha's education to be progressive and concordant with the society's needs.

Keywords: policy guidelines of the state; patronage; protection of buddhism; education management; Thai society development

1. บทนำ

วัดในประเทศไทยส่งต่อการพัฒนาวัดพัฒนาชุมชนสนับสนุนประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษา ก่อนการปฏิรูปการศึกษาสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ได้ทรงปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งสร้างความทันสมัยและธำรงความเป็นเอกราชของชาติ ส่วน ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2520 หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การปฏิรูปการศึกษาจึง เป็นการมุ่งสร้างการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมและในครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2542 มีการตราพระราชบัญญัติ การ ศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 เป็นการมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในกระแสโลกาภิวัตน์ ควบคู่ไปกับการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสำหรับในครั้ง นั้นนับว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2552 โดย มุ่งเน้น การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการ ศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคน ได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ

นอกระบบและตามอัธยาศัย อย่างมีคุณภาพ และเท่าเทียมกันในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา (อัญญรัตน์ นาเมือง, 2553)

คณะสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน อาศัยพระธรรมวินัย คือ พระพุทธบัญญัติเป็นหลักในการปกครองในอดีตก่อนมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การปกครองของคณะสงฆ์ไทยเป็นไปตามพระบรมราชโองการของกษัตริย์ และระบบ จารีตตามที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ข้อปฏิบัติต้องเป็นสิ่งที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ ได้พระราชทานพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 หรือเรียกให้สั้นว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เพื่อใช้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ เป็นครั้งแรก ถึงแม้คณะสงฆ์จะมีพระราชบัญญัติใช้ เพื่อการควบคุมดูแลและจัดรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์เอง แต่การปกครองยังต้องยึดหลักพระธรรมวินัย เป็นหลักการ และอนุวัติตามจารีตที่เคยปฏิบัติเป็นส่วนเสริม นอกจากนี้ยังพัฒนาปฏิรูปการศึกษา จัดการศึกษาพระไตรปิฎกและศาสตร์สมัยใหม่ช่วยให้วัดในประเทศไทยมีการพัฒนาทรัพยากรวัด สนับสนุนกระแสปฏิรูปหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้ใช้บริการ ผลผลิต จากการปฏิรูปการศึกษาของสถาบันการศึกษา มีการนำผลการวิจัยทางการศึกษาไปพัฒนาให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาภายในสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาของครูและผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย หากมองรากฐานของการจัดการศึกษาของประเทศไทย คณะสงฆ์ไทยมีบทบาทจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยในทุกมิติ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตศตวรรษที่ 21 การมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงาน ที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ซึ่งสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่อง การเมือง เศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยต้องสามารถ จัดการศึกษาให้เกิดการสนองตอบความต้องการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกยุคปัจจุบันอย่างมีความสุข (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2557) ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ได้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาพัฒนาวัด พัฒนาบุคลากร พัฒนาคณะสงฆ์รองรับการพัฒนาสังคมไทยบนพื้นฐานการสร้างองค์ความรู้ทั้งปัจเจกบุคคล และคณะบุคคล ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ปรับตัวรองรับสภาพความเป็นจริงที่ตนเองเผชิญอยู่อย่างเข้าใจและมีความสุข (ป.อ.ปยุตโต, 2540)

พระสงฆ์พัฒนาวัดและทรัพยากรรองรับ บางวัดมีห้องเรียนที่พร้อมทางไอทีและสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาจิต รองรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวโน้มความต้องการของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 วิธีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูผู้สอนมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับ การออกไปดำเนินชีวิต สำหรับศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) มีทักษะในการประกอบและอาชีพส่วนมากหลายสาขา อาชีพยังไม่มีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ภายในระยะเวลา 5 ปี มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา การเผชิญกับปัญหาในการประกอบอาชีพ การใช้ทักษะความรู้ประสบการณ์จากการเรียนโดยตรงและเรียนทางอ้อม ผู้เรียนต้องใช้ในการพัฒนาในด้านวัตถุและด้านจิตใจให้เกิดความสมดุล สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข (พระมหาวีรจิต ธีรวโร, 2562).

รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ประเภทแรกคือการศึกษาที่ปรับปรุงจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบทางโลก มีสองระดับคือ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ม.1 – ม.6) 2) การศึกษาระดับอุดมศึกษา สองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ฝ่ายมหานิกาย) และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ฝ่ายธรรมยุต) ประเภทที่สองคือการศึกษาเฉพาะด้านหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาล้วน ๆ ไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปปะปนแยกออกเป็น 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งได้รับการรับรองสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 มีสิทธิ์เท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยอื่นของรัฐสามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้ง บรรพชิต และฆราวาส

วัดในประเทศไทยจึงเป็นสถานที่จัดการศึกษาพัฒนาทรัพยากรของพระพุทธศาสนาทั้งพระสงฆ์ สามเณรและคฤหัสถ์ภายในวัด และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะประชาชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาวัดส่วนมากจะเป็นสถานที่แรกในชุมชนที่สร้างโอกาส (อมรรัตน์ ไชยตะมาตย์, 2562) เริ่มตั้งแต่ให้ที่พักให้อาหารให้โอกาสพัฒนาการศึกษา เปิดโอกาสให้บวชเรียน ส่วนวัดที่พัฒนาแล้วมีศักยภาพสูงมีการจัดตั้งโรงเรียนจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีประชาชนทั้งในและนอกชุมชนร่วมพัฒนาวัดให้สามารถจัดการศึกษาพัฒนาสังคมได้ นโยบายการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการการศึกษาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะการดำเนินนโยบายด้านการศึกษาเป็นส่วนช่วยคุ้มครองพระพุทธศาสนา

ให้กับนิสิต ทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์นั้น ถือว่าเป็นบทบาท สำคัญที่พระสงฆ์มีให้กับสังคมไทย ได้ดั่งนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา : รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย เพื่อกำหนดต้นแบบของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ นโยบายแผนการจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ผู้ใช้บัณฑิต กลุ่มผู้สอน จำนวน ๒๕ รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ศึกษากระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย

2.2 การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยคัดเลือกผู้มีความเชี่ยวชาญ รวมจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม

(Index of Item Objective Congruence, IOC) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งเป็นคำถามแบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากในประเทศ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต โดยที่ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถาม ในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการลงพื้นที่ และใช้แนวคิดทฤษฎี มาเป็นกรอบในการอธิบายข้อมูลจากแนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ระยะเวลา และสถานที่ เพื่อหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจากหลากหลายกลุ่มจากทีมนักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) และใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับแนวคิดทฤษฎีว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา : รูปแบบและกระบวนการ จัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ พบว่า

รูปแบบที่ 1 การจัดการศึกษาให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนจัดการเรียนการสอน ซึ่งเน้นการปฏิบัติกรณฐาน เป็นการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ตามอิสระของการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของวัดที่เน้นการปฏิบัติกรณฐาน จัดการเรียนการสอนอย่างอิสระตามลักษณะเฉพาะของผู้สอน การวัดผลและประเมินผลจากการเรียนการสอนมีลักษณะของการสอบอารมณ์ผู้เรียนควบคู่กับการให้คำแนะนำด้านการปฏิบัติมุ่งยกระดับจิตใจ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนสนองตอบความต้องการของสังคมไทยที่แสวงหาความสงบสุข หลีกหนีความวุ่นวายทางสังคม นำแนวทางการปฏิบัติกลับมาสู่การใช้ชีวิตประจำวัน ที่ปล่อยวางจากความทุกข์ยากของจิตใจ ผลจากการปฏิบัติกรณฐานและยกระดับจิตใจช่วยให้ผู้ปฏิบัติใช้ชีวิตในสังคมในลักษณะของการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันสนองต่อความต้องการของสังคมผู้สูงอายุและสังคมอุดมคติในอนาคต

รูปแบบที่ 2 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลภายใต้ควบคุมการกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ในการกำกับดูแล ได้แก่ การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี การศึกษาแผนกสามัญ และอุดมศึกษา การวัดและประเมินผล เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาของคฤหัสถ์ที่มีเกณฑ์การวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน คณะสงฆ์ได้นำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาปฏิบัติภายใต้การควบคุมดูแลของมหาเถรสมาคมและส่วนงานของคฤหัสถ์เพื่อกำกับดูแลการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มุ่งไปที่การพัฒนาสังคม การให้โอกาสแก่ประชาชนไทยที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและต้องการใช้การศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมไทยได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาคณะสงฆ์

2. กระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ พบว่า กระบวนการไตรสิกขา 1) ศีล ความประพฤติ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความกตัญญู การตรงต่อเวลา การมีระเบียบวินัย 2) จิตใจ ความตั้งมั่นตั้งใจ เอาใจใส่ มีใจจดจ่อ อย่างมีสมาธิ 3) ปัญญา การจัดการความรู้ การคิดวิเคราะห์ เป็นการฝึกปรือปัญญาให้เกิด ความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ในลักษณะคือ รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพ ความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ ความคิด ความ เข้าใจที่ถูกบิดเบือน หรือพรั่มว โดยกระบวนการศึกษาเริ่มต้นด้วย การสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อนซึ่งปัจจัย แห่งสัมมาทิฐินั้นมี 2 ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิขึ้นใน ตัวผู้เรียน มีการ จัดกระบวนการศึกษาตามหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล

ฝึกด้านความประพฤติ ปฏิบัติควบคุมกาย วาจา สมาธิฝึกด้านจิตใจ และปัญญาฝึกด้านความรู้ ความจริงใจความมี เหตุผล รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต และมีการวัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขาให้ ครบคลุมด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา

3. วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ได้แก่

3.1 การจัดการศึกษาในส่วนเบื้องต้น เป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่เป็นหน้าที่สำหรับพระอุปัชฌาย์อาจารย์ที่พึงให้การศึกษาเบื้องต้นแก่พระสงฆ์สามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งจะจัดให้มีการศึกษาในด้านพระธรรมวินัย มารยาท ข้อวัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยการจัดการศึกษานั้นไม่มี กระบวนการจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นทางการแต่เป็นการศึกษาอย่างเป็นไปตามอัธยาศัยโดยมุ่งเน้น ที่การดำเนินชีวิตประจำวันของพระสงฆ์โดยเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และอาจารย์จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในส่วนนี้

3.2 การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมอันอยู่ภายใต้การดูแลของกองงานแม่กองธรรมสนามหลวง มหาเถรสมาคม จัดการศึกษาโดยแบ่ง ออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) นักธรรมชั้นตรี 2) นักธรรมชั้นโท 3) นักธรรมชั้นเอก มีระยะเวลาในการศึกษา ชั้นละ 1 ปีโดยต้องสอบผ่านการประเมินผลการศึกษาเพียงปีละ 1 ครั้ง โดยจัดในวันและเวลาเดียวกัน ทั่วประเทศเกณฑ์การตัดสินสอบผ่านที่ร้อยละ 70 ของการสอบ เมื่อประกาศผลสอบผ่านแล้วผู้สอบผ่าน จะได้รับวุฒิปัตตราจากแม่กองธรรมสนามหลวง โดยมีวุฒิการศึกษาเทียบเท่ากับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)

3.3 การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองงานแม่กองบาลีสนามหลวง มหาเถรสมาคม จัดการศึกษาโดยแบ่งออก เป็น 3 ระดับ 8 ชั้นปีโดยในแต่ละชั้นมีระยะเวลาในการศึกษาชั้นละ 1 ปีสำหรับรูปแบบการเรียนการสอน การศึกษานี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสำนักเรียนในแต่ละวัด โดยแม่กองบาลีสนามหลวงจะกำหนดเพียงรายวิชา ที่เรียน เวลาการส่งรายชื่อเพื่อขอสอบวัดความรู้รายชื่อผู้ขอสอบวัดความรู้สถานที่สอบวัดความรู้และ ประกาศผลการสอบวัดความรู้เท่านั้น ส่วนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอนและอื่น ๆ นั้น จะเป็นหน้าที่ของสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะเป็น ผู้ดำเนินการตามอัธยาศัย

3.4 การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เป็นการศึกษาในระบบ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุ

สามเณร มีการจัดตั้งและจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบที่ชัดเจน มีรูปแบบการบริหารงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนแยกเป็นชั้นเรียนตามลำดับ และมีอาคารสถานที่ มีหลักสูตรระยะเวลา ของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.5 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี-ปริญญาเอก มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์โดยมุ่งใช้เพื่อเป็นสถานที่ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม จัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยบูรณาการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และสันติสุข มุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับชาติ และนานาชาติ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและมุ่งพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักนิติธรรม จริยธรรม ความสำนึกรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความคุ้มค่า รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษานครราชสีมา ที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษาการวัดและการประเมินผลซึ่งมีเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอนชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา : รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. **แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย** ประกอบด้วย 2 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 การจัดการศึกษาให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนจัดการเรียนการสอน เน้นการ ปฏิบัติกรรมฐาน เป็นการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ตามอิสระของการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของวัดที่เน้นการปฏิบัติกรรมฐาน จัดการเรียนการสอนอย่างอิสระตาม ลักษณะเฉพาะของผู้สอนการวัดผลและประเมินผลมีลักษณะของการสอบอารมณ์ผู้เรียนควบคู่กับการให้ คำแนะนำด้านการปฏิบัติมุ่งยกระดับจิตใจ ผลจากการปฏิบัติกรรมฐานและยกระดับจิตช่วยให้ผู้ปฏิบัติใช้ชีวิต ในสังคมในลักษณะของการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันสนองต่อความต้องการของสังคมผู้สูงอายุและสังคม อุดมคติในอนาคต รูปแบบที่ 2 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีหลักสูตรและการวัดผล ประเมินผล ภายใต้ว ควบคุมการกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม ได้แก่ การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี การศึกษาแผนกสามัญ และอุดมศึกษา เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ ที่มีเกณฑ์การวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน รูปแบบของ การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มุ่งไปที่การพัฒนาสังคม การให้โอกาสแก่ประชาชนไทยที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และต้องการใช้การศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน สังคมไทยได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาคณะสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อินตา ศิริวรรณ และ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ (2558) ได้ศึกษา การศึกษาแนวทางการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า รูปแบบการจัด การศึกษาของพระสงฆ์ที่เหมาะสม ซึ่งควรจะนำมาใช้ได้แก่ รูปแบบเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนวิชา นักธรรมบาลี และวิชาสามัญ ควบคู่กันไป ตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับปริญญาเอก วิชาที่พระภิกษุ สามเณรควรได้รับการศึกษา ในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ วิชา ภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และพลศึกษา การงานอาชีพ และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานการศึกษาที่เรียนและสอนในสถานศึกษา โดยทั่วไป ดังนั้น คณะสงฆ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรจะถือโอกาสที่พัฒนาปรับปรุง

การศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ให้เหมาะสมกับกาลสมัย หลักสูตร พระปริยัติ ธรรมก็จะตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้นและจะทำให้ นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หันมาสนใจบวชเรียนในพระพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนั้น รูป แบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี นี้อาจจะเป็น ที่นิยมแพร่หลายและถูกนำไปประยุกต์ใช้ระบบโรงเรียนโดยทั่วไปในที่สุด พระพุทธศาสนาจะ เจริญก้าวหน้าและดำรงมั่น เพื่อความสงบสุขของปวงประชาชนชาวไทย และชาวโลกตลอดไป และยังสอดคล้องกับ Romine Stephen (1975) ที่กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการ เรียนการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น ผู้สอนจะต้องสร้างสภาพการเรียน การสอน 1) ด้านบุคลิกภาพของผู้สอน ต้องเป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน สนใจในวิชาที่ตนเองสอน ให้ความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน 2) ด้านการเตรียมการสอน มีการเตรียมการสอนเป็น อย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนรู้ถึงวัตถุประสงค์และเรื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิง ต่าง ๆ 3) ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สมควรตามความตั้งใจจากวิชา ที่เลือกเรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนและลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง 4) ด้านการ เสนอเนื้อหา เช่น พูดหรืออธิบายชัดเจนใช้คำถามและกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีการสอน แบบต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา 5) ด้านการประเมินผลการนำข้อมูลย้อนกลับและ เสริมแรงทางการเรียน

2. กระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย ตาม กระบวนการไตรสิกขา ศีล จิต ปัญญา โดยการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อนซึ่งปัจจัย แห่งสัมมาทิฐินั้นมี 2 ประการ คือ ปรัต โฆสะ และโยนิโสมนสิการ เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิขึ้นใน ตัวผู้เรียน มีการจัดกระบวนการศึกษาตามหลัก ไตรสิกขา 10 คือ ศีล ฝึกด้านความประพฤติ ปฏิบัติควบคุมกาย วาจา สมาธิฝึกด้านจิตใจ และปัญญา ฝึกด้านความรู้ ความจริง ความมีเหตุผลรู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต และมีการวัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขา ให้ ครอบคลุมด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา สอดคล้องกับ พระสมุห์โอภาส โอภาโส (2562) ได้ ศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ : มิติว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทย พบว่า การศึกษาคณะ สงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดำเนินตามแนวไตรสิกขาโดยยึดถือ พุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตน ดำรงรักษา และเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษา ของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระ ธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ คือ คันถธุระ ได้ศึกษา พระ

ธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัด จิตใจของตนเอง ให้ปราศจากกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระสงฆ์พุทธสาวกจึงประชุม กัน ทำสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสอน จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า “พระไตรปิฎก” ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา พระพุทธศาสนามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปรีชาคือการเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือ กระทำ และปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปรีชา เป็นองค์ประกอบสำคัญอันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติความเจริญทางการศึกษาหรือปรีชาของคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา

3. วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย เป็นการจัดการศึกษาในส่วนเบื้องต้น เป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่เป็นหน้าที่สำหรับพระอุปัชฌาย์อาจารย์ที่พึงให้การศึกษาเบื้องต้นแก่พระสงฆ์สามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งจะจัดให้มีการศึกษาในด้านพระธรรมวินัย มารยาท ข้อวัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยการจัดการศึกษานั้นไม่มีกระบวนการจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นทางการ/ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมอันอยู่ภายใต้การดูแลของ กองงานแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองงานแม่กองบาลีสนามหลวง เรื่องการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน อาคาร สถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอนและอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะเป็นผู้ดำเนินการตามอัยยาศัย การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จัดเป็นการศึกษาในระบบโดยมี วัดอุปถัมภ์เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร มีการจัดตั้งและจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบที่ ชัดเจน มีรูปแบบการบริหารงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนแยกเป็นชั้นเรียนตามลำดับ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาระดับ อุดมศึกษาที่เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์โดยมุ่งใช้เพื่อเป็นสถานที่ผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากร ให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำจิตใจและปัญญา มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม สอดคล้องกับ สมศักดิ์ บุญปู (2558) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ การศึกษาในวงการคณะสงฆ์ได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีกไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลี

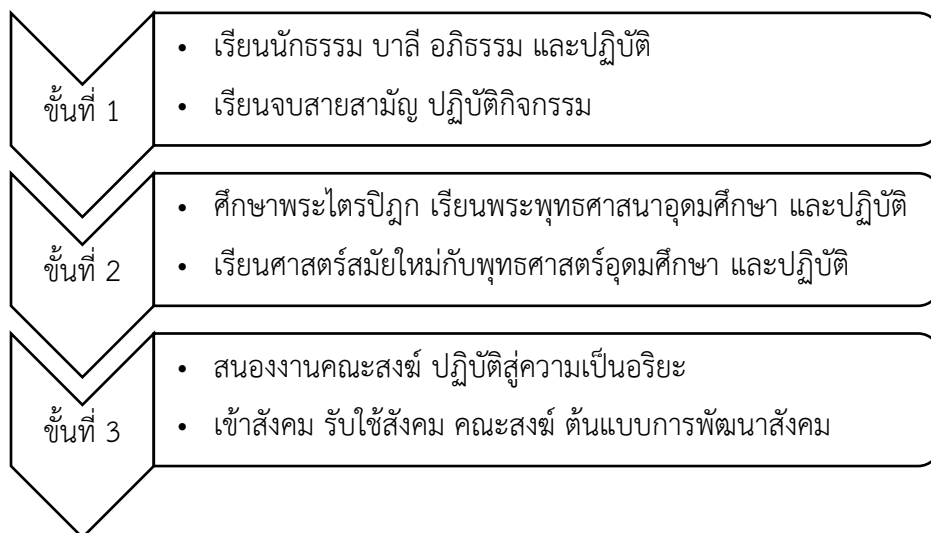

เท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของ การศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญ และมหาวิทยาลัย ระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวนโยบายแห่งรัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเป็นกลไกความสัมพันธ์จากรูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย เนื่องจากการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชุมชนและสังคมตลอดจนพัฒนาทรัพยากรภายในวัดรองรับการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ ซึ่งการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์แบบอิสระนี้มีลักษณะของเป็นพลวัตมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมและชุมชน รวมถึงเปลี่ยนแปลงไปตามทรัพยากรบุคคลของรัฐที่จัดการศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาในรูปแบบอิสระมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

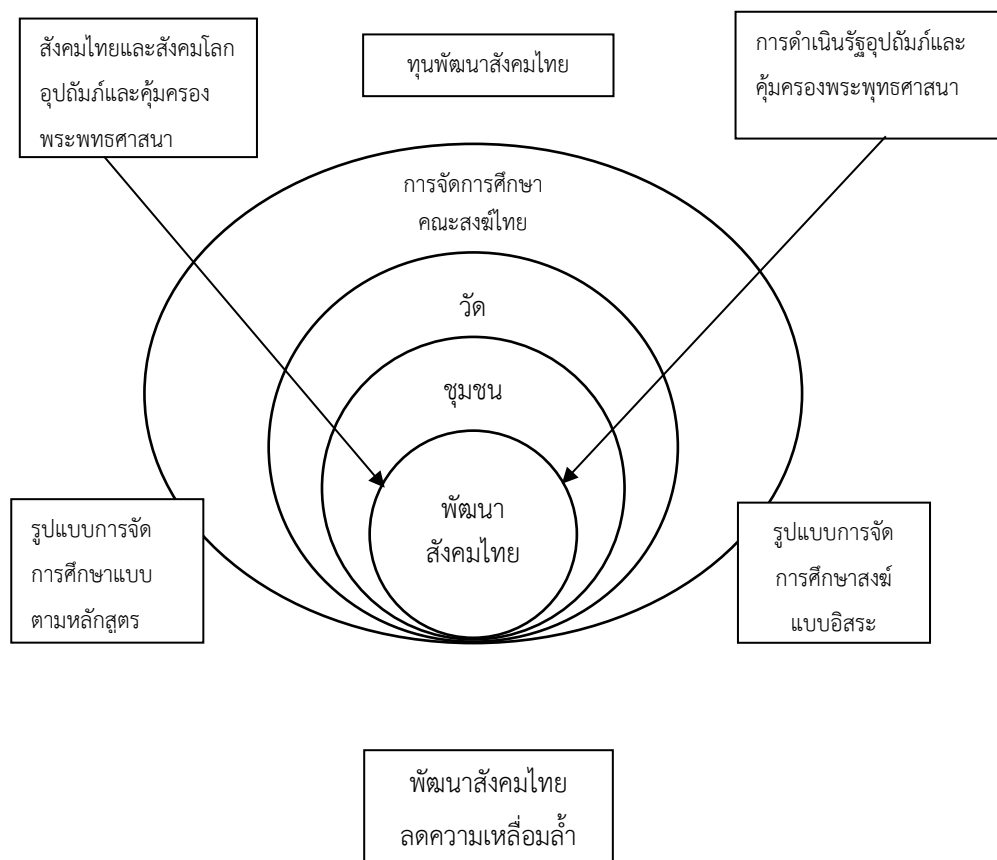
รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทยจากรูปแบบที่ 2 พบว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เป็นอิสระมีหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน จัดภายใต้ควบคุมการกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมซึ่งแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ในการกำกับดูแล ได้แก่ การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี การศึกษาแผนกสามัญ และอุดมศึกษา การวัดและประเมินผล เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาของคฤหัสถ์ที่มีเกณฑ์การวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน คณะสงฆ์ได้นำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาปฏิบัติ ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ที่ขาดอิสระ เนื่องจากรูปแบบของการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มุ่งไปที่การพัฒนาสังคมการให้โอกาสแก่ประชาชนไทยที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและต้องการใช้การศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาพัฒนาตนเองพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมไทยได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาคณะสงฆ์ เกณฑ์การวัดผลและประเมินผลการจัดการศึกษาจึงต้องมีการกำกับดูแล เพื่อให้คุณภาพการศึกษาสามารถขัดเกลาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมไทย ให้เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่ารองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทยในอนาคตซึ่งกระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทยมีกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 2. การศึกษาของคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย

การพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ มีมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน เกิดขึ้นมากมายทั่วทุกส่วนของประเทศและมีการพัฒนาทางด้านการเรียนการสอนไปตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดเวลา ขณะที่สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรม มิได้มีการแก้ไขปรับปรุง ทำให้ค่านิยมในหมู่เยาวชนและภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาศรีปริยัติธรรม ลดลงไป พระภิกษุสามเณรมีความไม่มั่นใจต่อระบบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมเดิมของคณะสงฆ์ จึงได้ชวนชวนเรียนวิชาต่าง ๆ ทางโลกมากกว่าวิชาพระปริยัติธรรม แต่ปัจจุบันนี้ พระเถระ ผู้บริหารการพระศาสนาเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น เพื่อให้ได้เรียนวิชาการสมัยใหม่มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ได้แสดงบทบาทเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนขยายวิทยาเขตในทั่วประเทศมากขึ้น

รูปแบบการเรียนรู้เจริญสติปัญญา ปฏิบัติวิปัสสนาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองยกระดับตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง ผลการเรียนรู้ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมสู่การเป็นสังคมอารยะการพึ่งพาและสนับสนุนกิจกรรมของสมาชิกในสังคมบนความแตกต่างด้วยพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ การจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ตามหลักไตรสิกขามุ่งพัฒนาปรับปรุงผู้เรียนนำไปสู่การเป็นต้นแบบของการพัฒนาสังคมในอนาคต สนองต่อความต้องการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม

ภาพที่ 3. โมเดลรูปแบบการจัดการศึกษาคณะสงฆ์รองรับงานวัดพัฒนาสังคมไทย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ตามอิสระของการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนและการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เป็นอิสระมีหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล

1.2 คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อนำไปเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมทั่วไป

2.2 ควรศึกษารูปแบบที่จะส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษา*

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปิงบประมาณ 2554. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *ธรรมานุชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

พระมหาวิศิต ธีรวิโส. (2562). การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์.

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์. 4(1), 169-180.

พระสมุห์โอภาส โอภาโส (ศิริกิตติกุล). (2562). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ : มิติว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. อุดยธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2557). *การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สมศักดิ์ บุญปู. (2558). *การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. อุดยธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อมรรัตน์ ไชยตะมาตย์. (2562). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน

โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. 4(1), 29-44.

อัญญรัตน์ นาเมือง. (2553). การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย, *วารสาร มหาวิทยาลัย
นราธิวาสราชนครินทร์*. 2(2), 112 – 121.

อินตา ศิริวรรณ และ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2558). การศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาของ
คณะสงฆ์. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(2), 10-23.

Romine, S. (1975). Student and Faculty Perceptions of an Effective University
Instructional Climates. *The Journal of Education Research*. 68(4), 139-143.

การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนวิถีพุทธต้นแบบ ในจังหวัดนครราชสีมา *

The Development of The Community Financial Organizations Buddhist Master in Nakhon Ratchasima

พระเทพสีมาภรณ์

PhraThepSimaphon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

E-mail: Simaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาหลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนและหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการองค์กรการเงินในจังหวัดนครราชสีมา และ พัฒนาการการเงินชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาหลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนและหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร ได้แก่ องค์กรการเงินชุมชนเป็นการสะสมเงินกองทุนในหมู่บ้านเพื่อพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมของสมาชิก 2) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการองค์กรการเงินในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ขาดความรู้และทักษะในการจัดทำบัญชี รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางการเงินการจัดทำเอกสารให้เป็นระบบ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ

* ได้รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 8 กันยายน 2565

ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเต็มใจ ในการทำงานเต็มเวลา รวมทั้งบางส่วนไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือได้รับในส่วนที่ไม่ตรงกับความต้องการ

3) พัฒนารูปแบบการดำเนินงานชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่ ตรวจสอบผลประโยชน์ โดยใช้หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานชุมชนต้นแบบ ศีล คือ การปฏิบัติตนไม่ทุจริต ปฏิบัติตามระเบียบทางการเงิน สมาธิ คือ การปฏิบัติกิจกรรมดี ๆ อย่างต่อเนื่อง ปัญญา คือ การวิเคราะห์ตรวจสอบกันและกันอย่างมีเหตุผล รับประโยชน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: การพัฒนา; องค์กรการเงินชุมชน; วิธีพุทธต้นแบบ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study concepts, theories, and principles of the Community Financial Organizations' Performance and Buddha – Dharma principles for the Organization Management, 2) to study the current situations and problems of managing the Community financial organizations in Nakhon Ratchasima, and 3) to develop the community financial organizations in Nakhon Ratchasima as a model by the use of Buddha-Dharma. This study was a qualitative research. The key informant were 25 monks/ people. The research instruments was an interview, and data analysis by descriptive analysis.

The result showed that: 1) Concepts, theories, and principles of the Community Financial Organizations' Performance and Buddha – Dharma principles for the Organization Management were that the financial organization was the saving of the village fund's money for relying on oneself and helping each other. The Buddha – Dharma principles for the Organization Management emphasized on the members' way of life in the right and appropriate way. 2) It was found that the management was the main problem of managing the financial organizations in Nakhon Ratchasima. Lack of knowledge and skills in accounting including

organizing financial activities and documenting systematically for use in checking the shortage of knowledgeable personnel and willingness to work full time including some that are not taken care of by the relevant agencies or received in parts that do not meet the needs. 3) The development of the community financial organizations in Nakhon Ratchasima as a model by the use of Buddha-Dharma included the investigation of benefits, and Trisikkha principle/ The Threefold Training (Sila-percept, Samadhi - meditation, Panya – wisdom). Sila was about behaving themselves honest and following the financial regulations. Samadhi was about performing the good activities continuously. Panya was about analyzing and investigating each other together reasonably.

Keywords: development; financial organizations; Buddhist master

1. บทนำ

การแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องได้รับการแก้ไขให้ครอบคลุมทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความยากจนทางเศรษฐกิจ และความยากจนเชิงโครงสร้าง จำเป็นต้องระดมศักยภาพของประเทศที่มีอยู่ในทุกภาค ได้แก่ ภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งในการแก้ไขปัญหาสามารถทำได้หลากหลายวิธีการและหลายรูปแบบ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม (Adjei, Arun, & Hossain, 2009) แนวทางหนึ่งที่เหมาะสม คือ การนำหลักและวิธีการสหกรณ์มาใช้ เพราะแนวคิดของสหกรณ์ เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีปัญหาเดียวกัน เพื่อรวมกันแก้ไขปัญหา ภายใต้เงื่อนไขขอบเขตทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนเดียวกัน เป็นการสร้างเครือข่ายคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) สำหรับกรณีตัวอย่าง การนำแนวทางดังกล่าวมาใช้จนประสบผลสำเร็จในระดับโลก คือ การจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน ประเทศบังกลาเทศ หรือที่รู้จักกันในชื่อ ธนาคารกรามีน (The Grameen Bank) ที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยธนาคารหมู่บ้านกรามีนได้ทดลองจัดตั้งครั้งแรกที่หมู่บ้านโจบรา เมืองจิตตะกอง โดยมุฮัมมัดยูนัส (Muhammad Yunus) หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจิตตะกอง ซึ่งในปัจจุบัน คือ ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ โดยหลักการของธนาคารหมู่บ้านกรามีน คือ การระดมเงินออมและให้สินเชื่อแต่เฉพาะประชาชนที่ยากจน

เพื่อการยกฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ยากจน จึงให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่คนยากจนในชนบททั้งผู้หญิงและผู้ชาย ขจัดการเอาเปรียบ และการทุจริตของนายทุนเงินกู้ และสนับสนุนการสร้างสรรคโอกาสในการช่วยเหลือตนเองให้เกิดขึ้น ในหมู่ประชาชนผู้ยากไร้ทั้งหลาย (Li, Gan, & Hu, 2011) โดยผลของการศึกษาดังกล่าวพบว่า การที่ผู้ยากจนได้ดำเนินธุรกรรมธนาคารเอง จะสามารถช่วยเหลือประชาชนคนยากไร้ให้มีหลักประกันความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ทำให้การดำเนินการธนาคารหมู่บ้านในบังคลาเทศได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง รัฐบาลได้ออกกฎหมายรับรอง และช่วยเหลือด้านเงินทุนอย่างเพียงพอ (ประเวศ วะสี, 2550) โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาให้ธนาคารหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินของคนยากไร้ทั่วประเทศ โดยมีหลักการสำคัญ คือ การประหยัด อดออมเงินด้วยการนำมาถือหุ้นธนาคาร และเปิดบัญชีเงินฝากไว้กับธนาคารและกู้ยืมเงินจากธนาคารของตนนี้ไปประกอบอาชีพ และซื้อที่ดิน ที่อยู่อาศัยของตนเอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544)

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือเป็นประตูสู่ภาคอีสาน มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย และมีประชากรมากที่สุดเป็นลำดับสองของประเทศไทย ศักยภาพในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมในระดับสูง จะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด หรือผลิตภัณฑ์จังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) ของจังหวัดนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2558 เท่ากับ 172,359 ล้านบาท สูงที่สุดในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือคิดเป็นผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวที่แท้จริงเท่ากับ 69,719 บาท (ปีฐาน พ.ศ. 2563) จากข้อมูลการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านในช่วงเริ่มต้นมากที่สุด คือ 3 ธนาคารจาก 10 ธนาคาร และเมื่อทำการศึกษาข้อมูลในปัจจุบัน พบว่ามีการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนที่มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกับธนาคารหมู่บ้านในปัจจุบันที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใหญ่ ๆ 2 หน่วยงาน ประกอบด้วย ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานประสาน (จำนงค์ สมประสงค์, 2555)

สถาบันการเงินชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นนั้น ส่วนใหญ่ธนาคารออมสินจะเป็นผู้สนับสนุนหลัก มีทั้งที่ยังคงยังดำเนินงานอยู่และมีส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยที่เลิกดำเนินงานไปแล้วซึ่งมักเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีการก่อตั้งไม่นาน แต่สถาบันการเงินชุมชนที่ก่อตั้งมานานมักยังคงดำเนินงานอยู่ ถึงแม้ว่าจะมีช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานเพียงบางช่วงแต่ก็ยังจัดได้ว่าช่วยก่อให้เกิดการออมของประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (ยงยุทธ เจริญรัตน์, 2545) การแก้วิกฤติ

เศรษฐกิจแนวพุทธเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเน้นการทำสมาธิเพื่อเลี้ยงชีวิตตามกระบวนการแสวงหาสัจธรรมของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ศาสนา ที่ควบคู่กันแบบองค์รวม ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเน้นความเจริญของวัตถุ ส่งผลให้ประชาชนมีความทุกข์มากขึ้น แต่เศรษฐกิจแนวพุทธมุ่งพัฒนาสิ่งที่ไม่มียุทธประโยชน์ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ลดการดำเนินเศรษฐกิจมุ่งพัฒนาสิ่งที่ไม่มียุทธประโยชน์ให้เป็นประโยชน์เพื่อตนเอง เพราะเศรษฐกิจเน้นความเจริญของวัตถุเป็นต้นเหตุของปัญหา (Mago & Mago, 2013).

จุดเริ่มต้นของวงจรเศรษฐกิจแนวพุทธ ซึ่งอาศัยปัจจัยหลักทางเศรษฐกิจแบบองค์รวม เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในจังหวัดนครราชสีมา อันนำไปสู่ความมั่นคงของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยองค์การการเงินชุมชนวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เริ่มจากประชาชนในระดับฐานราก (ชญาณันท์ ฌษักปฐมภพ, 2558) ซึ่งใช้ความหลากหลายของภูมิปัญญา พร้อม ๆ กับการหนุนเสริมจากทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน เป็นพลังขับเคลื่อนสังคม ไปสู่การบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทุนทางสังคม การแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนจากฐานรากองค์การการเงินชุมชนวิถีพุทธ

องค์การการเงินชุมชนวิถีพุทธต้นแบบ มีความเชื่อมโยงของกิจกรรมตามวิถีพุทธเป็นสถาบันการเงินของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการเงินส่งเสริมการออมเงินของชุมชน เป็นแหล่งทุนของชุมชนในการเสริมสร้างธุรกิจชุมชน การที่ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจทางด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนทั้งในระบบและนอกระบบตลอดชีวิต อีกทั้งยังแก้ไขปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชุมชน ตามหลักพระพุทธศาสนาการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาหมู่คณะ (สงฆ์) การมีส่วนร่วมของหมู่คณะ การดำเนินชีวิตที่เหมาะสมที่สมาชิกนำหลักการมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นต้นแบบองค์การการเงินชุมชนวิถีพุทธ

จังหวัดนครราชสีมาเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ แม้ว่าเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ไม่ว่านโยบาย การคลังโดยใช้ภาษี การกระตุ้นการใช้จ่ายของภาครัฐต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และสวัสดิการสังคม จึงรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาความไม่พอเพียงของแหล่งเงินทุนโดยการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนวิถีพุทธต้นแบบในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในสร้างองค์กรการเงินชุมชนวิถีพุทธเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในจังหวัดนครราชสีมาและสถานศึกษาหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแบบมีส่วนร่วมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนและหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการองค์กรการเงินในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย ตามวัตถุประสงค์

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจาก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตัวแทนพัฒนาชุมชน พระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 25 รูป/คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน สภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการองค์กรการเงิน

การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจาก ผู้มีความเชี่ยวชาญ รวมจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

ของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

3. ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งเป็นคำถามแบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากในประเทศ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากสื่อทางอินเทอร์เน็ต โดยที่ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และจัดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการลงพื้นที่ และใช้แนวคิดทฤษฎี มาเป็นกรอบในการอธิบายข้อมูลจาก การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนวิถีพุทธต้นแบบในจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ระยะเวลา และสถานที่ เพื่อหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจากหลากหลายกลุ่มจากทีมนักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน สภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการองค์กรการเงิน และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) และใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นกับแนวคิดทฤษฎีว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. สรุปผลการวิจัย

1. หลักการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชนและหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร ตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือการพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา นอกจากนี้การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ และการพัฒนา หมายถึง การที่คน

ในชุมชนและสังคมโดยรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น

องค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้าน เป็นการสะสมเงินกองทุนในหมู่บ้าน เพื่อการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประกันความมั่นคงและความก้าวหน้าขององค์กรการเงินชุมชน หมู่บ้านก็คือ การบริหารงานโดยองค์ประกอบของการบริหารงาน คือ คณะกรรมการซึ่ง คณะกรรมการจะต้องเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก มีความสามารถ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์เสียสละ รับผิดชอบ มีการทำงานอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะระบบบัญชีต้องสะอาด บริสุทธิ์ รับการตรวจสอบได้ตลอดเวลา

2. ปัญหาการจัดการองค์กรการเงินในจังหวัดนครราชสีมา ปัญหาหลัก คือ การบริหารจัดการ สมาชิกสะสมเงินกองทุนเพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คณะกรรมการเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก มีความสามารถ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ทำงานอย่างโปร่งใส การขาดความรู้และทักษะในการจัดทำบัญชี รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางการเงิน การจัดทำเอกสารให้เป็นระบบ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเต็มใจ ในการทำงานเต็มเวลา รวมทั้งบางส่วนไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับในส่วนที่ไม่ตรงกับความต้องการ ในการสนับสนุนความรู้ และแนวทางปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหา ขอบกพร่องของกองทุน เช่น หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ช่องทางการลงทุนที่สร้างผลตอบแทน

3. พัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ให้เป็นต้นแบบด้วยหลัก พุทธธรรม ได้แก่ การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม เริ่มต้นจาก จิตสาธารณะของคณะกรรมการที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง ความต้องการของชุมชน ปัญหาชุมชน รัฐสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชน และองค์กรการเงินชุมชนเมื่อ ดำเนินการแล้ว ปัญหาการดำเนินงาน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ความขัดแย้งไม่แน่ใจในการบริหารองค์กร การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนมีการสร้างความมั่นใจ แก่สมาชิกโดยบุคคล คณะกรรมการเป็นผู้มีศีลสร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิก ศีลสร้างความสุขสงบ ลดความขัดแย้งการบริหารจัดการ สมาชิกปฏิบัติที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจ แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง และปัญญาวิเคราะห์ ตรวจสอบผลประโยชน์ หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบศีล การปฏิบัติตนไม่ทุจริต ปฏิบัติตาม ระเบียบทางการเงิน สมาธิ การปฏิบัติกิจกรรมดี ๆ อย่างต่อเนื่อง ปัญญา การวิเคราะห์ตรวจสอบ

กันและกันอย่างมีเหตุผล รับประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาองค์การการเงินชุมชนตามหลักไตรสิกขา นำไปสู่ต้นแบบทางการบริหารองค์การการเงินชุมชน ที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ความมั่นคงขององค์กร ต้นแบบสมาชิกที่มีคุณธรรม การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามระเบียบ ไม่ทุจริต และมีการปฏิบัติตามหลักธรรมอื่น ๆ เช่น สังคหวัตถุ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎี หลักการดำเนินงานขององค์การการเงินชุมชนและหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการจัดการองค์กร การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือการพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้าน ปัญญา นอกจากนี้การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคม อย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ และการพัฒนา ยังหมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) (2551) กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้ง การพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิต นั้น ท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มีการทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การ อบรมการบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือบำเพ็ญสมาธิและคำว่า วิปัสสนา ภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา

องค์การการเงินชุมชนหมู่บ้าน เป็นการสะสมเงินกองทุนในหมู่บ้าน เพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประกันความมั่นคงและความก้าวหน้าขององค์การการเงินชุมชนหมู่บ้านก็คือ การบริหารงานโดยองค์ประกอบของการบริหารงาน คือ คณะกรรมการซึ่งคณะกรรมการจะต้องเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก มีความสามารถ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์เสียสละ รับผิดชอบ มีการทำงานอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะระบบบัญชีต้องสะอาด บริสุทธิ์ รับการตรวจสอบได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ (2547) กล่าวว่า องค์การการเงินชุมชน

หมู่บ้านตามแนวพระราชดำริมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยการให้สินเชื่อเพื่อการสนับสนุนการประกอบอาชีพ การลดหรือบรรเทาการทุจริตทางเศรษฐกิจ จากการกู้ยืมเงินนอกระบบและบทบาทในการพัฒนาสังคม คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สำหรับสมาชิกในชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของสมาชิก การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสมาชิกทั้งภายในและภายนอกองค์กร และการจัดสวัสดิการสังคมด้านการสงเคราะห์แก่สมาชิก เช่น การให้ทุนการศึกษา ฌาปนกิจสงเคราะห์ เงินสงเคราะห์คนชรา เงินสงเคราะห์คนพิการ ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทย ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ครั้งสร้างชาติไทย กล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก หลักพุทธธรรมเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้เข้าใจ ธรรมชาติของโลกและชีวิต ให้สามารถ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม คือ การกิน การอยู่ การดู การฟัง และการมีชีวิตที่บริสุทธิ์ ทำให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามพุทธธรรม มีความสุข ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขไปด้วยพุทธธรรม เป็นระบบ การศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นระบบการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้ เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการ ดำเนินชีวิตทุกด้าน ตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ ไปจนถึงเรื่องที่จะเอืดยึดซับซ้อน ไตรสิกขาจึงเป็นระบบการ ให้การศึกษาที่สมบูรณ์ที่สุด ในการทำให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

2. ปัญหาการจัดการองค์การการเงินในจังหวัดนครราชสีมา ปัญหาหลักคือการบริการ จัดการ สมาชิกสะสมเงินกองทุนเพื่อการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คณะกรรมการ เป็นที่ศรัทธาของสมาชิก มีความสามารถ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ ทำงานอย่าง โปร่งใส การขาดความรู้และทักษะในการจัดทำบัญชี รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางการเงิน การจัดทำเอกสารให้เป็นระบบ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และความเต็มใจ ในการทำงานเต็มเวลา รวมทั้งบางส่วนไม่ได้รับการดูแลจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับในส่วนที่ไม่ตรงกับความต้องการ ในการสนับสนุนความรู้ และ แนวทางปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหา ขอบกพร่องของกองทุน เช่น หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ช่องทางการลงทุนที่สร้างผลตอบแทน สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ในเรื่องปัญหาในการนำนโยบาย ไปปฏิบัติประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคลากร ในด้าน คุณสมบัติความรู้ความสามารถ ความเต็มใจหรือความตั้งใจที่จะมาร่วมเป็นผู้ปฏิบัติและปัจจัย

ในด้านเงินทุนที่จะต้องตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างทันเวลา ถ้าหากไม่สามารถตอบสนองได้หรือเกิดความล่าช้าจะส่งผลต่อการปฏิบัติงาน อาจนำมาซึ่งความล้มเหลวในการปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องให้การสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ อย่างเพียงพอ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งยังสอดคล้องกับ กมลลักษณ์ ดิษยนันท์ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่องศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกองทุนฯ โดยส่วนใหญ่ คือ เงินทุนไม่เพียงพอกับขนาดของจำนวนสมาชิก ควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับขนาด ของสมาชิกและคณะกรรมการยังขาดเงินทุนในการบริหารจัดการและค่าตอบแทน จึงควรมีการจัดสรรเงินทุนในการบริหารจัดการและค่าตอบแทน เพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน

ดังนั้นในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านฯ ของแต่ละหมู่บ้านที่จะส่งผลให้การบริหารประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนนั้นจึงขึ้นอยู่กับการบริหารงานของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ในแต่ละหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงาน คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ มีความตั้งใจและทุ่มเทต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และให้การช่วยเหลือสมาชิกทุกครั้งในกรณีที่สมาชิกมีปัญหา มีการบริหารงานอย่างโปร่งใสที่สมาชิกสามารถตรวจสอบการบริหารงานได้ มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และคณะกรรมการที่ดำรงตำแหน่งบริหารงานในแต่ละคนได้รับการยอมรับ และได้รับการไว้วางใจจากสมาชิกกองทุนฯ ในการที่จะเข้าไปบริหารงานจัดการเงินกองทุนฯ ที่ได้รับอย่างโปร่งใส และเป็นผู้ที่มีภาวะของการเป็นผู้นำที่จะกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา มีพฤติกรรมการบริหารงานที่น่าเชื่อถือ บริหารจัดการกองทุนฯอย่างเป็นระบบ วางแผนการบริหารโดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับคณะกรรมการแต่ละคนและในแต่ละหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในด้านการส่งเสริมฝึกอบรมการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการเรียนรู้ และเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาขีดความสามารถของ บุคลากรเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมด้านสาธารณสุขให้กับประชาชนในชุมชน และการส่งเสริมสวัสดิการด้านต่าง ๆ ให้กับ ผู้สูงอายุ สตรี เด็ก คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้มีคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้น 2) ด้านการบริหารงบประมาณ คณะกรรมการกองทุนจะต้องมีการบริหารจัดการ งบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลโดยการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกตามความเหมาะสมของสมาชิกของแต่ละครอบครัวและต้องมีการจัดสรรเงินดอกเบี้ยที่ได้รับ จากการ

ปล่อยกู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชนของ ตนเองในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการ จัดกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชนของตนเอง เช่น การปรับปรุง ดูแลสภาพแวดล้อมในชุมชนของตนเอง จัดเป็นเงินสนับสนุนให้กับกลุ่ม อาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง จัดเป็นงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกองทุนฯ เป็น ค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ

3. การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม โดยการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม เริ่มต้นจากจิตสาธารณะของคณะกรรมการที่ต้องการพัฒนาชุมชน ความต้องการของชุมชน ปัญหาชุมชน การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนมีการสร้างความมั่นใจแก่สมาชิก ปฏิบัติตามระเบียบทางการเงิน รับประโยชน์ร่วมกันนำไปสู่ต้นแบบทางการบริหารองค์กรการเงินชุมชนสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับ รังสรรค์ ปิติปัญญา (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า การที่จะพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เหล่านี้ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นนั้น จะต้องให้การศึกษาอบรมเรื่องหลักอุดมการณ์ของกลุ่มแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการของผู้ทำให้ดีขึ้นและสร้างระบบที่มีการพัฒนาผู้นำอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับองค์กรมากขึ้นการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม เริ่มต้นจากจิตสาธารณะของคณะกรรมการที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง ความต้องการของชุมชน ปัญหาชุมชน รัฐสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชนและองค์กรการเงินชุมชนเมื่อดำเนินการแล้ว ปัญหาการดำเนินงาน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ความขัดแย้งไม่แน่ใจในการบริหารองค์กร การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนมีการสร้างความมั่นใจแก่สมาชิกโดยบุคคล คณะกรรมการเป็นผู้มีศีลสร้างความเชื่อมั่นแก่สมาชิก ศีลสร้างความสุขสงบ ละลดความขัดแย้งการบริหารจัดการ สมาชิกปฏิบัติที่ดีงามอย่างต่อเนื่องสร้างความมั่นใจแก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง และปัญญาวิเคราะห์ ตรวจสอบผลประโยชน์ หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบ ศีล การปฏิบัติตนไม่ทุจริต ปฏิบัติตามระเบียบทางการเงิน สมาธิ การปฏิบัติกิจกรรมดี ๆ อย่างต่อเนื่อง ปัญญา การวิเคราะห์ตรวจสอบกันและกันอย่างมีเหตุผล รับประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนตามหลักไตรสิกขานำไปสู่ต้นแบบทางการบริหารองค์กรการเงินชุมชนที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน ความมั่นคงขององค์กร ต้นแบบสมาชิกที่มีคุณธรรม การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามระเบียบ ไม่ทุจริต และมีการ

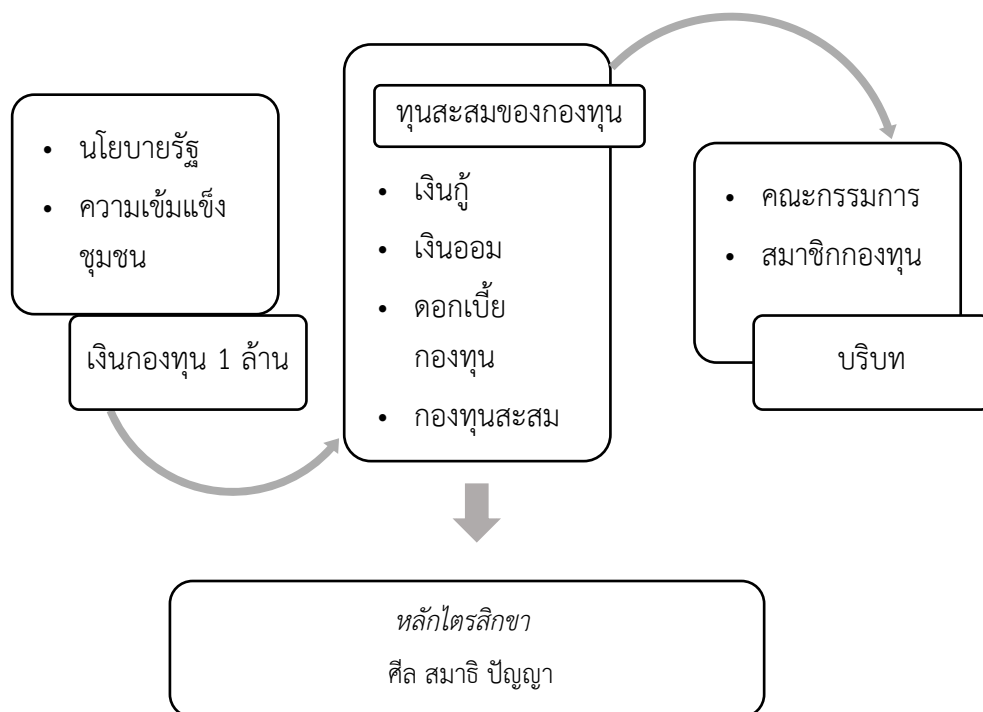
ปฏิบัติตามหลักธรรมอื่น ๆ เช่น สังคหวัตถุ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เป็นต้น สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545) ได้กล่าวว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญา เป็นยอดเยี่ยม” หลักปัญญาสำคัญ เพราะปัญญาเป็นตัวตัดสิน ในการเข้าถึงจุดหมายของ พระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญแก่ ศรัทธา ศีล สมาธิ ว่าเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพื่อเข้าถึง จุดหมาย โดยมีปัญญาเป็นตัวตัดสินสูงสุด คือ ศรัทธาขาดปัญญาไม่ได้ ศีล เป็นเพียงเพื่อ ประคับประคองจนเกิดปัญญา สมาธิ ก็ต้องนำไปสู่ปัญญา มิฉะนั้น จะหลงผิด หลงทาง ปัญญา จึงเป็นคุณธรรมสำคัญ ปัญญาในขั้นสูงสุด คือ ปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันสัจธรรม เรียกว่า วิปัสสนา ปัญญา

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดนโยบายภายใต้การเสริมสร้างสำนึกความเป็น ชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและ ภูมิปัญญาของตนเอง และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เสริมสร้างการ เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ และเอกชน รวมถึงการกระจาย อำนาจให้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ซึ่งวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนา อาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย กระทบเทาเหตุฉุกเฉิน ความจำเป็น เร่งด่วน จึงนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมการ พัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของ ตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในอนาคต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้าง และพัฒนาความคิดริเริ่ม การแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. ชุมชนได้เรียนรู้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแนวคิดการพัฒนาในระดับชุมชน มีการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสู่การยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมองว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด หากสามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพก็จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ อันเป็นการปรับเปลี่ยนความคิดในการพัฒนาที่เชื่อว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดความเจริญมาสู่ด้านอื่น ๆ ที่เป้าหมายจะมุ่งพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยเชื่อว่าถ้าชุมชนมีความเข้มแข็งแล้วจะทำให้บุคคลอยู่ดีกินดี มีชีวิตที่ดีได้อย่างแท้จริง

2. ศักยภาพในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่สามารถบริหารจัดการกองทุนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี มีแหล่งเงินทุนให้แก่สมาชิกผู้กู้อย่างไม่ขัดสน ผู้กู้ก็สามารถนำเงินกู้เพื่อไปพัฒนาอาชีพของตน สร้างงาน สร้างรายได้ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น สมาชิกของกองทุนมีความผูกพัน สามัคคี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน และร่วมกันปฏิบัติตามระเบียบกองทุนอย่างเคร่งครัด กองทุนก็จะบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การรวมตัวกันของชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มิใช่ประโยชน์ส่วนตนโดยการสร้างจิตวิญญาณตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนต้นแบบ ศีล การปฏิบัติตนไม่ทุจริต ปฏิบัติตามระเบียบทางการเงิน สมาธิ การปฏิบัติกิจกรรมดี ๆ อย่างต่อเนื่อง ปัญญา การวิเคราะห์ตรวจสอบกันและกันอย่างมีเหตุผล รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ได้จากการที่สมาชิกมีรู้สึกความผูกพัน รักใคร่สามัคคี รักดีกับชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน มีความเป็นปึกแผ่น มีสันติภาพ ชุมชนมีสิ่งที่สมาชิกยึดเหนี่ยวร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

4. ความสามารถในการจัดการตนเอง และแก้ปัญหาของตนเองได้ โดยร่วมช่วยกันวางแผน จะทำอะไร ใครเป็นผู้ทำ ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร มีการจัดกระบวนการเป็นการเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องมีการเตรียมคน เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ การลงมือดำเนินการเป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้จนกว่างานจะสำเร็จและชุมชนมีการเรียนรู้ความเป็นไปของโลก รู้ข่าวสารทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นเช่น ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้การเรียนรู้จะเป็นไปในลักษณะเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 การสร้างความตระหนักรู้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนระหว่างสถาบันการศึกษา
ท้องถิ่น คณะกรรมการกับคณะผู้วิจัย

1.2 การดึงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัยให้เกิดกิจกรรมเชิงพาณิชย์ สร้าง
กระแสการมีส่วนร่วม และต่อยอดงานวิจัยให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.3 การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ในท้องถิ่นให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการภายหลังจาก
สิ้นสุดโครงการวิจัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาชุดความรู้ป้องกันการทุจริตด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา

2.2 การสร้างระบบตรวจสอบทุจริตผ่านกระบวนการชุมชน

2.3 การพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนจากฐานการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กมลลักษณ์ ดิษยนันท์. (2544). ศักยภาพและปัญหาในการจัดการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัด
เชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

จำนงค์ สมประสงค์. (2555). การจัดตั้งและบริหารธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิกลุ่มเกษตรกรแห่งประเทศไทย.

ชญานันท์ ณ์ชภัคปฐมภพ. (2558). แนวทางการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 13(2), 93-101.

ประเวศ วะสี. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.

กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2551). การบริหารจิต. กรุงเทพฯ: เซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). ธรรมานุวัตรชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.

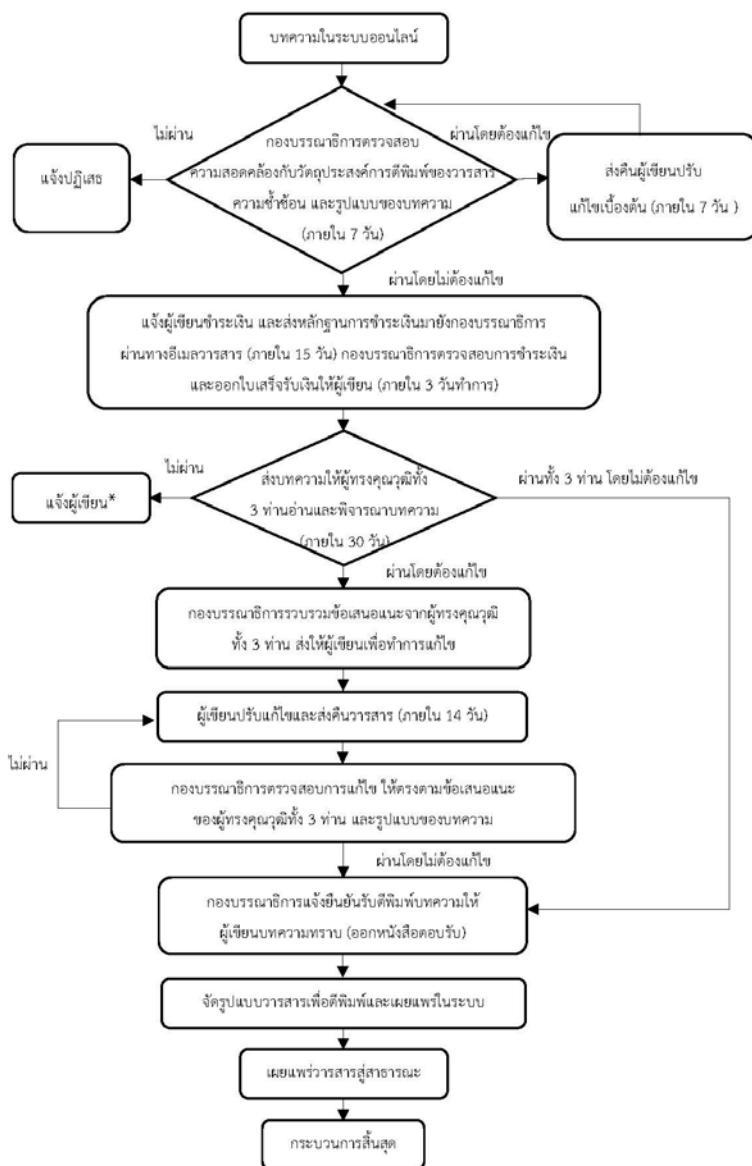
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สกธรรมิก จำกัด.

- ยงยุทธ เจริญรัตน์. (2545). *ประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษาเฉพาะกรณี กองทุนชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รังสรรค์ ปิติปัญญา. (2547). *แนวทางการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่จังหวัดลพบุรี* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. (2551). *หน้าที่ทางการบริหาร*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ดาว.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2544, 26 มิถุนายน). THE GRAMEEN BANK ธนาคารหมู่บ้านตามแนวทางพระราชดำริที่ไทยควรศึกษา. *ไทยโพสต์*, น. 20.
- เสรี พงศ์พิศ. (2547). *ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- Adjei, J. K., Arun, T., & Hossain, F. (2009). Asset Building and Poverty Reduction in Ghana: The Case of Microfinance. *Centre for Socio-economic Dynamics and Cooperation of the University of Bergamo*, 33(3), 265-291. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/41406497>
- Li, X., Gan, C., & Hu, B. (2011). The welfare impact of microcredit on rural households in China. *Journal of Socio-Economics*, 40(4), 404-411. <https://doi.org/10.1016/j.socrec.2011.04.012>
- Mago, S., & Mago, S. (2013). Asset-Building and Microfinance: An Econometric Analysis. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(3), 449-456. doi: 10.5901/mjss.2013.v4n3p449

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพยารมณ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ
ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่
พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน* (*เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1. **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
3. **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

2. สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ตัวอย่าง กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
	Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ตัวอย่าง หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)
	ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญขจร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
ผู้แต่งเป็น สถาบัน	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Organization as Author	corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ด้วยย่อไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i>. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i>. New York, NY: Springer.
หนังสือแปล	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ (ชื่อหนังสือ)/ (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./ สถานที่พิมพ์:/ (ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์)./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี) Author, A. A./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i>./ (Translator,/ Trans.)./ Location:/ Publisher./ (Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรีนติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)./ (ปีที่พิมพ์)./ (ชื่อหนังสือ)./ สถานที่พิมพ์:/ (ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์).
Edited Book,	Editor, A. A./ (Ed./Eds.)./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i>./ Location:/ Publisher.
No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i>. กรุงเทพฯ: โครงการวิจิตรศิลป์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i>. New York, NY: Russell Sage Foundation.
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง	ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์:/ (ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์). <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i>./ (Year of publication)./ Location:/ Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
Unknown Author	<u>ตัวอย่าง</u> แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary</i> . (1993). Springfield, MA: Merriam- Webster.
ปรากฏครั้งที่ พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือ โรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of publication)/ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> / (Edition.)/ Location:/ Publisher. <u>ตัวอย่าง</u> กำธร อารังค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระ อาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5 th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่ พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่ พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book	
ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. /ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลขหน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดชัย, และ มนตรี ตูจินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ Title of Periodical./ volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	โมราร์ห์ ช่อขบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์</i>, 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month of publication)./Title of article./Title of Magazine./volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month/Date of publication)./Title of article./Title of Newspaper./p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รักษ์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิสต์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะเกษญอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title. In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number./ p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คัวฮักคัวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title. In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปรินญาณิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปรินญาณิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./ สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i>/(Doctoral dissertation or Master's thesis)./Name of Institute./Location.
ตัวอย่าง	ช่อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนขนานนา จังหวัด นครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปรินญาณิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ)./(ปีที่ผลิต)./ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน]./สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director)./(Date of publication)./Title of motion picture/[Motion picture]./Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีัญญา จิตศิลป์. (2561). คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A./&/Author B. B./(Date of publication)./Title of page/[Format description when necessary]./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Online Journal./ volume number(issue number)./ page range../ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบะเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task= Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI – With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ เลข DOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Journal./ volume number(issue number if available)./ page range./ doi:00000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. European Journal of Marketing, 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ (ถ้ามี)/ (บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i> . Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/ women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊สไอ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https:// www.khaosod.co.th/ economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American> Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฦ ภา ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อุ ู เอะ เอ เอาะ เอา

เอน เเีย เเียะ เเือ เเือะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1/ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ